

RAPORT PRIVIND APLICAREA SANCTIUNILOR PENALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Elaborat de:
Idlir Peci

RAPORT PRIVIND APLICAREA SANCTIUNILOR PENALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Elaborat de:
Idlir Peci
în baza contribuțiilor individuale
și a datelor colectate de
Vladimir Grosu, Natalia Roșca, Vasile Cantarji,
Ion Graur, Lilia Ioniță, Tinca Bodiu

Original title:

*Report on the application of criminal sanctions
in the Republic of Moldova (English title)*

*Text elaborat de și folosit cu permisiunea
Consiliului Europei. Acest document este
publicat cu permisiunea Consiliului Europei, sub
responsabilitatea exclusivă a traducătorului(ilor).*

*Acest raport a fost elaborat în cadrul Programului
„Promovarea unui sistem de justiție penală
bazat pe respectarea drepturilor omului în
Republica Moldova”, finanțat de Guvernul
Norvegiei și implementat de Consiliul Europei.*

*Opiniile exprimate în această lucrare sunt
responsabilitatea autorului(ilor) și nu reflectă în
mod necesar politica oficială a Consiliului Europei.*

Reproducerea fragmentelor (până la 500 de
cuvinte) este autorizată, cu excepția celei
în scopuri comerciale, atâta timp cât este
păstrată integritatea textului, extrasul nu este
folosit în afara contextului, nu oferă informații
complete sau nu induce în eroare cititorul cu
privire la natura, domeniul de aplicare sau
conținutul textului. Textul sursă trebuie să fie
întotdeauna recunoscut după cum urmează
„© Consiliul Europei, anul publicării”.

Toate solicitările privind republicarea/
traducerea integrală sau parțială a
documentului, vor fi adresate Directoratului
de Comunicare, Consiliul Europei (F-67075
Strasbourg Cedex sau publishing@coe.int).

Orice altă corespondență referitoare la
această publicație se va adresa Direcției
implementarea drepturilor omului la nivel
național a Departamentului pentru politici
și cooperare în domeniul drepturilor omului,
Directoratul drepturile omului, Directoratul
general drepturile omului și supremația legii.

Conceptul și ilustrația copertei:

Foxtrot SRL

str. Florilor 1, Chișinău

Republica Moldova

www.tipografia.md

Imagini copertă: © Freepik.com

Council of Europe Publishing

F-67075 Strasbourg Cedex

<http://book.coe.int>

© Consiliul Europei, februarie 2021

CUPRINS

CONSTATĂRI ȘI RECOMANDĂRI	4
INTRODUCERE	8
METODOLOGIE	10
Considerații generale	10
Criterii de selecție	11
Infracțiunile selectate	13
Lista de verificare	15
Eșantionarea	16
Cercetarea documentară	17
Principiile metodologice	17
Echipa de cercetare	18
CAPITOLUL I: STANDARDELE CONSILIULUI EUROPEI ȘI CADRUL JURIDIC AL REPUBLICII MOLDOVA	19
1.1. Standardele Consiliului Europei	19
1.2. Cadrul juridic al Republicii Moldova	22
CAPITOLUL II: PREZENTARE GENERALĂ A EXAMINĂRII HOTĂRĂRILOR JUDECĂTOREȘTI	26
2.1. Cartografierea hotărărilor judecătorești examinate	26
2.2. Date privind infracțiunea și sentința aplicată	27
2.3. Date privind părțile implicate în procedurile judiciare	34
CAPITOLUL III: CONSECVENȚA ÎN PRONUNȚAREA SENTINȚELOR	37
3.1. Criterii generale pentru individualizarea sentinței și caracterul de <i>ultimum remedium</i> al sentințelor privative de libertate	37
3.2. Proportionalitatea	44
3.3. Circumstanțele atenuante	46
3.4. Circumstanțele agravante	51
3.5. Recidiva	56
3.6. Motivarea instanței judecătorești	58
CAPITOLUL IV: LIBERAREA DE RĂSPUNDERE PENALĂ	60
4.1. Considerații generale	60
CAPITOLUL V: ALTERNATIVE LA PEDEAPSA CU ÎNCHISOAREA	62
5.1. Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei	62
5.2. Condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoarea	69
ANEXA I: LISTA DE VERIFICARE PENTRU ANALIZA HOTĂRĂRILOR JUDECĂTOREȘTI PRIVIND SANCTIUNILE PENTRU INFRACTIUNILE MAI PUȚIN GRAVE, GRAVE ȘI DEOSEBIT DE GRAVE	71
ANEXA II: DISTRIBUȚIA EȘANTIONULUI	82

CONSTATĂRI ȘI RECOMANDĂRI

1. Compatibilitatea cadrului juridic al Republicii Moldova cu standardele Consiliului Europei

Constatări

- Motivarea pentru pronunțarea sentinței, proporționalitatea, caracterul excepțional al pedepselor privative de libertate, individualizarea pedepsei, circumstanțele atenuante și agravante, recidiva, motivarea hotărârilor judecătorești și întreaga gamă de alternative la pedeapsa cu închisoarea sunt, în mare parte, reglementate în mod adecvat și în conformitate cu standardele Consiliului Europei (*a se vedea în continuare secțiunile 1.2.2 și 1.2.3*).

Recomandări

Se recomandă ca mai multe probleme să fie în continuare soluționate prin *modificarea legislației* pentru:

- a include în motivările pedepsei penale prevăzute la articolul 61 din Codul penal (CP), un accent pe reducerea utilizării pedepsei cu închisoarea și extinderea utilizării sancțiunilor și măsurilor alternative (*a se vedea în continuare secțiunea 1.2.2*);
- a declara în mod expres în Codul de procedură penală că standardul probei în acceptarea unei circumstanțe agravante sau în respingerea unei circumstanțe atenuante este cel al probei dincolo de orice îndoială rezonabilă (*a se vedea în continuare secțiunile 1.2.2, 3.3 și 3.4*);
- a prevedea în Codul penal că, indiferent de gravitatea sa, recidiva nu funcționează automat împotriva inculpatului și că perioada fără infracțiuni, anterioară săvârșirii infracțiunii curente, și vârsta inculpatului se iau în considerare de instanțele judecătorești (*a se vedea în continuare secțiunea 1.2.2*);
- a extinde aplicabilitatea alternativelor la pedeapsa cu închisoarea pentru toate categoriile de infracțiuni și recidivă în pofida gravității acestora (*a se vedea în continuare secțiunea 1.2.3*).

2. Tendințe generale în ceea ce privește pedeapsa aplicată (a se vedea în continuare secțiunea 2.2)

Constatări

- ▶ Tendința în instanțele judecătorești din Republica Moldova este de a aplica în continuare pedepse privative de libertate, indiferent de gravitatea infracțiunii comise. Pedepsele privative de libertate aplicate tind să fie de o durată lungă.
- ▶ Instrumentele care permit liberarea de răspundere penală sunt rareori folosite, în timp ce nivelul de utilizare a alternativelor la pedeapsa cu închisoarea este deosebit de scăzut pentru infracțiunile mai puțin grave și deosebit de grave (*a se vedea și capitolul IV*).

Recomandări

- ▶ Este necesară *sensibilizarea și instruirea* judecătorilor, procurorilor și avocaților cu privire la principiile umanizării și liberalizării politicilor penale și a legii penale.
- ▶ Este necesar de a efectua o *cercetare* pentru:
 - a analiza dinamica aplicării criteriilor pentru liberarea de răspundere penală și necesitatea continuării sensibilizării și consolidării capacităților cu privire la aceste probleme (*a se vedea și capitolul IV*);
 - a înțelege cauzele fundamentale ale nivelurilor scăzute de utilizare a alternativei la pedeapsa cu închisoarea în general, punând un accent deosebit pe infracțiunile mai puțin grave și deosebit de grave.

3. Consecvența în pronunțarea sentințelor

Constatări

- ▶ Instanțele judecătorești din Moldova par să fie conștiente de importanța individualizării pedepsei și acordă o atenție deosebită criteriilor relevante cuprinse la articolul 75 alineatul (1) CP. Cu toate acestea, abordarea adoptată în ceea ce privește aplicarea criteriilor de individualizare este destul de formalistă (*a se vedea în continuare secțiunea 3.1*).
- ▶ În mare măsură, instanțele judecătorești din Moldova nu acordă atenție caracterului excepțional al pedepselor privative de libertate. Chiar și atunci când se ia în considerare caracterul de *ultimum remedium* al pedepsei cu închisoarea, abordarea este formalistă (*a se vedea în continuare secțiunea 3.1*).
- ▶ Instanțele judecătorești din Moldova acordă atenție problemei proporționalității pedepsei. Cu toate acestea, mecanismele prevăzute de legislație pentru a asigura echilibrul dintre pericolul faptei și făptuitor, pe de o parte, și răspunderea și pedeapsa meritate, pe de altă parte, nu par să aibă efectul preconizat din cauza abordării formaliste a instanțelor judecătorești (*a se vedea în continuare secțiunea 3.2*).
- ▶ Tendința în rândul instanțelor judecătorești din Moldova este de a accepta circumstanțele atenuante invocate de apărare sau de acuzare. Circumstanțele atenuante sunt, de asemenea, aplicate *suo moto* de instanțele judecătorești. Cu toate acestea, pedepsele mai blânde nu sunt aplicate atât de des pe cât se dorește în cauzele în care există circumstanțe atenuante, iar standardul probei dincolo de orice îndoială rezonabilă la respingerea circumstanțelor atenuante nu este urmat (*a se vedea în continuare secțiunea 3.3*).
- ▶ Acuzarea nu acordă atenția necesară pentru a proba existența unor circumstanțe agravante dincolo de orice îndoială rezonabilă. Instanțele judecătorești au tendința de a aproba demersurile prezentate de acuzare cu privire la circumstanțele agravante. Aprobarea

circumstanțelor agravante nu se realizează în conformitate cu standardul probei dincolo de orice îndoială rezonabilă, astfel cum prevăd standardele Consiliului Europei. Există tendința în rândul instanțelor judecătorești să treacă direct la pronunțarea sentinței fără a explica efectele circumstanțelor agravante (*a se vedea în continuare secțiunea 3.4*).

- Motivarea hotărârilor nu este efectuată la niveluri satisfăcătoare. Această tendință este observată în motivarea hotărârilor în general și, de asemenea, în motivarea criteriilor de individualizare, a proporționalității și, în special, a circumstanțelor atenuante și agravante. Curtea Supremă de Justiție și, într-o măsură mai limitată, judecătoriile din afara Chișinăului, par a fi cele mai problematice în acest sens, în timp ce curțile de apel acordă o atenție mai mare motivării adecvate a hotărârilor lor (*a se vedea secțiunile 3.1., 3.2., 3.3., 3.4 și 3.6*).

Recomandări

- Sunt necesare *sensibilizare și instruire* în ceea ce privește:
 - motivarea hotărârilor judecătorești în general, acordând o atenție deosebită Curții Supreme de Justiție și motivării criteriilor de individualizare, proporționalității, caracterului de *ultimum remedium* al pedepsei cu închisoarea și a circumstanțelor atenuante și agravante. Experiența curților de apel ar putea fi împărtășită cu alte instanțe judecătorești din Moldova și urmată ca o bună practică (*a se vedea în continuare secțiunile 3.1., 3.2., 3.3., 3.4 și 3.6*).
 - Standardul probei dincolo de orice îndoială rezonabilă la acceptarea circumstanțelor agravante sau respingerea factorilor atenuanți. Aici atenția ar trebui să fie îndreptată atât asupra judecătorilor, cât și asupra procurorilor (*a se vedea în continuare secțiunile 3.3 și 3.4*).
 - Aplicarea în mod frecvent a unei pedepse mai blânde în cazurile în care există circumstanțe atenuante (*a se vedea în continuare secțiunea 3.3*).
- *Modele de hotărâri* ar putea fi elaborate, în care elementele principale ale unei motivări bune sau excelente sunt expuse și urmate de instanțele judecătorești în hotărârile lor (*a se vedea în continuare secțiunea 3.6*).
- Sunt necesare *cercetări suplimentare* pentru a stabili nivelul și modul de aplicare a pedepsei pentru recidivă în Moldova (*a se vedea în continuare secțiunea 3.5*).

4. Alternativele la pedeapsa cu închisoarea

Constatări

- Instanțele judecătorești, avocații apărării și procurorii folosesc în mod frecvent condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei. Aplicarea acestei alternative la pedeapsa cu închisoarea este, așadar, practică, și nu iluzorie. Anularea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei pare să nu se aplice automat. Totuși, nu se poate afirma același lucru în ceea ce privește posibilitatea anulării condamnării și stingerii antecedentelor penale, prevăzută la articolul 90 alineatul (8) CP. Această prevedere pare să fie iluzorie și aproape niciodată aplicată în practică (*a se vedea în continuare secțiunea 5.1*).
- Condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare este cu greu aplicată de instanțele judecătorești (*a se vedea în continuare secțiunea 5.2*).

Recomandări

- Sunt necesare *cercetări suplimentare* pentru:

- a analiza abordarea instanțelor judecătorești în ceea ce privește condițiile de aplicare a suspendării condiționate a executării pedepsei și relația dintre durata perioadei de probațiune și gravitatea infracțiunii (*a se vedea în continuare secțiunea 5.1*).
 - a înțelege mai bine de ce posibilitatea anulării condamnării și stingerii antecedentelor penale este cu greu utilizată de instanțele judecătorești din Moldova sau de serviciul de probațiune (*a se vedea în continuare secțiunea 5.1*).
 - a înțelege cauzele profunde ale nivelului scăzut de aplicare a condamnării cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare (*a se vedea în continuare secțiunea 5.2*).
- Sunt necesare *activități de sensibilizare și instruire* a judecătorilor, procurorilor și avocaților cu privire la aplicarea condamnării cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare (*a se vedea în continuare secțiunea 5.2*).

INTRODUCERE

Umanizarea legislației penale și a justiției penale, și promovarea unui sistem de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului se numără printre prioritățile-cheie ale reformelor din sectorul justiției din Republica Moldova. Eforturile depuse pentru umanizarea legislației penale pot fi remarcate încă de la adoptarea actualului Cod penal în anul 2002.¹ Eforturile au continuat cu numeroase intervenții și revizuri ale Codului penal, cele mai importante fiind cele din 2009, 2013 și în perioada 2016–2017.² De asemenea, Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016, în Domeniul specific de intervenție 2.5.1. din Planul de acțiuni, prevedea liberalizarea procedurilor penale prin utilizarea sancțiunilor și măsurilor preventive neprivative de libertate pentru anumite categorii de persoane și anumite infracțiuni. Planul național de acțiuni recent aprobat în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018–2022³ prevede, în cadrul Obiectivului II, activități care vizează revizuirea politicii în ceea ce privește pedeapsa și privarea de libertate, reintegrarea socială a persoanelor deținute și sancțiunile alternative. Strategia pentru asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2021–2024 prevede, în cadrul Obiectivului 2.1, promovarea unui sistem de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului.

Unul dintre cele mai tradiționale instrumente pentru umanizarea legislației penale este reducerea asprimii sancțiunilor și menținerea proporționalității acestora în funcție de scopul urmărit și gravitatea infracțiunii.⁴ Mai multe studii și rapoarte sugerează că, în pofida numeroaselor eforturi depuse și a modificărilor frecvente aduse legislației, mai este încă de lucrat la dezincriminarea și umanizarea legislației penale.⁵ O altă problemă pertinentă pare să fie durata pedepselor

-
1. A. Bolocan-Holban și M. Vidaicu „Tendențele politicii penale în Republica Moldova”, disponibil la: <https://www.scribd.com/document/363090434/Articol-a-bolocan-M-vidaicu-USM>
 2. „Concept Paper to Conduct a Research Study on the Practical Application of Different Types of Criminal Sanctions in the Republic of Moldova”, elaborat pe baza contribuțiilor Prof. Dr. Lorena Bachmaier și ale Dnei Veronica Mihailov-Moraru, în cadrul Programului CE „Promovarea unui sistem de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova”, 25 iunie 2020, alin. 11.
 3. Adoptat prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 89 din 24 mai 2018.
 4. Standardele Consiliului Europei privind sancțiunile neprivative de libertate pot fi găsite în Recomandarea CM/Rec (2017) 3 a Comitetului de Miniștri către statelor membre cu privire la normele europene privind sancțiunile și măsurile aplicate în comunitate, consolidată anterior în Recomandarea CM/Rec (2010) 1 cu privire la Regulile de Probațiune ale Consiliului Europei și Recomandarea CM/Rec (2003) 22 cu privire la liberarea condiționată (discurs).
 5. Au fost elaborate mai multe rapoarte la acest subiect. A se vedea, de exemplu, Raportul Consiliului Europei „Raport de evaluare a necesităților sistemului de justiție penală al Republicii Moldova prin prisma principiilor umanizării și justiției restaurative”, din 16 august 2018, disponibil la: <https://rm.coe.int/2018-08-16-needs-assessment-report-component-1-final-eng/16808e2c00>, (în continuare „Evaluarea necesităților 2018”); M. Vidaicu și G. Ohrband privind „Acțiunea 2.5.1 a SRSJ 2011–2016. Liberalizarea politicilor penale prin utilizarea sancțiunilor și măsurilor preventive necustodiale pentru anumite categorii de persoane și anumite infracțiuni”, din februarie

privative de libertate în închisorile din Republica Moldova.⁶ Mai mult, modificările frecvente ale legislației ar putea diminua securitatea juridică în ceea ce privește previzibilitatea și coerența jurisprudenței.⁷ Pe lângă reducerea asprimii sancțiunilor, reabilitarea persoanei și reintegrarea acesteia în societate contribuie direct la umanizarea legislației penale și a sistemului de justiție penală. Cu toate acestea, în pofida existenței unei game largi de alternative la pedeapsa cu închisoarea și sancțiuni neprivative de libertate disponibile în Partea generală a Codului penal al Republicii Moldova, în practică aceste alternative nu sunt folosite în mod adecvat, în timp ce tendința prevalentă la sancționare rămâne pedeapsa cu închisoarea.⁸ O consecință directă, pe termen lung, a condamnărilor aspre (a pedepsei cu închisoare) și utilizarea inadecvată a alternativelor la pedeapsa cu închisoarea, și a sancțiunilor neprivative de libertate este supraaglomerarea instituțiilor penitenciare din Republica Moldova.⁹ Supraaglomerarea a determinat Curtea Europeană a Drepturilor Omului să constate numeroase încălcări ale interdicției de aplicare a tratamentelor inumane și degradante deținuților din închisorile din Republica Moldova.¹⁰

În contextul de mai sus, Consiliul Europei implementează Programul „*Promovarea unui sistem de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova*”, finanțat de Guvernul Norvegiei (în continuare – Programul HRCCJ). Programul se axează pe acordarea de asistență autorităților naționale în crearea unui sistem de justiție penală care să funcționeze eficient, în conformitate cu standardele europene privind drepturile omului și în baza principiilor umanizării, resocializării și justiției restaurative. Acesta are două componente. Componenta 1 se axează pe asigurarea unei politici coerente în domeniul justiției penale, bazată pe principiile umanizării, resocializării și justiției restaurative, și pe consolidarea capacității actorilor din justiția penală. Componenta 2 se axează pe îmbunătățirea managementului penitenciarelor, serviciilor de reabilitare și îngrijire a sănătății, sistemului de probațiune și a alternativelor la detenție.

Evaluarea necesităților, realizată în cadrul Componentei 1, a recomandat revizuirea asprimii pedepselor cu închisoarea și a sancțiunilor penale în general, durata lor, tipul, aplicarea, condamnarea efectivă la închisoare.¹¹ Prezentul raport prezintă cercetarea efectuată ca urmare a acestei recomandări. Raportul începe cu o descriere detaliată a metodologiei cercetării. Ulterior, în capitolul I, oferă o descriere a standardelor Consiliului Europei, urmată de o analiză a cadrului juridic din Republica Moldova pe fundalul acestor standarde. Capitolul II oferă o imagine de ansamblu a rezultatelor cercetării, în timp ce capitolele III-V se axează pe analiza problemelor legate de consecvența în pronunțarea sentințelor, liberarea de răspundere penală și, respectiv, alternativele la pedeapsa cu închisoarea.

2016, disponibil la https://nettsteder.regjeringen.no/norlam/files/2017/07/Evaluation_Report_of_the_specific_intervention.pdf; op. cit. A. Bolocan-Holban și M. Vidaicu.

6. Notă informativă la proiectul de Lege nr. 163/2017.

7. Op. cit. M. Vidaicu și G. Ohrband 2016; Op. cit. „Evaluarea necesităților 2018”.

8. Ibid; Notă informativă la proiectul de Lege privind modificarea și completarea unor acte legislative.

9. A se vedea Raportul din 2011 al Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și a Pedepselor sau Tratamentelor Inumane sau Degradante (CPT) adresat Moldovei, CPT0/Inf (2012) 3; Raportul privind vizita efectuată în Moldova în 2015 de către CPT, CPT/Inf (2016) 16; Raportul privind vizita efectuată în Moldova în 2018 de către CPT, CPT/Inf (2018) 49.

10. A se vedea printre numeroasele decizii ale Curții Europene a Drepturilor Omului: Ostrovar v. Moldova, nr. 35207/03; Șișanov v. Moldova, nr. 11353/06; Becciev v. Moldova, nr. 9190/03; Ciorap v. Republica Moldova (nr. 3), nr. 32896/07.

11. Op. cit. „Evaluarea necesităților 2018”.

METODOLOGIE

Considerații generale

Prezenta cercetare a fost realizată pe baza unei metodologii bine definite, care combină cercetarea documentară cu cercetarea empirică. Metodologia urmează recomandările notei conceptuale, elaborate de Programul HRCCJ, pentru a efectua o cercetare cu privire la aplicarea diverselor tipuri de sancțiuni penale în Republica Moldova (Nota Conceptuală).¹²

Nota Conceptuală oferă îndrumări cu privire la modalitatea de a realiza o cercetare privind punerea în practică a sistemului de sancționare în contextul penal și stabilește cadrul metodologic pentru efectuarea acestei cercetări. Nota Conceptuală prezintă diverse abordări pentru analiza aplicării practice a pedepselor penale din perspectiva realizării de progrese în ceea ce privește umanizarea sistemului de justiție penală.

Programul HRCCJ a preferat să urmeze abordarea prezentată în Opțiunea 1: *„de a concentra analiza asupra pedepselor prevăzute pentru infracțiuni specifice (în special a acelor care atrag pedeapsa cu închisoare și care sunt cel mai frecvent aplicate sau în care au fost deja identificate divergențe în interpretare), pentru a evalua dacă aplicarea sa practică duce la neconcordanțe și/sau practici de sancționare disproporționate.”*¹³ Această opțiune *„presupune **selectarea infracțiunilor** și analiza unui eșantion relevant de sentințe din punct de vedere al interpretării sancțiunilor maxime și minime din legea penală și, de asemenea, al tipului și numărului de cazuri în care circumstanțele agravante și atenuante au fost aplicate de către instanță.”*¹⁴

Respectând abordarea propusă, primul pas făcut pentru realizarea cercetării a fost acela de a selecta infracțiunile, așa cum se sugerează în Nota Conceptuală. În acest sens, s-a urmărit mai întâi identificarea și formularea unor criterii clare pe baza cărora se va face selecția infracțiunilor menționate. Odată ce criteriile au fost definite, a urmat selecția infracțiunilor ca atare în baza acestor criterii. Acest lucru a condus la elaborarea unei Liste de verificare pentru analiza unui eșantion relevant de sentințe, în special dintre hotărârile judecătorești și ale curților de apel și, după caz, din hotărârile Curții Supreme de Justiție. Lista de verificare a servit ca bază pentru colectarea datelor dintr-un eșantion de 400 de hotărâri judecătorești de la toate nivelele instanțelor judecătorești, ca eșantion principal, și 120 de hotărâri (pentru fiecare a cincea hotărâre din

12. „Concept Paper to Conduct a Research Study on the Practical Application of Different Types of Criminal Sanctions in the Republic of Moldova”, elaborat pe baza contribuțiilor Prof. Dr. Lorena Bachmaier și ale Dnei Veronica Mihailov-Moraru în cadrul Programului CoE „Promovarea unui sistem de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova”, 25 iunie 2020, alin. 11.

13. Ibid., la paragraful 31.

14. Ibid., la paragraful 32.

eșantionul principal), ca eșantion suplimentar. Acest lucru a fost realizat pe baza unei proceduri de eșantionare bine definite. Datele colectate din eșantioane au fost apoi analizate, ținând seama de standardele relevante ale Consiliului Europei și cadrul juridic relevant al Republicii Moldova. De asemenea, au fost utilizate date statistice din surse oficiale ale autorităților moldovenești pentru o mai bună înțelegere și analiză a situației în ceea ce privește umanizarea și liberalizarea legislației penale în Moldova. Toate aceste etape metodologice sunt descrise în detaliu mai jos.

Criterii de selecție

Nota Conceptuală confirmă faptul că domeniul de realizare a cercetării va trebui să fie limitat în câteva aspecte. O primă delimitare vizează subiecții sancțiunii penale. Se sugerează ca cercetarea să se limiteze doar la **condamnarea și răspunderea penală a persoanelor fizice**, deoarece obiectivul prezentei cercetări este de a evalua progresele înregistrate în ceea ce privește umanizarea și conformitatea sistemului de justiție penală cu drepturile omului.¹⁵ Din același motiv, o altă delimitare este ca **accentul să fie pus în primul rând pe pedepsele cu închisoare și pe aplicarea practică a acestora**.¹⁶ Nota Conceptuală prevede, de asemenea, că „[O] analiză completă și detaliată a întregului sistem de sancțiuni nu va fi posibilă, însă o analiză a unui anumit set de infracțiuni va fi posibilă”.¹⁷ În acest scop, ar trebui efectuată o analiză preliminară pentru a justifica selecția infracțiunilor.

Având în vedere cele de mai sus, trebuie definit un set de criterii pentru a stabili în primul rând tipurile de infracțiuni pe care se va baza cercetarea. Odată elaborate criteriile de selecție a tipurilor de infracțiuni, trebuie definit un alt set de criterii pentru a selecta un număr de infracțiuni care să fie reprezentativ pentru fiecare tip de infracțiune. Având în vedere timpul disponibil foarte limitat, criteriile de selecție trebuie să limiteze domeniul de aplicare al cercetării.

În ceea ce privește criteriile referitoare la tipurile de infracțiuni, ar trebui reținut faptul că, în conformitate cu articolul 16 CP, în funcție de caracterul și gradul prejudiciabil, infracțiunile sunt clasificate în următoarele categorii: ușoare, mai puțin grave, grave, deosebit de grave și excepțional de grave, și se pedepsesc cu închisoare de până la 2, 5, 12 ani inclusiv, de peste 12 ani și, respectiv, cu detențiune pe viață. Reintegrarea și resocializarea persoanelor condamnate constituie aspectul principal al umanizării legislației penale și a sistemului de justiție penală. Codul penal prevede o serie de alternative la pedeapsa cu închisoare și instrumente legate de liberarea de răspundere penală, în special după revizuirea CP în 2017.¹⁸ Amendamentele realizate au fost foarte semnificative și au inclus, printre altele: individualizarea pedepsei, condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei și introducerea unui nou mecanism care să îi permită instanței judecătorești să individualizeze executarea pedepselor, prin acordarea posibilității de a executa o parte din pedeapsă în instituția penitenciară, iar cealaltă parte din pedeapsă în libertate. În cadrul acestei cercetări, alternativele la pedeapsa cu închisoare se referă doar la condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei și la condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoarea. Astfel de măsuri și instrumente contribuie direct la resocializarea și reintegrarea persoanei. Prin urmare, **alternativele la pedeapsa cu închisoare și instrumentele pentru liberarea de răspundere penală vor constitui primul criteriu pe baza căruia se va realiza selecția tipurilor de infracțiuni**.

15. Ibid., la paragraful 25.

16. Ibid., la paragraful 28.

17. Ibid., la paragraful 33, subliniat.

18. Legea nr. 163 din 20.07.2017 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, M.O. nr. 364–370/616 din 20.10.2017, disponibilă la: www.legis.md

Capitolul IX din Partea generală a CP conține o serie de alternative la pedeapsa cu închisoarea. Raportul de evaluare a necesităților în contextul Programului HRCCJ a evidențiat că mai multe alternative la pedeapsa cu închisoarea nu au fost exploatate corespunzător.¹⁹ Aceste alternative au făcut, de asemenea, subiectul modificărilor introduse în CP în anul 2017. În particular, aplicarea **condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei (articolul 90 din CP) și a condamnării cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare (articolul 90¹ din CP) pare a fi cu precădere problematică și, prin urmare, acestea vor servi drept criterii de selecție pentru tipurile de infracțiuni care urmează să fie studiate în cadrul cercetării.**²⁰

Liberarea de răspundere penală este reglementată în capitolul VI din Partea generală a CP. Conform articolului 53 CP, o persoană poate fi liberată de răspundere penală, în cazurile: minorilor; al tragerii la răspundere contravențională; al renunțării de bună voie la săvârșirea infracțiunii; al căinței active; al schimbării situației; al liberării condiționate; al prescripției de tragere la răspundere penală. Având în vedere că criteriile de selecție servesc și ca bază pentru delimitarea în continuare a domeniului de aplicare al cercetării, **liberarea de răspundere penală va servi drept criteriu de selecție doar în cazul minorilor (articolul 54 CP), tragerii la răspundere contravențională (articolul 55 CP), căinței active (articolul 57 CP), schimbării situației (articolul 58 CP) și liberării condiționate (articolul 59 CP).** Liberarea de răspundere penală în cazurile de denunțare voluntară a infracțiunii și de prescripție de tragere la răspundere penală implică o gamă mult prea largă de tipuri de infracțiuni și este dificil de utilizat în calitate de criteriu de selecție pentru realizarea cercetării.

În introducere s-a menționat că supraaglomerarea penitenciarelor din Moldova se datorează parțial duratei excesive a pedepselor cu închisoare.²¹ Prin urmare, **durata pedepsei cu închisoare va fi un alt criteriu de selecție pentru tipurile de infracțiuni care urmează să fie studiate în cadrul cercetării.**

Criteriile definite mai sus vor servi ca bază pentru selecția tipurilor de infracțiuni, care vor fi studiate în cadrul cercetării. După cum s-a menționat mai sus, trebuie definit un alt set de criterii pentru a selecta un număr de infracțiuni reprezentativ pentru fiecare tip de infracțiune. În acest scop, se sugerează să se urmeze recomandarea menționată în Nota Conceptuală – de **a utiliza frecvența aplicării unei infracțiuni în calitate de criteriu pentru selecția infracțiunilor specifice din rândul tipurilor de infracțiuni deja preselectate pe baza altor criterii.**

Ar trebui de remarcat imediat aici că, criteriile privind *durata pedepsei cu închisoare și frecvența aplicării pedepsei cu închisoare pentru o anumită infracțiune* necesită utilizarea unor date statistice ample și coerente. Cu toate acestea, având în vedere perioada foarte scurtă de timp disponibilă pentru elaborarea acestei analize și lipsa unor date statistice publice coerente, analiza se bazează pe date sporadice din 2018, 2019 și 2020. În pofida acestei dificultăți, datele disponibile oferă deja o bază și o referință pentru cercetare, după cum se poate observa în secțiunea următoare.

În final, dar nu în ultimul rând, trebuie definită perioada acoperită de cercetare. Modificările aduse CP în anul 2017 în ceea ce privește alternativele la pedeapsa cu închisoare sunt destul de importante. Prin urmare, este logic și util ca **cercetarea să se limiteze la infracțiunile judecate**

19. „Raportul Consiliului Europei „Raport de evaluare a necesităților sistemului de justiție penală al Republicii Moldova prin prisma principiilor umanizării și justiției restaurative”, din 16 august 2018, disponibil la: <https://rm.coe.int/2018-08-16-needs-assessment-report-component-1-final-eng/16808e2c00>

20. Limitarea perioadei de timp pentru cercetare a avut, de asemenea, un impact direct asupra selecției făcute în ceea ce privește alternativele la pedeapsa cu închisoare. Astfel, sancțiunile prevăzute la Articolele 91 și 92 din CP nu au fost incluse în criteriile de selecție, deoarece aplicarea lor necesită un timp minim petrecut în custodie și acest timp depășește perioada de timp aleasă pentru cercetare.

21. A se vedea paragraful 2 de mai sus.

în perioada dintre intrarea în vigoare a Legii nr. 163/2017 (22.12.2017) și data începerii colectării datelor din eșantionul relevant de pedepse, și anume 04.10.2020.

Infracțiunile selectate

Articolele 54, 55, 57, 58, 59 CP, care se referă la liberarea de răspundere penală în cazul minorilor, răspunderii contravenționale, căinței active, schimbării situației și, respectiv, liberării condiționate, se aplică doar infracțiunilor ușoare și mai puțin grave. Prevederile privind alternativele la pedeapsa cu închisoare se aplică infracțiunilor ușoare, mai puțin grave și grave. Având în vedere acest filtru, prima sugestie ar fi să se pună accentul pe infracțiunile ușoare, mai puțin grave și grave, întrucât acestea constituie infracțiunile principale cărora li se aplică criteriile de selecție. Cu toate acestea, celălalt criteriu, și anume, durata executării pedepsei, poate sugera eliminarea sau adăugarea altor tipuri de infracțiuni.

Potrivit situației de la 1 iulie 2020,²² se poate remarca că, condamnații din 2015 își ispășesc pedepsele cu închisoarea pe **o perioadă de la 5 la 10 ani, ceea ce reprezintă 36,5% din numărul total de condamnați** (în 2019, această cifră era de 2 161). Următorii în clasament sunt 1 051 de condamnați care își ispășesc pedeapsa cu închisoarea pentru un termen **de la 10 la 15 ani, ceea ce constituie 19,04% din numărul total de condamnați** (în 2019, această cifră era de 1 086). Această categorie este urmată de 896 de condamnați care își ispășesc pedeapsa cu închisoarea pentru un termen **de la 3 la 5 ani, ce reprezintă 16,23% din numărul total de condamnați** (în 2019, această cifră era de 919). După tipurile de infracțiuni, datele arată că, de la 1 iulie 2020, au existat:

- ▶ 82 de persoane condamnate pentru infracțiuni ușoare sau **1,4% din numărul total de deținuți**;
- ▶ 807 de persoane condamnate pentru infracțiuni mai puțin grave sau **14,6% din numărul total de deținuți**;
- ▶ 2 242 de persoane condamnate pentru infracțiuni grave sau **40,6% din numărul total de deținuți**;
- ▶ 1 654 de persoane condamnate pentru infracțiuni deosebit de grave, sau **30% din numărul total de deținuți**; și
- ▶ 735 de persoane condamnate pentru infracțiuni excepțional de grave, sau **13,3% din numărul total de deținuți**.

Aceste date demonstrează că persoanele care își execută pedeapsa cu închisoare de la 3 la 10 ani (de la 5 la 10 ani – 36,5%; de la 3 la 5 ani – 16,23%) reprezintă aproximativ 55% din numărul total de deținuți și își execută pedeapsa pentru infracțiuni mai puțin grave și grave. Acest lucru confirmă alegerea făcută în paragraful anterior, precum că analiza trebuie să se bazeze pe aceste două categorii de infracțiuni. Totuși, datele statistice demonstrează, de asemenea, că proporția de 30% a persoanelor condamnate pentru infracțiuni deosebit de grave este destul de semnificativă și nu poate fi neglijată. În ceea ce privește deținuții condamnați pentru infracțiuni ușoare, ponderea lor în numărul total de deținuți este nesemnificativă, situație ce poate justifica excluderea lor din cercetare.

După ce s-a stabilit că cercetarea se va axa pe **infracțiunile mai puțin grave, grave și deosebit de grave**, se va utiliza criteriul frecvenței aplicării unei infracțiuni pentru selectarea infracțiunilor

22. Raport de bilanț al activității sistemului administrației penitenciarelor pentru semestrul I al anului 2020, <http://www.anp.gov.md/rapoarte-de-bilant>

specifice dintre tipurile de infracțiuni deja preselecate. Datele statistice arată că cele mai frecvente infracțiuni sunt următoarele:²³

Infracțiune	Număr de deținuți, 01.10.2018	Număr de deținuți, 01.01.2020	Număr de deținuți, 01.07.2020
Articolul 145. Omorul intenționat și Articolul 147. Pruncucidere	1 695	1 288	1 074
Articolul 151. Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății	574	494	367
Articolul 164. Răpirea unei persoane	115	108	60
Articolul 165. Traficul de ființe umane	125	105	74
Articolul 171. Violul	553	521	332
Articolul 172. Acțiuni violente cu caracter sexual și Articolul 173. Hărțuire sexuală	414 (403 + 11)	381 (371 + 10)	210
Articolul 186. Furtul	1 804	1 574	660
Articolul 187. Jaful	995	800	482
Articolul 188. Tălhăria	188	793	466
Articolul 190. Escrocheria	515	388	296
Articolul 201 ¹ . Violența în familie	434	334	218
Articolele 217–219. Activități ilegale/trafic de droguri. <i>Din acest grup de infracțiuni, se sugerează analizarea doar a infracțiunilor din Articolul 217¹</i>	632	781	460
Articolul 264. Încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport	121	99	112
Articolul 264 ¹ Conducerea mijlocului de transport în stare de ebrietate alcoolică cu grad avansat sau în stare de ebrietate produsă de alte substanțe	163	110	60
Articolul 287. Huliganismul	398	350	153

Pe baza criteriului frecvenței, infracțiunile de mai sus vor constitui obiectul cercetării. Cu toate acestea, majoritatea acestor articole cuprind mai multe alineate, fiecare dintre ele constituind un tip diferit de infracțiune. Prin urmare, este necesară clasificarea acestor infracțiuni în tipuri de infracțiuni. Infracțiunile care sunt selectate în cele din urmă în scopul cercetării sunt grupate după cum urmează:

Calificarea infracțiunii	Infracțiuni mai puțin grave	Infracțiuni grave	Infracțiuni deosebit de grave
Omorul intenționat			Articolul 145 alineatul (1)
Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății		Articolul 151 alineatele (1) și (2)	Articolele 151 alineatul (4)
Răpirea unei persoane		Articolul 164 alineatele (1) și (2)	Articolul 164 alineatul (3)

23. Date statistice privind persoanele condamnate, care execută pedeapsa cu închisoare în penitenciare începând cu 1 iulie 2020, <http://www.anp.gov.md/rapoarte-de-bilant>

Calificarea infracțiunii	Infracțiuni mai puțin grave	Infracțiuni grave	Infracțiuni deosebit de grave
Traficul de ființe umane		Articolul 165 alineatele (1) și (2)	Articolul 165 alineatele (3) și (4)
Violul	Articolul 171 alineatul (1)	Articolul 171 alineatul (2)	Articolul 171 alineatul (3)
Pruncucidere	Articolul 147		
Acțiuni violente cu caracter sexual	Articolul 172 alineatul (1)	Articolul 172 alineatul (2)	
Furtul	Articolul 186 alineatul (2)	Articolul 186 alineatele (3), (4), (5)	
Jaful	Articolul 187 alineatul (1)	Articolul 187 alineatele (2), (2 ¹), (3), (4)	Articolul 187 alineatul (5)
Tălhăria		Articolul 188 alineatele (1), (2), (2 ¹), (3)	Articolul 188 alineatele (4), (5)
Escrocheria	Articolul 190 alineatul (1)	Articolul 190 alineatele (2), (2 ¹), (3), (4)	Articolul 190 alineatul (5)
Violență în familie	Articolul 201 ¹ alineatul (1)	Articolul 201 ¹ alineatele (2), (3)	Articolul 201 ¹ alineatul (4)
Circulația ilegală a drogurilor, etnobotanicelor sau analogilor acestora în scop de înstrăinare	Articolul 217 ¹ alineatul (2)	Articolul 217 ¹ alineatul (3)	Articolul 217 ¹ alineatul (4)
Încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport	Articolul 264 alineatul (2)	Articolul 264 alineatele (3), (4), (5), (6).	
Huliganismul	Articolul 287 alineatele (1), (2)	Articolul 287 alineatul (3)	

Lista de verificare

O listă de verificare care servește ca instrument de bază pentru colectarea datelor din eșantionul relevant a fost elaborată, urmând criteriile de selecție a infracțiunilor. Lista de verificare este anexată la prezentul raport de cercetare ca Anexa I. Aceasta este împărțită în patru părți și conține întrebări detaliate cu privire la mai multe aspecte ale datelor care trebuie colectate. Prima parte urmărește colectarea datelor generale privind instanțele judecătorești care au emis sentințele, inculpatul, partea acuzării, calificarea infracțiunilor, pedeapsa și vârsta inculpatului. A doua parte urmează logica și structura *Recomandării nr. R(92)17 a Comitetului de Miniștri către statele membre referitoare la consecvența în pronunțarea sentințelor*²⁴. În acest scop, aceasta permite colectarea de date cu privire la aspecte precum individualizarea pedepsei, proporționalitatea pedepsei cu gravitatea infracțiunii, circumstanțele agravante și atenuante, recidiva și motivarea sentinței. A treia parte are ca scop colectarea informației cu privire la aplicarea unei selecții de instrumente legate de liberarea de răspundere penală, prezentă în Codul penal al Republicii Moldova. În plus, a treia parte urmărește să colecteze informații cu privire la aplicarea unei selecții de alternative la pedeapsa cu închisoare, și anume condamnarea cu suspendarea condiționată a executării

24. Disponibil la: <https://rm.coe.int/16804d6ac8>

pedepsei aplicate în cauză (articolul 90 CP) și condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare aplicate în cauză (articolul 90¹ CP).

Eșantionarea

Domeniul de eșantionare a inclus o serie de hotărâri ale judecătorilor, ale curților de apel și ale Curții Supreme de Justiție din perioada 2017–2020 privind infracțiunile prevăzute la 14 articole din Codul penal (articolele 147, 151, 164, 165, 171, 172, 186, 187, 188, 190, 201, 217, 264, 287). Eșantionul reprezintă peste 43 000 de hotărâri ale instanțelor judecătorești la toate cele trei niveluri, din perioada 2017–2020. Hotărârile judecătorilor de primă instanță și ale curților de apel au fost luate de pe portalul național al instanțelor de judecată²⁵, administrat de Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești, iar hotărârile Curții Supreme de Justiție²⁶ au fost luate de pe pagina web a acesteia.

Dimensiunea eșantionului propus este de 400 de hotărâri la toate nivelele – ca eșantion principal și 120 (pentru fiecare a cincea hotărâre din eșantionul principal) – ca eșantion suplimentar. Dimensiunea eșantionului pentru hotărâri oferă un nivel de precizie de $\pm 4,9\%$ la un nivel de încredere de 95%. **Tipul eșantionului** este probabilistic, stratificat – distribuit proporțional pe instanță judecătorească și articol în conformitate de **criteriile de stratificare**: tipul instanței, regiune, articol. Distribuția domeniului de eșantionare utilizată pentru stratificare este prezentată într-un tabel din Anexa II a prezentului raport de cercetare.

Sursa de selecție a fost lista hotărârilor²⁷ publicate pentru judecătorii și curțile de apel, prin aplicarea de filtre după articolul introdus în celula numită „infracțiunea” și informațiile referitoare la perioadă (celula numită „Data pronunțării”). Pentru Curtea Supremă de Justiție, sursa a fost lista deciziilor din secțiunea denumită „Colegiul Penal”,²⁸ utilizând aceeași abordare ca în cazul judecătorilor și curților de apel.

Pentru a menține **distribuția eșantionului pe ani, procedura de selecție** a urmat principiul distribuției proporționale a hotărârilor între fiecare consultant. A fost luată în considerare și proporționalitatea domeniului de eșantionare. Hotărârile care urmează să fie analizate au fost selectate în mod aleatoriu, utilizând un pas statistic și luând în considerare selecția descrisă mai sus. Experții au folosit formulare Google pentru introducerea datelor colectate.

Selecția aleatorie a hotărârilor a fost aplicată pentru un eșantion probabilistic pentru toate hotărârile din perioada selectată (2017–2020). Asigurarea distribuției pe ani oferă randomizarea selecției. Fiecare hotărâre următoare, care trebuia să fie analizată, era selectată de experți din lista hotărârilor ordonate în funcție de date și luând în considerare anul și luna ultimei hotărâri incluse în eșantion. Fiecare hotărâre următoare care urma să fie analizată trebuia să fie datată cu anul precedent, luna anului precedent precum și luna ultimei hotărâri analizate.

De exemplu, un expert trebuie să analizeze articolele 151, 164, 165. Fiecare hotărâre următoare a fost selectată, scăzând un an și o lună:

Articolul	Instanța	Hotărârile	Anul	Luna
151	Chișinău	1	2020	12
151	Orhei	1	2019	11

25. A se vedea: <https://www.instante.justice.md/>

26. A se vedea: http://jurisprudenta.csj.md/db_col_penal.php

27. A se vedea: <https://www.instante.justice.md/>

28. A se vedea: http://jurisprudenta.csj.md/db_col_penal.php

Articolul	Instanța	Hotărârile	Anul	Luna
151	Bălți	1	2018	10
151	Drochia	1	2017	9
151	Cahul	1	2020	8
151	Curtea de apel Chișinău	1	2019	7
151	Curtea de apel Bălți	1	2018	6
151	Curtea Supremă de Justiție	1	2017	5
		1	2020	4
		1	2019	3
164	Edineț	1	2018	2
164	Curtea Supremă de Justiție	1	2017	1
165	Chișinău	1	2020	12
165	Strășeni	1	2019	11
165	Curtea de apel Chișinău	1	2018	10
165	Curtea Supremă de Justiție	1	2017	9

Cercetarea documentară

Cercetarea documentară a constat în examinarea cadrului juridic al Republicii Moldova, a standardelor Consiliului Europei, a diverselor statistici disponibile pe paginile web ale autorităților naționale și a mai multor rapoarte și studii, realizate de organisme naționale și internaționale cu privire la persoanele aflate în penitenciarele din Moldova și tendințele de condamnare. O atenție deosebită a fost acordată, de asemenea, documentelor pregătitoare care au condus la intervențiile în Codul penal în 2017.

Examinarea cadrului juridic al Republicii Moldova și a standardelor Consiliului Europei în ceea ce privește sancțiunile penale a servit ca bază pentru analiza datelor colectate din eșantionul relevant. Mai precis, printre standardele Consiliului Europei consultate au fost două recomandări ale Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, și anume Recomandarea nr. R(92)17 a Comitetului de Miniștri adresată statelor membre referitoare la consecvența în pronunțarea sentințelor²⁹ și *Recomandarea CM/Rec (2017) 3 a Comitetului de Miniștri adresată statelor membre cu privire la normele europene privind sancțiunile și măsurile comunitare*³⁰. Ocazional, a fost consultată și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Principiile metodologice

Cercetarea a fost efectuată pe baza următoarelor principii:

- obiectivitate și imparțialitate;
- confidențialitate;
- neimplicare în cazuri individuale;
- acuratețe³¹.

29. Disponibil la: <https://rm.coe.int/16804d6ac8>

30. Disponibil la: <https://rm.coe.int/168070c09b>

31. A se vedea în general Manualul privind monitorizarea drepturilor omului la: <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/Chapter02-MHRM.pdf>; A se vedea și W. D. Crano, M. B. Brewer, A. Lac, *Principles and methods of social research (Principiile și metodele cercetării sociale)*, Routledge: New York și Londra, 2015.

implicați în această cercetare s-au angajat să furnizeze informații veridice, să păstreze confidențialitatea datelor și să nu aibă niciun conflict de interese în îndeplinirea sarcinilor care le-au fost atribuite.³²

Echipa de cercetare

Cercetarea a fost realizată de o echipă alcătuită dintr-un consultant internațional principal,³³ un consultant național principal,³⁴ patru consultanți juridici naționali³⁵ și un consultant național în domeniul sociologiei.³⁶

Consultantul internațional principal a fost responsabil de:

- ▶ preluarea conducerii în elaborarea criteriilor de selecție a infracțiunilor;
- ▶ preluarea conducerii în elaborarea Listei de verificare pentru examinarea hotărârilor judecătorești;
- ▶ elaborarea și îmbunătățirea metodologiei de cercetare;
- ▶ efectuarea cercetărilor de documentare cu privire la standardele Consiliului Europei, analiza legislației Republicii Moldova în acest context și analiza datelor statistice de la autoritățile naționale;
- ▶ preluarea conducerii în analiza datelor colectate de consultanții juridici naționali de sprijin;
- ▶ preluarea conducerii și participarea la întâlniri ale experților cu echipa de cercetare;
- ▶ îndrumarea și consolidarea contribuțiilor altor consultanți implicați în cercetare; și
- ▶ elaborarea raportului general de cercetare, inclusiv a recomandărilor.

Consultantul național principal a fost responsabil de:

- ▶ contribuția de fond și furnizarea de feedback pentru criteriile de selecție a infracțiunilor;
- ▶ furnizarea de feedback pentru Lista de verificare pentru examinarea hotărârilor judecătorești;
- ▶ contribuția de fond la cercetarea documentară, în special cadrul juridic al Republicii Moldova;
- ▶ co-conducerea și participarea la întâlniri ale experților cu echipa de cercetare;
- ▶ furnizarea de feedback asupra cercetării generale.

Experții juridici naționali au fost responsabili de:

- ▶ examinarea eșantionului relevant;
- ▶ completarea formularelor Listei de verificare în colaborare cu consultantul național în domeniul sociologiei;
- ▶ participarea la întâlniri ale experților cu echipa de cercetare.

Consultantul național în domeniul sociologiei a fost responsabil de:

- ▶ elaborarea metodologiei de eșantionare;
- ▶ dezvoltarea de dispozitive pentru procesarea datelor în conformitate cu Lista de verificare;
- ▶ prelucrarea datelor în tabele și diagrame ilustrative pentru a fi utilizate în întreg raportul de cercetare.

32. Ibid.

33. Dr. Idlir Peçi, consultant internațional al CoE.

34. Dr. Vladimir Grosu, consultant național al CoE.

35. Dna Lilia Ioniță, dna Tinca Bodiu, dna Natalia Roșca și dl Ion Graur, consultanți naționali ai CoE.

36. Dl Vasile Cantarji, consultant național al CoE în domeniul sociologiei.

CAPITOLUL I: STANDARDELE CONSILIULUI EUROPEI ȘI CADRUL JURIDIC AL REPUBLICII MOLDOVA

Descrierea și analiza preliminară din acest capitol servește ca bază pentru analiza datelor colectate din hotărârile judecătorești, deoarece stabilește criteriile/standardele pe baza cărora vor fi analizate datele. Punctul de plecare al acestui capitol sunt considerate standardele Consiliului Europei în ceea ce privește *consecvența în pronunțarea sentințelor și alternativele la pedeapsa cu închisoare*. Acesta va fi, de asemenea, urmat de o examinare a cadrului juridic relevant al Republicii Moldova. Punctul de plecare în acest sens este reforma din 2017 a Codului penal al Republicii Moldova. Prin urmare, este important să existe o descriere a reformei, cu un accent special pe raportul și dezideratele reformei. Mai mult, va fi descris cadrul juridic relevant cu privire la aspecte precum *individualizarea pedepsei, proporționalitatea, circumstanțele atenuante și agravante, recidiva, liberarea de răspundere penală și alternativele la pedeapsa cu închisoare*. În acest capitol se va încerca, de asemenea, să se efectueze o analiză preliminară a legislației din Republica Moldova cu privire la aceste aspecte, ținând cont de standardele Consiliului Europei.

1.1. Standardele Consiliului Europei

În metodologia de mai sus s-a explicat faptul că, analiza efectuată în contextul prezentei cercetări se bazează, în principal, pe recomandările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei. Această secțiune oferă o imagine de ansamblu a standardelor Consiliului Europei în ceea ce privește consecvența în pronunțarea sentințelor și alternativelor la pedeapsa cu închisoare. Aceste standarde se regăsesc în *Recomandarea nr. R(92)17 a Comitetului de Miniștri către statele membre referitoare la consecvența în pronunțarea sentințelor și Recomandarea CM/Rec (2017) 3 a Comitetului de Miniștri adresată statelor membre cu privire la normele europene privind sancțiunile și măsurile comunitare*. Așa cum este cazul recomandărilor Comitetului de Miniștri în general, normele conținute în aceste două recomandări, care formează baza pentru analiza efectuată în prezenta cercetare, nu trebuie considerate drept un sistem model. În schimb, ele formează un corpus de cerințe susceptibile de a fi acceptate în mod obișnuit și după care să se acționeze. Fără respectarea acestor cerințe nu poate exista o aplicare satisfăcătoare a circumstanțelor atenuante și agravante, a proporționalității la condamnare, a individualizării pedepsei și a alternativelor la pedeapsa cu închisoare.

1.1.1. Consecvența în pronunțarea sentințelor

Consiliul Europei, prin *Recomandarea nr. R(92)17*, își propune să evite disparitatea în legislație în partea ce privește aplicarea pedepselor penale și aplicarea acesteia de către statele membre. Punctul de plecare al acestui demers este de a recomanda ca, în cazurile în care principiile constituționale și tradițiile juridice permit acest lucru, legislația ar trebui să ofere **motivări pentru emiterea sentințelor** și, dacă este posibil, ar trebui să se stabilească priorități în aplicarea acestor motivări. Motivările pentru emiterea sentințelor ar trebui să fie în concordanță cu politicile moderne și umane privind criminalitatea, în special în ceea ce privește reducerea utilizării pedepsei cu închisoarea și extinderea utilizării sancțiunilor și măsurilor comunitare. Motivările nu ar trebui utilizate pentru sentințe disproporționate. Ar trebui să existe întotdeauna **o proporționalitate** între gravitatea infracțiunii și pedeapsă.³⁷

Recomandarea nr. R(92)17 subliniază importanța **clasificării infracțiunilor în funcție de gravitate**. Totuși, acest lucru nu ar trebui să împiedice instanțele să ia în considerare circumstanțele particulare ale fiecărei cauze în parte. Clasificarea infracțiunilor ar trebui să fie realizată pe baza unor criterii care, stabilesc că infracțiunile sunt deosebit de grave.³⁸

Conceptul de politici penale și lege penală umane și liberale se bazează, printre altele, pe principiul conform căruia **pedepsele privative de libertate ar trebui considerate drept pedepse de ultimă instanță**. Prin urmare, acestea ar trebui dispuse numai în acele cauze în care, ținând seama de circumstanțele relevante, gravitatea infracțiunii ar face în mod clar ca orice altă pedeapsă să fie inadecvată. În acest scop, legiuitorul ar trebui să ia în considerare indicarea unei sancțiuni sau măsuri neprivative de libertate în loc de pedeapsa cu închisoare ca sancțiune de referință pentru anumite infracțiuni. Cu toate acestea, chiar și atunci când o pedeapsă privativă de libertate este justificată, durata acesteia nu ar trebui să fie mai mare decât ar fi oportun pentru infracțiunea (infracțiunile) pentru care persoana în cauză este condamnată.³⁹

Atât legislația, cât și instanța judecătorească, ar trebui să acorde atenție **individualizării pedepsei**. Prin urmare, pentru a evita dificultățile neobișnuite și a afecta reabilitarea infractorului, ar trebui să se țină seama de circumstanțele personale ale făptuitorului și, în special, de impactul probabil al pedepsei asupra fiecărui făptuitor.⁴⁰

Motivările pentru emiterea sentințelor stabilesc limitele circumstanțelor atenuante și agravante luate în considerare la impunerea unei pedepse. Aceste circumstanțe ar trebui să fie întotdeauna compatibile cu motivările pentru emiterea sentinței. Factorii atenuanți și agravanți ar trebui să fie formulați clar, fie în legislație, fie în jurisprudență. Existența unui factor agravant sau inexistența unei circumstanțe atenuante ar trebui probată dincolo de orice îndoială rezonabilă.⁴¹

Recidiva nu ar trebui utilizată automat și mecanic ca factor împotriva inculpatului. După cum s-a menționat mai sus, pedeapsa ar trebui să fie proporțională cu gravitatea infracțiunii curente și, prin urmare, deși recidiva poate fi justificată pentru a fi luată în considerare în cadrul motivărilor declarate pentru condamnare, aceasta nu ar trebui să conducă la emiterea unei sentințe automat disproporționată. Efectele recidivei ar trebui reduse sau anulate atunci când a existat o perioadă semnificativă fără infracțiuni înainte de infracțiunea curentă sau când infracțiunea curentă este ușoară, sau infracțiunile anterioare au fost ușoare, dacă infractorul este un minor sau un tânăr.⁴²

37. Recomandarea nr. R(92)17, normele A.1, A.2 și A.6.

38. Recomandarea nr. R(92)17, normele B.2 și B.5.

39. Ibid.

40. Recomandarea nr. R(92)17, norma A.8.

41. Recomandarea nr. R(92)17, normele C.1, C.2, C.3.

42. Recomandarea nr. R(92)17, normele D.1, D.3, D.3.

Este bine stabilit în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO) că, reflectând un principiu al bunei administrări a justiției, hotărârile **judecătorilor și tribunalelor ar trebui să indice în mod adecvat motivele pe care se bazează și motivele prevăzute pentru hotărârile pronunțate de instanțele judecătorești nu ar trebui să fie automate sau stereotipice.**⁴³ În particular, ar trebui să ofere motive specifice atunci când se impune o pedeapsă privativă de libertate, în sensul că ar trebui să se ofere o motivare care să coreleze pedeapsa specială cu gama normală de pedepse pentru tipul de infracțiune și cu motivările pentru emiterea sentinței.⁴⁴

1.1.2. Alternativele la pedeapsa cu închisoare

Recomandarea CM/Rec (2017) 3 Comitetului de Miniștri adresată statelor membre cu privire la normele europene privind sancțiunile și măsurile comunitare stabilește standardele Consiliului Europei privind sancțiunile/măsurile alternative la pedeapsa cu închisoare. Acest lucru este realizat prin formularea mai multor recomandări către legiuitorul național, instanțe sau orice altă autoritate competentă și autorități de punere în aplicare. Setul de recomandări este foarte larg și detaliat, și nu toate dintre ele sunt relevante pentru cercetarea curentă. Cu toate acestea, partea rămasă din această secțiune va prezenta o serie de astfel de reguli, care pot servi ca bază pentru analiza hotărârilor instanțelor judecătorești din Moldova, după cum urmează. **Alternativele la pedeapsa cu închisoare, la fel ca orice altă sancțiune penală, ar trebui să respecte principiul legalității și să fie reglementate prin lege.** Aceasta înseamnă că nu numai utilizarea acestora, ci și tipurile, durata și modalitățile de punere în aplicare ar trebui reglementate prin lege.⁴⁵ Exemplele de alternative la pedeapsa cu închisoare pot include supravegherea de probațiune ca sancțiune independentă dispusă fără aplicarea unei pedepse cu închisoare, suspendarea executării unei pedepse cu închisoare cu condiții impuse, ordinele de tratament pentru infractorii care abuzează de droguri sau alcool și cei care suferă de o tulburare mintală legată de comportamentul lor infracțional etc.

Principiile **proporționalității și individualizării pedepsei se aplică în mod egal alternativelor la pedeapsa cu închisoare.** Caracterul și durata lor trebuie să fie proporționale cu gravitatea infracțiunii pentru care au fost condamnate persoanele și să ia în considerare circumstanțele lor individuale. În același timp, **conversia automată la pedeapsa cu închisoare în cazul nerespectării oricărei condiții sau obligații anexate unei astfel de pedepse sau măsuri nu este dezirabilă.** Instanțele judecătorești ar trebui să facă uz de o bună judecată pentru a decide asupra fiecărui caz în parte și să ia în considerare de a permite continuarea pedepsei sau a măsurii, de a dispune în schimb o altă pedeapsă sau măsură alternativă, de a dispune o pedeapsă financiară sau, în ultimă instanță, de a condamna la închisoare. În orice caz, condițiile și obligațiile aferente pedepselor alternative, precum și consecințele nerespectării ar trebui să fie clar menționate în lege.⁴⁶

Alternativele la pedeapsa cu închisoare ar trebui să fie disponibile pentru a fi utilizate în cât mai multe cauze posibil. Prin urmare, orice obstacole formale, inclusiv de natură juridică, ce împiedică utilizarea unor pedepse și măsuri alternative în cauzele cu infracțiuni grave și recidivă sau în legătură cu anumite tipuri de infracțiuni, sau orice alte limitări legale ar trebui revizuite și eliminate în măsura în care acest lucru este necesar. Astfel de constrângeri pot diminua capacitatea pedepselor și a măsurilor alternative de a contribui la scăderea numărului de persoane din penitenciare.⁴⁷

43. Moreira Ferreira v. Portugal, Ap. nr. 19867/12, 11 iulie 2017, paragraful 84.

44. Recomandarea nr. R(92)17, normele E.1, E.2.

45. Recomandarea CM/Rec (2017) 3, normele 14, 15, 21.

46. Recomandarea CM/Rec (2017) 3, normele 3, 12, 15, 21, 22.

47. Recomandarea CM/Rec (2017) 3, norma 19.

1.2. Cadrul juridic al Republicii Moldova

1.2.1. Contextul reformei din 2017 privind Codul penal al Republicii Moldova

Unul dintre principalele obiective ale noului Cod penal al Republicii Moldova (în continuare „CP”) din 18 aprilie 2002, care a intrat în vigoare la 12 iunie 2003, a fost înlocuirea vechiului Cod penal sovietic din 1961, în primul rând în ceea ce privește reflectarea asupra conceptelor de drepturi ale omului și umanizarea politicilor penale, și punerea în aplicare a acestora. De la adoptarea sa în 2002, până la sfârșitul anului 2020, CP a fost modificat și completat de 118 legi. La cinci ani de la intrarea în vigoare a noului CP, legiuitorul moldovean a întreprins un exercițiu cuprinzător de dezincriminare, care a avut ca rezultat modificarea CP prin Legea nr. 277-XVI din 18.12.2008, care a intrat în vigoare la 24.05.2009. Modificările au redus sancțiunile pentru numeroase infracțiuni, în același timp fiind introduse alte noutăți în sensul umanizării dreptului penal, cum ar fi noțiunile de răspundere redusă, reducerea pedepsei maxime privative de libertate pentru cumul de infracțiuni etc. Totuși, aceste modificări au avut un efect pe termen scurt și nu au schimbat tendința de creștere treptată a numărului de persoane condamnate la pedepse privative de libertate și a duratei închisorii.⁴⁸

La aproape zece ani de la acest exercițiu, în 2017, legiuitorul moldovean a adoptat Legea nr. 163/2017 într-o altă încercare de a continua procesul de umanizare și liberalizare a Codului penal. Reforma din 2017 a vizat, printre altele, promovarea respectării drepturilor omului în administrarea justiției penale, utilizarea mai frecventă a pedepselor neprivative de libertate, respectarea drepturilor persoanelor deținute în penitenciare și îmbunătățirea condițiilor de detenție. Mai exact, a fost introdus conceptul de tineri cu vârsta cuprinsă între 18 și 21 de ani, pentru care a fost prevăzut un regim de sancționare mai blând, a fost introdusă pedeapsa cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoarea, au fost abrogate unele forme de recidivă, caracterul *ultima ratio* (ultimul argument) al pedepsei cu închisoarea a fost consacrat în mod expres etc. Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că, modificările pozitive care au fost introduse prin reforma din 2017 au fost, din păcate, diminuate de amendamentele introduse în perioada 2018–2020. Scopul și rezultatul celor mai multe dintre aceste amendamente au fost continuarea incriminării și înăsprirea răspunderii, și prevalarea pedepsei penale.

1.2.2. Consecvența în pronunțarea sentințelor

Articolul 61 CP prevede ***motivările pentru aplicarea pedepselor***. În consecință, pedeapsa penală este o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului, ce se aplică de instanțele judecătorești, în numele legii. Scopurile pedepselor penale sunt restabilirea echității sociale, corectarea și resocializarea condamnatului, precum și prevenirea specială și generală. Mai mult, executarea pedepsei nu trebuie să cauzeze suferințe fizice și nici să înjosească demnitatea persoanei condamnate. Prin urmare, ***legislația penală a Republicii Moldova este, în termeni generali, în conformitate cu Recomandarea nr. R(92)17, în sensul că oferă motivările pentru pronunțarea sentințelor, în concordanță cu politicile moderne și umane privind criminalitatea. Cu toate acestea, lipsește un accent pe reducerea utilizării pedepsei cu închisoarea și extinderea utilizării sancțiunilor și a măsurilor alternative. Prin urmare, se recomandă modificarea legislației.***

Curtea Constituțională a Republicii Moldova, în Hotărârea sa nr. 7 din 16 aprilie 2015, a decis că „limitarea exercițiului unor drepturi individuale, în considerarea unor drepturi colective [...] ce

48. A se vedea Răspunsurile justiției penale la supraaglomerarea închisorilor în țările din Parteneriatul estic, Compilație de rapoarte privind studiile efectuate în Armenia, Georgia, Moldova și Ucraina, CE, 2016, pp. 257–258, 269, 281, <https://rm.coe.int/168063e13a>

vizează [...] prevenția penală, constituie în permanență o operațiune sensibilă sub aspectul reglementării, fiind necesară menținerea unui just echilibru între interesele și drepturile individuale, pe de o parte, și cele ale societății, pe de altă parte.” În Hotărârea nr. 10 din 10 mai 2016, aceeași Curte a reținut că „este dreptul legislatorului să stabilească sancțiunile contravenționale, dar **respectând cu strictețe proporționalitatea dintre circumstanțele faptei și gradul de prejudiciabilitate** [...] Stabilirea sancțiunilor în legea penală sau contravențională trebuie să fie ghidată de existența **proporției între interesele și drepturile individuale, pe de o parte, și cele ale societății, pe de altă parte.** [...] că lipsa mecanismelor, prin care **ar fi posibilă realizarea individualizării judiciare**, denaturează caracterul efectiv, proporțional și disuasiv al sancțiunii contravenționale, nu permite instanțelor judecătorești de a exercita un control judiciar efectiv și încalcă dreptul justițiabililor de acces la justiție.” **Prin urmare, este o obligație a legiuitorului să stabilească și să reglementeze în legea penală mecanisme suficiente pentru a asigura un echilibru dintre pericolul faptei și făptuitor, pe de o parte, și răspunderea și pedeapsa meritate, pe de altă parte.**

Codul penal al Republicii Moldova conține suficiente instrumente pentru a asigura un nivel de răspundere penală și, în cele din urmă, aplicarea unei pedepse echitabile și proporționale cu gravitatea faptei comise. Articolele 53–60 din Codul penal prevăd mai multe motive pentru **liberarea de răspundere penală** atunci când procurorul sau judecătorul constată că corectarea persoanei este posibilă fără a fi supusă răspunderii penale. Articolul 62 CP prevede **o serie de pedepse, inclusiv închisoarea, detențiunea pe viață, munca neremunerată în folosul comunității, amenda.** Acest lucru este în perfectă corelare cu **clasificarea infracțiunilor în funcție de gravitate**, care se regăsește la articolul 16 CP.

În conformitate cu Recomandarea nr. R(92)17, Legea nr. 163/2017 a consacrat expres caracterul de ultimum remedium al pedepselor privative de libertate. Articolul 75 alineatul (2) CP prevede că pedepsele privative de libertate au un caracter excepțional și se aplică atunci când gravitatea infracțiunii și personalitatea infractorului fac necesară pedeapsa cu închisoare și o altă pedeapsă (alternativă) este insuficientă și nu și-ar atinge scopul. O pedeapsă mai aspră, dintre cele alternative prevăzute pentru săvârșirea infracțiunii, se stabilește numai în cazul în care o pedeapsă mai blândă, dintre cele menționate, nu va asigura atingerea scopului pedepsei. Mai mult, **individualizarea infracțiunii este stabilită la articolul 75 alineatul (1) CP**, care prevede că o pedeapsă echitabilă se aplică unei persoane recunoscute vinovate de săvârșirea unei infracțiuni și că, la stabilirea categoriei și a termenului pedepsei, instanța judecătorească ține cont de gravitatea infracțiunii săvârșite, de motivul acesteia, de persoana celui vinovat, de circumstanțele cauzei care atenuează ori agravează răspunderea, de influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării persoanei vinovate, precum și de condițiile de viață ale familiei acestuia/acesteia.

Codul penal al Republicii Moldova pare să urmeze Recomandarea nr. R(92)17 în ceea ce privește circumstanțele atenuante și agravante și prevede o gamă largă de circumstanțe atenuante (articolul 76) și agravante (articolul 77), a căror constatare duce la reducerea sau schimbarea pedepsei principale sau poate duce la eliminarea pedepsei complementare (articolul 78). Mai mult, instanța poate considera ca circumstanțe atenuante alte circumstanțe, care nu sunt prevăzute în mod expres ca atare de lege [articolul 76 alineatul (2)]. Codul penal împuternicește instanța judecătorească să considere excepțională o singură circumstanță atenuantă sau o combinație de astfel de circumstanțe [articolul 79 alineatul (1)]. În astfel de cazuri, este posibil să se aplice o pedeapsă mai blândă, decât cea prevăzută de lege. Articolul 78 alineatul (3) CP sugerează că pedeapsa maximă prevăzută la articolul corespunzător din Partea specială a Codului penal poate fi aplicată numai dacă există circumstanțe agravante. În pofida nivelului satisfăcător de mai sus de conformitate cu Recomandarea nr. R(92)17, **nu există nicio mențiune expresă în legislație conform căreia standardul probei în acceptarea unei circumstanțe agravante**

sau în respingerea unei circumstanțe atenuante este cel al probei dincolo de orice îndoială rezonabilă. Acest lucru nu ar fi necesar, dacă practica judiciară într-adevăr respectă acest standard de probă. Cu toate acestea, după cum va dezvălui analiza în partea rămasă din această cercetare, acest lucru nu este valabil pentru Moldova și, prin urmare, se recomandă insistent o mențiune expresă în legislație cu privire la standardul probei.⁴⁹

Codul penal al Republicii Moldova conține trei forme de recidivă: simplă, periculoasă și deosebit de periculoasă (articolul 34). Conform articolului 82 alineatul (1) CP, la aplicarea pedepsei pentru recidivă periculoasă și deosebit de periculoasă, se ține cont de numărul, caracterul, gravitatea și consecințele infracțiunilor comise anterior, de circumstanțele în care pedeapsa anterioară a fost insuficientă pentru corectarea inculpatului, precum și de caracterul, gravitatea și consecințele noii infracțiuni. Potrivit articolului 82 alineatul (2) CP, pedeapsa pentru recidivă periculoasă și recidivă deosebit de periculoasă nu poate fi mai mică de o treime din maximumul pedepsei prevăzute la articolul corespunzător din Partea specială a Codului penal. Instanța judecătorească poate stabili pedeapsa în limitele prevăzute pentru infracțiune în Partea specială a Codului penal numai dacă sunt stabilite circumstanțe atenuante. Prin urmare, s-ar putea spune că ***Codul penal al Republicii Moldova respectă doar parțial Recomandarea nr. R(92)17, deoarece numai în cauzele cu recidivă simplă pedeapsa nu este agravată. În cauzele cu recidivă periculoasă și deosebit de periculoasă, pedeapsa este stabilită automat la un prag minim⁵⁰, cu excepția cazului în care se constată circumstanțe atenuante. De asemenea, legislația Republicii Moldova nu prevede ca instanța judecătorească să examineze perioada fără infracțiuni anterioară săvârșirii infracțiunii curente și vârsta inculpatului. Prin urmare, este necesară modificarea legislației pentru a respecta standardele Consiliului European.***

Urmând ideea că pedeapsa cu închisoarea ar trebui privită ca o pedeapsă de ultimă instanță, Codul penal al Republicii Moldova, ***în conformitate cu jurisprudența CtEDO și Recomandarea nr. R(92)17, impune instanței să argumenteze și să motiveze caracterul excepțional la aplicarea pedepsei cu închisoare.***

1.2.3. Alternativele la pedeapsa cu închisoare

Codul penal al Republicii Moldova prevede modalități de executare a închisorii în mod neprivativ sau parțial neprivativ de libertate (articolul 89 și următoarele din CP), care sunt considerate de Codul penal al Republicii Moldova drept liberare de pedeapsă penală, în timp ce în alte jurisdicții acestea sunt considerate, de obicei, sancțiuni autonome. Aceste modalități includ: condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei; liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen; liberarea de pedeapsă în cazul săvârșirii infracțiunii pentru prima oară și al reparării prejudiciului; înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă; liberarea de pedeapsă a minorilor; liberarea de pedeapsă datorită schimbării situației; liberarea de la executarea pedepsei a persoanelor grav bolnave; amânarea executării pedepsei pentru femei gravide și persoane care au copii cu vârsta de până la 8 ani. În 2017, Codul penal a fost completat cu o nouă modalitate de executare a pedepsei cu închisoarea – condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare (articolul 90¹ CP). În consecință, atunci când instanța judecătorească care adoptă sentința, ordinele de suspendare parțială a executării pedepsei s-au aplicat persoanei vinovate, indicând în hotărâre perioada de executare a pedepsei în închisoare și perioada de probațiune. Codul penal reglementează nu numai

49. A se vedea secțiunea 3.3.

50. În conformitate cu articolul 82 alineatul (2) CP mărimea pedepsei pentru recidivă periculoasă și deosebit de periculoasă nu poate fi mai mică de o treime din maximumul pedepsei prevăzute la articolul corespunzător din Partea specială a prezentului Cod. Numai în cazul în care sunt stabilite circumstanțe atenuante, instanța poate stabili pedeapsa în limitele prevăzute pentru infracțiune în Partea specială a prezentului Cod.

utilizarea acestora, ci și durata și modalitățile de punere în aplicare a lor. Prin urmare, se poate spune că **Codul penal al Republicii Moldova este în conformitate cu Recomandarea CM/Rec (2017) 3, care impune ca alternativele la pedeapsa cu închisoare să adere la principiul legalității și să fie reglementate de lege.**

Proportionalitatea, ca principiu consacrat de Curtea Constituțională a Moldovei, guvernează toate instituțiile de drept penal, în special răspunderea penală și pedepsele sau măsurile. Legea oferă judecătorului o varietate de instrumente pentru a individualiza pedeapsa sau măsurile în fiecare caz, pentru a stabili un nivel proporțional al răspunderii penale. Orice pedeapsă penală este limitată ca durată, timp sau quantum (cu suma minimă și maximă stabilită a amenzii sau orele de muncă în folosul comunității etc.). În aplicarea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei cu închisoare, instanța judecătorească ajustează durata perioadei de probațiune (între 1 și 5 ani) și tipurile de obligații care urmează să fie impuse persoanei condamnate (articolul 90 CP). Atunci când aplică condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare, instanța judecătorească stabilește partea din pedeapsă care urmează să fie executată în închisoare și cealaltă parte – care urmează să fie executată în perioada de probațiune (articolul 90¹ CP).

Codul penal al Republicii Moldova reglementează problemele de conversie a diferitelor tipuri de pedepse în cazul încălcării condițiilor sau a obligațiilor impuse de hotărâre în timpul executării pedepsei respective. Astfel, pedeapsa cu munca în folosul comunității se înlocuiește cu închisoarea numai în caz de eludare răuvoitoare a condamnaților de la executarea orelor de muncă neremunerate [articolul 67 alineatul (3) CP]. Săvârșirea unei noi infracțiuni sau încălcarea obligațiilor impuse în timpul perioadei de probațiune nu conduce la o conversie automată a suspendării condiționate a executării pedepsei în închisoare [Articolul 90 alineatul (7) CP]. **Acest lucru este în conformitate cu cerințele Recomandării CM/Rec (2017) 3, conform căreia o conversie automată la închisoare în cazul nerespectării oricărei condiții sau obligații anexate sancțiunilor sau măsurilor alternative nu este dezirabilă.**

Deși cadrul juridic al Republicii Moldova prevede o listă destul de mare de alternative la pedeapsa cu închisoare, acestea nu sunt aplicabile în majoritatea cazurilor de infracțiuni deosebit de grave sau recidive periculoase și extrem de periculoase. În majoritatea cazurilor, o persoană poate fi liberată de răspunderea penală numai atunci când comite pentru prima dată o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă. Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei nu se aplică în majoritatea cazurilor de săvârșire a infracțiunilor grave și este total exclusă în cazurile de infracțiuni deosebit de grave și excepțional de grave, precum și în cazurile de recidivă periculoasă sau deosebit de periculoasă [articolul 90 alineatele (1) și (4) CP]. Instanța judecătorească poate înlocui partea neexecutată a închisorii cu o pedeapsă mai blândă numai cu privire la persoanele care execută o pedeapsă cu închisoare pentru comiterea unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave sau grave [articolul 92 CP]. **Astfel, în cazul infracțiunilor deosebit de grave și al recidivelor periculoase/extrem de periculoase, Codul penal prevede aproape exclusiv închisoarea, cu șanse practice iluzorii de liberare anticipată, înainte de expirarea termenului de închisoare.**

CAPITOLUL II: PREZENTARE GENERALĂ A EXAMINĂRII HOTĂRÂRILOR JUDECĂTOREȘTI

Acest capitol, împreună cu capitolele III-V, urmează structura Listei de verificare. După cum a fost explicat în metodologia de mai sus, Lista de verificare este împărțită în patru părți. Prima parte are ca scop colectarea datelor generale privind instanțele judecătorești, care au pronunțat hotărârile, inculpatul, acuzarea, precum și calificarea infracțiunilor, pedeapsa și vârsta condamnatului. Acest capitol oferă o analiză a datelor colectate cu privire la aceste probleme. Prin urmare, se oferă o primă impresie generală asupra rezultatelor obținute în urma analizei hotărârilor judecătorești.

2.1. Cartografierea hotărârilor judecătorești examinate

După cum s-a menționat anterior în metodologie, 400 de hotărâri ale instanțelor judecătorești de la toate nivelele au fost examinate ca eșantion principal și 120 de hotărâri judecătorești (pentru fiecare a cincea hotărâre din eșantionul principal) – ca eșantion suplimentar. Datele colectate au fost dezagregate și analizate în conformitate cu distribuția hotărârilor corespunzătoare tipurilor instanțelor judecătorești (judecătoria, curți de apel și Curtea Supremă de Justiție), regiunii (instanțelor din Chișinău și din afara Chișinăului) și distribuției cronologice (pentru a analiza tendințele în perioada aleasă). În ceea ce privește ultimul aspect al dezagregării și analizei, trebuie menționat faptul că, perioada aleasă pentru cercetare a fost 22.12.2017–04.10.2020. Cu toate acestea, întrucât perioada din 2017 este foarte scurtă, în scopul analizei, datele colectate cu privire la hotărârile pronunțate în anul 2017 se reflectă în hotărârile din anul 2018. Cartografierea hotărârilor examinate este prezentată în Tabelul A și AA de mai jos.

TABELUL A
Cartografierea hotărârilor judecătorești examinate

	%				Nr.			
	2018	2019	2020	Total	2018	2019	2020	Total
Anenii Noi	1%	1%	2%	1%	2	2	2	6
Bălți	10%	8%	9%	9%	13	11	12	36

	%				Nr.			
	2018	2019	2020	Total	2018	2019	2020	Total
Cahul	6%	6%	3%	5%	8	8	4	20
Căușeni	2%	3%	2%	2%	3	4	2	9
Chișinău	23%	23%	23%	23%	31	32	31	94
Cimișlia	1%	1%	3%	2%	2	2	4	8
Comrat	3%	4%	4%	4%	4	6	5	15
Criuleni	1%	1%	2%	2%	2	2	3	7
Drochia	6%	4%	5%	5%	8	6	6	20
Edineț	4%	6%	5%	5%	5	8	7	20
Hîncești	4%	3%	5%	4%	6	4	7	17
Orhei	7%	6%	5%	6%	9	8	7	24
Soroca	4%	4%	3%	3%	5	5	4	14
Strășeni	3%	2%	3%	3%	4	3	4	11
Ungheni	4%	1%	3%	3%	6	2	4	12
Curtea de apel Bălți	2%	3%	3%	3%	3	4	4	11
Curtea de apel Cahul	1%	1%	1%	1%	1	2	1	4
Curtea de apel Chișinău	4%	5%	5%	5%	6	7	7	20
Curtea de apel Comrat	1%	0%	0%	0%	1			1
Curtea Supremă de Justiție	13%	16%	14%	14%	17	22	19	58
Total	100%	100%	100%	100%	136	138	133	407

TABELUL AA

Data (anul) hotărârii judecătorești de primă instanță

	Nr.	%
2017	26	6,4%
2018	145	35,6%
2019	127	31,2%
2020	109	26,8%

2.2. Date privind infracțiunea și sentința aplicată

Această secțiune corespunde întrebărilor 3 și 4 din Lista de verificare. Întrebarea 3 din Lista de verificare a vizat colectarea de informații generale cu privire la calificarea juridică a infracțiunii pentru care a fost condamnat inculpatul în conformitate cu hotărârea analizată. Examinarea generală a eșantionului relevă că cele mai comise infracțiuni în perioada aleasă au fost „*Încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport*” Articolul 264 CP (27%), „*Furtul*” Articolul 186 (23,8%) și „*Huliganismul*” Articolul 287 CP (10%). Gravitatea acestor infracțiuni variază de la infracțiuni mai puțin grave la infracțiuni grave și deosebit de grave, în funcție de alineatul aplicabil al prevederilor respective. Cifrele exacte ale distribuției infracțiunilor selectate în conformitate cu criteriile descrise în metodologia de mai sus sunt prezentate în Diagrama nr. 1, Diagrama nr. 2 și Tabelul B de mai jos.

DIAGRAMA nr. 1

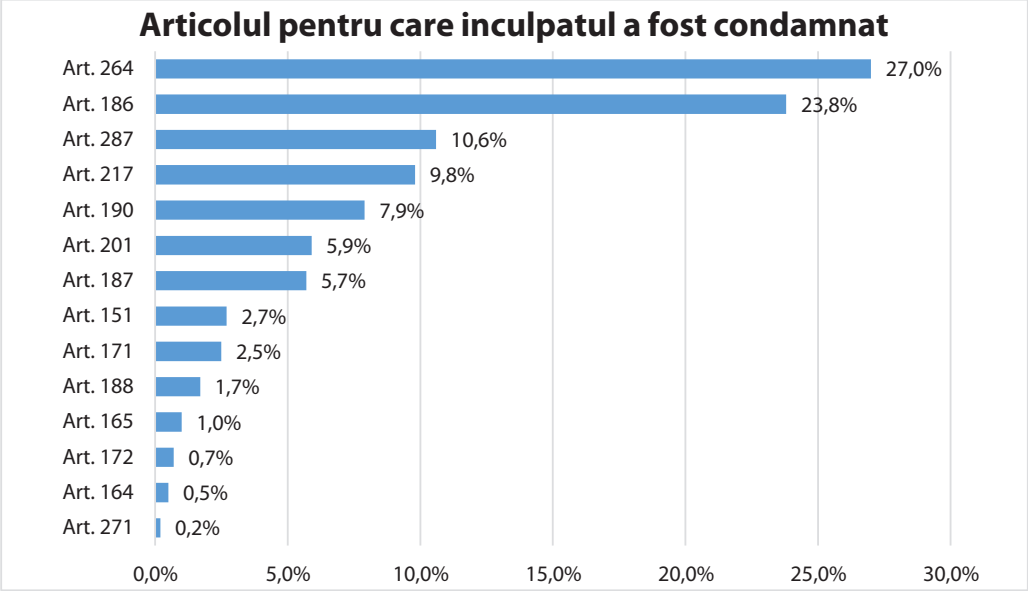
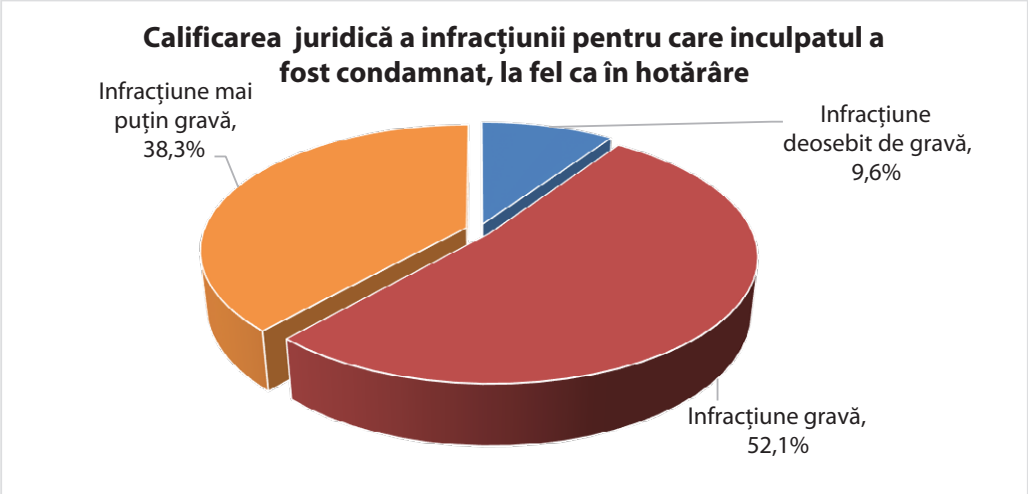

DIAGRAMA nr. 2

TABELUL B

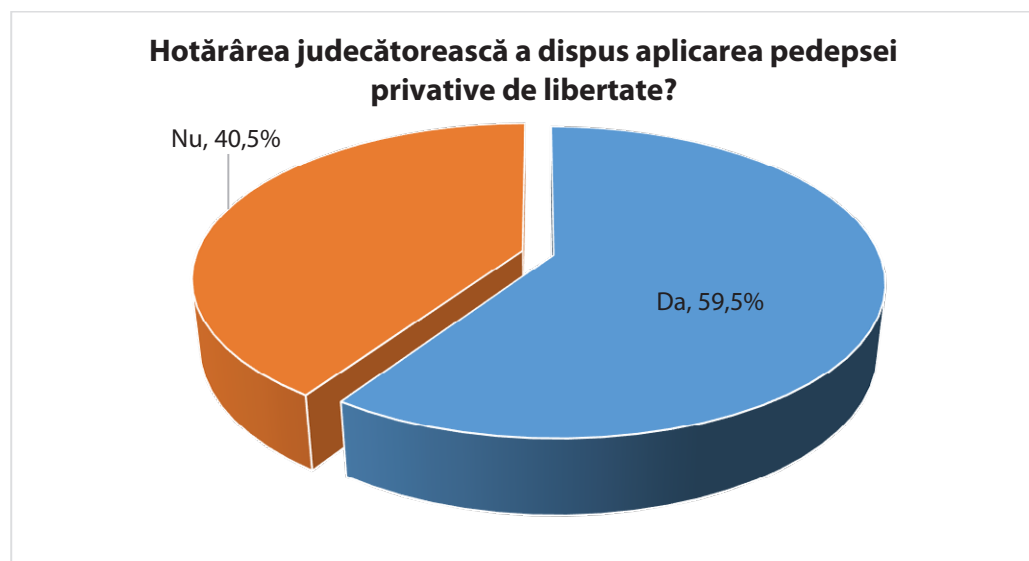
Calificarea juridică a infracțiunii pentru care inculpatul a fost condamnat, la fel ca în hotărâre

	Nr.	%
infracțiune deosebit de gravă	39	9,6%
infracțiune gravă	212	52,1%
infracțiune mai puțin gravă	156	38,3%
Total	407	100,0%

Întrebarea 4 din Lista de verificare a vizat colectarea informațiilor generale privind pedeapsa aplicată. În acest scop, s-au analizat aspecte precum aplicarea pedepselor privative de libertate, durata pedepsei privative de libertate, aplicarea liberării de răspundere penală și alternativele la pedeapsa cu închisoare. Datele colectate în acest sens sunt prezentate în următoarele para-grafe de mai jos.

Datele de mai sus relevă, de asemenea, că infracțiunile grave sunt infracțiunile săvârșite cu cea mai mare frecvență și cele pentru care inculpații au fost cel mai condamnați în perioada aleasă. De asemenea, un număr considerabil de aproape 10% dintre inculpați au fost condamnați pentru infracțiuni deosebit de grave. Cu toate acestea, examinarea hotărârilor judecătorești arată că, **indiferent de gravitatea infracțiunii comise, tendința instanțelor judecătorești din Moldova este în continuare de a aplica pedepse privative de libertate**. După cum se arată în Diagrama nr. 3, mai puțin de 59,5% din hotărârile judecătorești examinate au constituit o pedeapsă privativă de libertate. **Această tendință este în contradicție cu așteptările reformei din 2017, care vizează, printre altele, utilizarea mai frecventă a pedepselor neprivative de libertate.**⁵¹ Prin urmare, sunt necesare mai multe activități de sensibilizare și instruire cu privire la principiile umanizării și liberalizării politicilor penale și a legii penale.

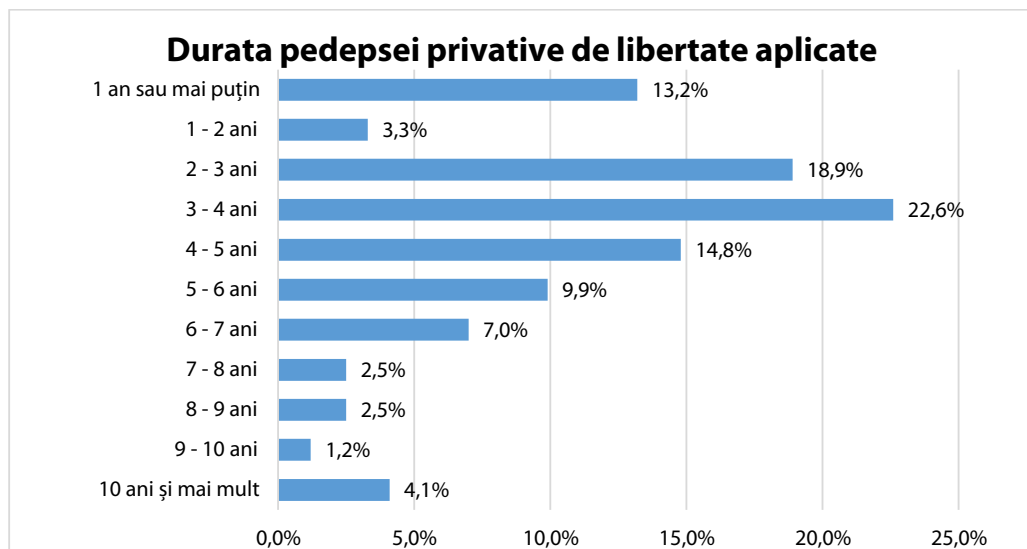
DIAGRAMA nr. 3

Datele colectate din hotărârile examinate cu privire la durata pedepselor privative de libertate arată că durata de la 2 până la 5 ani de închisoare este comună. Pedepsele privative de libertate cu o durată de 2–3 ani constituie 18,9% din totalul hotărârilor examinate. Pedepsele cu închisoare cu o durată de la 3 până la 4 ani constituie 22,6% din totalul hotărârilor examinate, în timp ce pedepsele cu închisoare cu o durată de la 4 până la 5 ani se ridică la 14,8% din totalul hotărârilor examinate. Un procent considerabil din pedepsele privative de libertate, aproape 10%, au avut o durată de la 5 până la 6 ani. În același timp, procentul pedepselor cu închisoare de peste 10 ani nu este nesemnificativ. Diagrama nr. 4 de mai jos oferă o prezentare detaliată a duratei pedepselor privative de libertate aplicate.

51. A se vedea introducerea și secțiunea 1.2.1. de mai sus pentru o descriere a reformei din 2017 privind CP și diverse cifre privind populația penitenciară și tendințele privind durata pedepselor privative de libertate în Moldova.

DIAGRAMA nr. 4

Dezagregarea duratei pedepselor privative de libertate distribuite în funcție de gravitatea infracțiunii contribuie la o mai bună înțelegere a situației privind asprimea pedepselor și durata detenției în Moldova. După cum se arată în Tabelul C de mai jos, 39% dintre pedepsele privative de libertate aplicate pentru infracțiuni mai puțin grave nu au depășit o perioadă de detenție de 1 an. Cu toate acestea, peste **50% dintre pedepsele privative de libertate aplicate se refereau la o perioadă de detenție mai mare de 1 an, pentru 28% dintre pedepse, de exemplu, fiind dispusă închisoare de la 2 la 3 ani sau chiar un număr deloc neglijabil de pedepse cu închisoare de la 6 la 7 ani (9% din totalul hotărârilor examinate privind infracțiunile mai puțin grave)**. Puțin peste o treime din totalul hotărârilor examinate cu privire la infracțiunile grave au dispus o pedeapsă cu închisoare de la 3 la 4 ani (36% din numărul total). Aproape încă o treime dintre hotărârile privind infracțiunile grave au dispus pedepse cu închisoare de la 4 la 6 ani (21% din totalul pedepselor în cauză – cu închisoare de la 4 la 5 ani și 13% din totalul pedepselor în cauză – cu închisoare de la 5 la 6 ani). Restul hotărârilor privind infracțiunile grave au aplicat închisoare sub 3 ani sau peste 6 ani, dintre care 18% au fost hotărâri de condamnare la închisoare de la 2 la 3 ani. **Se poate spune, astfel, că, pedepsele cu închisoare de lungă durată sunt aplicate și în cazurile de infracțiuni grave.** Hotărârile examinate cu privire la **infracțiunile deosebit de grave arată o tendință de aplicare a pedepselor cu închisoare de lungă durată**. Doar 12% din numărul total de hotărâri referitoare la infracțiuni deosebit de grave conțineau o pedeapsă privativă de libertate de 4–5 ani și un procent chiar mai mic de 3% erau pedepse privative de libertate de 2–3 ani. Restul hotărârilor au dispus pedepse cuprinse între 5 și 10 ani de închisoare (60% din numărul total) și 24% au făcut referire la pedepse privative de libertate de peste 10 ani.

TABELUL C

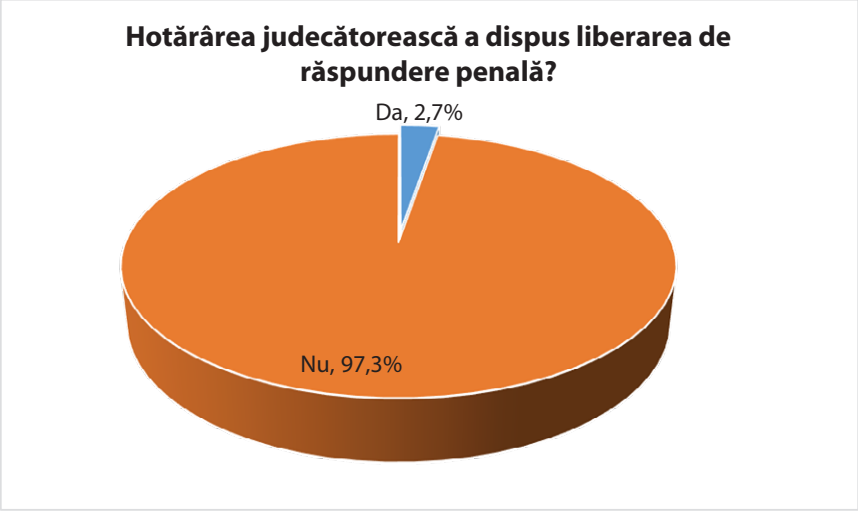
		GRAVITATEA INFRAȚIUNII		
		Infrațiune deosebit de gravă	Infrațiune gravă	Infrațiune mai puțin gravă
Durata pedepsei finale	1 an sau mai puțin	0,0%	1,5%	8,1%
	1 până la 2 ani	0,0%	2,2%	39,2%
	2 până la 3 ani	3,0%	17,6%	28,4%
	3 până la 4 ani	0,0%	36,0%	8,1%
	4 până la 5 ani	12,1%	21,3%	4,1%
	5 până la 6 ani	18,2%	12,5%	1,4%
	6 până la 7 ani	15,2%	3,7%	9,5%
	7 până la 8 ani	12,1%	1,5%	0,0%
	8 până la 9 ani	9,1%	2,2%	0,0%
	9 până la 10 ani	6,1%	0,7%	0,0%
	10 ani sau mai mult	24,2%	0,7%	1,4%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%

Ar trebui reținut faptul că analiza de mai sus a datelor colectate cu privire la durata pedepselor privative de libertate se bazează pe hotărârile pronunțate pentru o selecție limitată de infracțiuni, așa cum este descris în metodologia de mai sus. Cu toate acestea, din analize este evident că **pedepsele cu închisoare de lungă durată sunt încă foarte frecvente în Moldova. Atât cifrele perioadelor generale de detenție dispuse, cât și dezagregarea pedepselor privative de libertate, distribuite în funcție de gravitatea infracțiunii, confirmă acest lucru. Prin urmare, sunt necesare sensibilizarea și instruirea cu privire la principiile umanizării și liberalizării politicilor penale și a legii penale.**

Liberarea de răspundere penală ar putea contribui la scăderea populației penitenciare și la problema generală a unei abordări dure și represive a sancțiunilor penale. După cum s-a menționat mai sus în analiza cadrului juridic al Republicii Moldova, Codul penal al Republicii Moldova conține suficiente instrumente pentru liberarea de răspundere penală.⁵² Cu toate acestea, **analiza datelor colectate cu privire la utilizarea instrumentelor care permit liberarea de răspundere penală relevă că aceste posibilități se utilizează foarte puțin.** Trebuie menționat aici că prevederile CP al Republicii Moldova, care se referă la liberarea de răspundere penală se aplică în principal infracțiunilor minore și mai puțin grave, cu excepția articolului 57 alineatul (2) CP, care se aplică și altor categorii de infracțiuni numai în cazurile prevăzute la articolele corespunzătoare din Partea specială a Codului penal. Mai mult, trebuie menționat faptul că, aplicabilitatea prevederilor privind liberarea de răspundere penală depinde foarte mult de criteriile legate de comportamentul inculpatului, de considerațiile de pericol social pe care le reprezintă infracțiunea comisă sau de posibilitățile de reabilitare fără a fi supus răspunderii penale. Scopul prezentei cercetări este restrâns și nu acoperă aplicabilitatea acestor criterii în cazuri individuale. Prin urmare, **sunt necesare cercetări suplimentare pentru a analiza dinamica aplicării criteriilor de liberare de răspundere penală și necesitatea unei mai mari sensibilizări și consolidări a capacităților în legătură cu aceste probleme.**

52. A se vedea secțiunea 1.2.3. din raport.

DIAGRAMA nr. 5

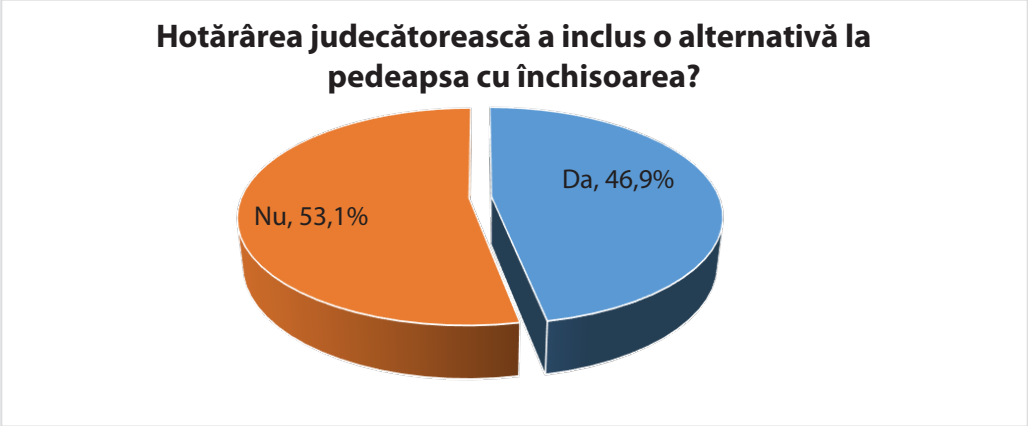
TABELUL D

		GRAVITATE (acuzăția)			
		Infrațiuni deosebit de gravă	Infrațiuni gravă	Infrațiuni mai puțin gravă	Total
Liberare de răspundere penală	Da	5,1%	1,9%	3,2%	2,7%
	Nu	94,9%	98,1%	96,8%	97,3%
	Total	100%	100%	100%	100%

Datele exacte referitoare la aplicarea prevederilor privind liberarea de răspundere penală sunt prezentate în Diagrama nr. 5 și în Tabelul D de mai sus. Cu toate acestea, trebuie să se țină seama de faptul că dezagregarea prevăzută în Tabelul D ar trebui privită cu prudență, întrucât se bazează pe câteva hotărâri în care răspunsul la întrebarea dacă hotărârea judecătorească a reprezentat o liberare de răspundere penală a fost afirmativ, și anume doar 11 hotărâri.

O prezentare generală a aplicabilității alternativelor la pedeapsa cu închisoare a fost ultimul, dar cu siguranță nu cel din urmă subiect care a acoperit întrebarea 4 din Lista de verificare. Diagrama nr. 6 și Tabelul E de mai jos prezintă informațiile relevante. Datele colectate în acest sens arată că, în majoritatea hotărârilor, și anume 53,1% din acestea, nu se conținea nicio alternativă la închisoare. **Acest rezultat trage imediat un semnal de alarmă că așteptările reformei din 2017, dar și așteptările altor reforme și eforturile depuse în această direcție nu sunt realizate.** Analiza pe această temă, oferită în capitolul V al prezentei cercetări, oferă o imagine mai detaliată dimensiunii acestei probleme.

DIAGRAMA nr. 6

TABELUL E

		GRAVITATE (acuzăția)			
		Infrațiuni deosebit de gravă	Infrațiuni gravă	Infrațiuni mai puțin gravă	Total
Alternativă la pedeapsa cu închisoare	Da	5,1%	66,0%	31,4%	46,9%
	Nu	94,9%	34,0%	68,6%	53,1%
	Total	100%	100%	100%	100%

Dezagregarea datelor privind utilizarea alternativelor la pedeapsa cu închisoare oferă un alt aspect stringent al problemei deja semnalate la paragraful anterior. ***Nivelul de utilizare a alternativelor la pedeapsa cu închisoare este deosebit de scăzut pentru infracțiunile mai puțin grave, unde se poate de așteptat la o utilizare mai frecventă a alternativelor la pedeapsa cu închisoare datorită impactului redus pe care aceste infracțiuni îl au de obicei în societate și a nivelului de pericol pe care îl reprezintă.*** Domeniul de aplicare al prezentei cercetări este restrâns și, așa cum a fost cazul liberării de răspundere penală, ***sunt necesare cercetări suplimentare asupra motivelor care stau la baza nivelurilor scăzute de utilizare a alternativei la pedeapsa cu închisoare în general și în special în cazurile de infracțiuni mai puțin grave.*** Un alt rezultat îngrijorător derivat din dezagregare este nivelul extrem de redus de utilizare a alternativelor la pedeapsa cu închisoare în cazurile de infracțiuni deosebit de grave. Unul dintre motivele acestui fapt ar putea fi că, după cum s-a menționat mai sus,⁵³ legislația Republicii Moldova prevede posibilități foarte limitate de utilizare a alternativelor la pedeapsa cu închisoare în cazurile celor mai grave infracțiuni. ***După cum s-a menționat deja, acest lucru nu este în conformitate cu standardele Consiliului Europei și este necesară modificarea legislației pentru a extinde posibilitățile de aplicare a alternativelor la pedeapsa cu închisoare pentru cele mai grave infracțiuni.*** Din nou, întrucât domeniul de aplicare al prezentei cercetări este restrâns, ***sunt necesare cercetări suplimentare pentru a înțelege mai bine toate motivele nivelurilor scăzute de utilizare a alternativelor la pedeapsa cu închisoare în cazurile de infracțiuni deosebit de grave.***

53. A se vedea secțiunea 1.2.3.

2.3. Date privind părțile implicate în procedurile judiciare

Această secțiune corespunde întrebărilor 5, 6 și 7 din Lista de verificare. Ideea care stă la baza acestor întrebări este aceea de a colecta informații despre părțile implicate în procedurile judiciare pentru a obține o imagine completă asupra hotărârilor analizate. Întrebarea 5 din Lista de verificare a vizat colectarea de date cu privire la oficiile Procuraturii care au prezentat acuzațiile. După cum se arată în Tabelul F și în Diagrama nr. 7 de mai jos, este evident și acest lucru confirmă, de asemenea, așteptarea că, cea mai mare parte a acuzațiilor este prezentată de procuratura din Chișinău, și anume 34,2% din numărul total. ***Se recomandă ca orice activități de sensibilizare și instruire, care rezultă din prezenta cercetare ca puncte de intervenție, să includă și ramura Procuraturii, cu un accent special pe Procuratura mun. Chișinău.***

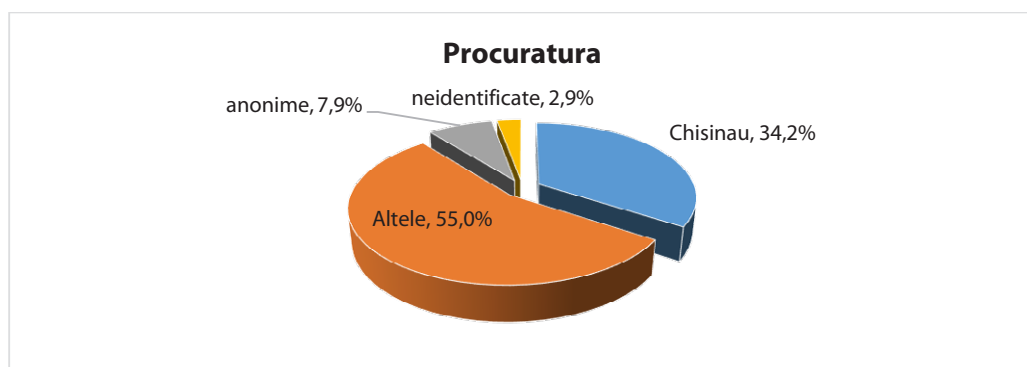
TABELUL F

Ce oficiu/filială a Procuraturii a prezentat acuzațiile?

Anenii Noi	1,5%
Anticorupție	0,2%
Bălți	9,1%
Basarabeasca	0,2%
Briceni	0,7%
Cahul	3,4%
Călărași	0,9%
Cantemir	3,2%
Căușeni	1,0%
Chișinău	34,2%
Cimișlia	1,5%
Comrat	0,2%
Criuleni	1,2%
Dondușeni	1,2%
Drochia	5,2%
Dubăsari	0,5%
Edineț	1,0%
Fălești	1,2%
Florești	1,5%
Hîncești	1,9%
Ialoveni	1,5%
Leova	0,5%
Nisporeni	1,2%
Ocnîța	0,7%
Orhei	1,7%
PCCOCS	0,7%
Rezina	0,7%
Sîngerei	0,7%

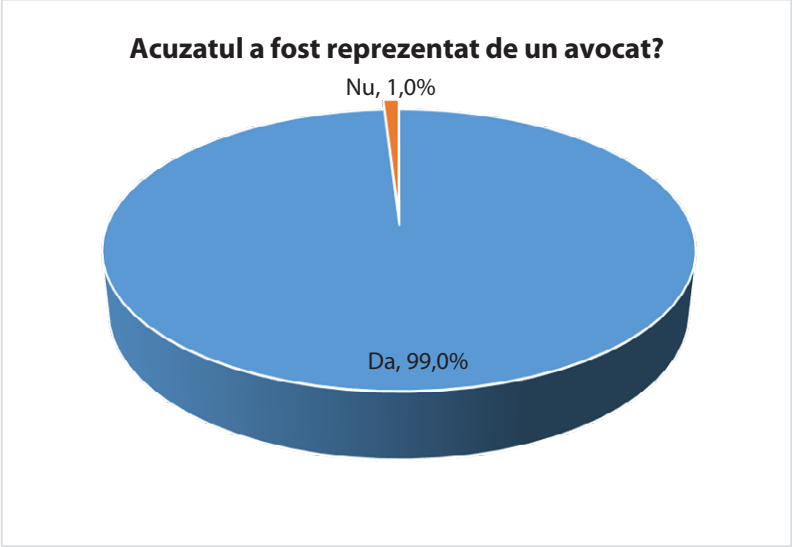
Șoldănești	1,5%
Soroca	1,5%
Ștefan-Vodă	0,7%
Strășeni	1,2%
Telenești	1,7%
Ungheni	1,7%
UTA Găgăuzia	2,9%
anonim	7,9%
neidentificat	2,9%
Total	100,0%

DIAGRAMA nr. 7

Datele privind reprezentarea acuzatului de către un avocat au fost colectate pe baza întrebării 6 din Lista de verificare. Datele colectate ajută la înțelegerea nivelului de prezentare a persoanelor acuzate în Moldova, pentru o mai bună ajustare a oricărei intervenții necesare față de avocații apărării. Cifrele prezentate în Diagrama nr. 8 arată că nivelul de reprezentare a persoanelor acuzate prin apărare a fost de aproape 100%.

DIAGRAMA nr. 8

Dezagregarea acestor date prezentate în Tabelul G de mai jos arată că un procent considerabil de 34,7% dintre avocații apărării provin din sistemul de asistență juridică garantată de stat. Este destul de interesant de remarcat faptul că, cel mai înalt nivel de reprezentare de către un avocat al apărării din cadrul sistemului de asistență juridică garantată de stat este la Curtea Supremă de Justiție, urmată de curțile de apel, după cum se arată în datele dezagregate din Tabelul GA de mai jos. După cum se va prezenta mai jos în următoarele capitole ale prezentei cercetări, modul prin care instanța judecătorească din Republica Moldova își redactează hotărârile, nu permite în multe cazuri colectarea de informații cu privire la diverse aspecte care au fost relevante pentru această cercetare. Unul dintre aceste aspecte se referă la informațiile referitoare la avocatul apărării, mai exact, dacă avocatul a fost la alegere sau face parte din schema de asistență juridică garantată de stat. În pofida acestui fapt, ***se recomandă ca orice activități de sensibilizare și instruire, care rezultă din prezenta cercetare ca domeniu de intervenție, să includă și avocații apărării, cu accent special pe avocații din schema de asistență juridică garantată de stat.***

TABELUL G
Acuzatul a fost reprezentat de un avocat?

Asistență juridică garantată de stat	34,7%
Avocat propriu	0,2%
Atât asistență juridică garantată de stat, cât și avocat propriu	0,3%
Niciuna dintre acestea	32,3%
Nu există date	32,5%
Total	100,0%

TABELUL GA**Tipul de apărare pe tip de instanță judecătorească, regiune și an**

APĂRARE		Asistență juridică garan- tată de stat	Avocat ales	Ambele	Niciuna dintre acestea	Nu există date	Total
Total:		34,7%	0,2%	0,2%	32,3%	32,5%	100,0%
Tip de instanță:	Curte de apel	61,1%	0,0%	0,0%	33,3%	5,6%	100,0%
	Judecătorie	20,8%	0,3%	0,3%	37,7%	40,9%	100,0%
	Curtea Supremă de Justiție	98,1%	0,0%	0,0%	0,0%	1,9%	100,0%
Regiunea:	Chișinău	44,0%	0,6%	0,6%	54,2%	0,6%	100,0%
	Raioane	28,1%	0,0%	0,0%	16,6%	55,3%	100,0%
Anul:	2018	34,1%	0,7%	0,0%	31,9%	33,3%	100,0%
	2019	36,8%	0,0%	0,7%	30,9%	31,6%	100,0%
	2020	33,3%	0,0%	0,0%	34,1%	32,6%	100,0%

CAPITOLUL III: CONSECVENȚA ÎN PRONUNȚAREA SENTINȚELOR

Acest capitol va analiza datele colectate în ceea ce privește consecvența în pronunțarea sentințelor în raport cu standardele Consiliului Europei, stabilite în *Recomandarea nr. R(92)17*, așa cum este descris mai sus în capitolul I. Structura prezentului capitol urmează secțiunea corespunzătoare din Lista de verificare și se referă la individualizarea infracțiunii, la proporționalitatea circumstanțelor sancționatoare, atenuante și agravante, și la motivarea hotărârii. Toate aceste aspecte au fost analizate mai sus în capitolul I în ceea ce privește compatibilitatea legislației din Republica Moldova cu standardele Consiliului Europei. Analiza datelor colectate și prezentate în prezentul capitol va completa imaginea compatibilității cu standardele Consiliului Europei în ceea ce privește punerea în aplicare a legislației de către instanțele judecătorești din Republica Moldova.

3.1. Criterii generale pentru individualizarea pedepsei și caracterul de *ultimum remedium* al pedepselor privative de libertate

Conform *Recomandării nr. R(92)17*, atât legislația, cât și instanța judecătorească ar trebui să ia în considerare individualizarea pedepsei. Prin urmare, pentru a evita dificultățile neobișnuite și a nu afecta reabilitarea infractorului, trebuie să se țină seama de circumstanțele personale ale infractorului și, în special, de impactul probabil al pedepsei asupra fiecărui infractor în mod individual.⁵⁴ Mai mult, caracterul de *ultimum remedium* al pedepselor privative de libertate este crucial pentru conceptul de politici penale și al unei legi penale umane și liberale. Pedepsa cu închisoarea ar trebui aplicată numai în acele cazuri în care, ținând seama de toate circumstanțele relevante, gravitatea infracțiunii ar face ca orice altă pedeapsă în mod clar să fie inadecvată.⁵⁵ După cum s-a menționat deja în capitolul I de mai sus,⁵⁶ articolul 75 CP, care face referire la individualizarea pedepsei și la caracterul excepțional al pedepsei cu închisoarea, corespunde standardelor Consiliului Europei. Cu toate acestea, analiza datelor colectate din hotărârile judecătorești selectate prezintă o imagine diferită, atunci când vine vorba despre aplicarea articolului 75 CP.

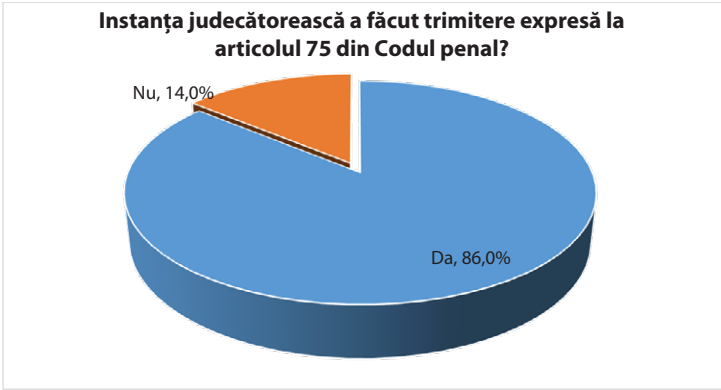
54. Recomandarea nr. R(92)17, norma A.8.

55. Recomandarea nr. R(92)17, normele B.2 și B.5.

56. A se vedea secțiunea 1.2.2.

Diagrama nr. 9 de mai jos arată că, în general, instanțele judecătorești fac o trimitere expresă pentru a se referi la criteriile articolului 75 CP. Dezagregarea datelor prezentate în Tabelul H de mai jos arată că judecătoriile și curțile de apel au un scor foarte mare în acest sens. **În 48,3% din hotărârile sale, Curtea Supremă de Justiție nu a făcut nicio referire la criteriile prevăzute la articolul 75 CP.**

DIAGRAMA nr. 9

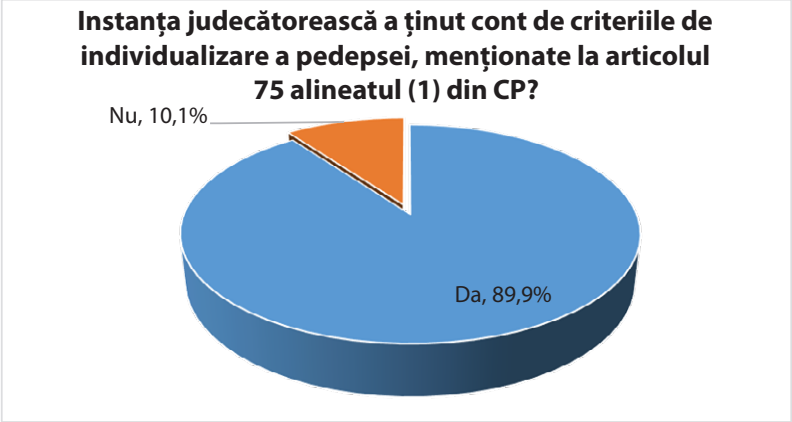

TABELUL H

		Da	Nu	Total
Total:		86,0%	14,0%	100,0%
Tip de instanță:	Curte de apel	91,7%	8,3%	100,0%
	Judecătorie	91,7%	8,3%	100,0%
	Curtea Supremă de Justiție	51,7%	48,3%	100,0%
Regiunea:	Chișinău	80,2%	19,8%	100,0%
	Raioane	90,2%	9,8%	100,0%
Anul:	2018	86,8%	13,2%	100,0%
	2019	84,1%	15,9%	100,0%
	2020	87,2%	12,8%	100,0%

Criteriile de individualizare a pedepsei, astfel cum sunt prevăzute la articolul 75 alineatul (1) CP, sunt luate în considerare și de instanța judecătorească la niveluri destul de satisfăcătoare. După cum se indică în Diagrama nr. 10 de mai jos, numai în 10,1% din hotărârile judecătorești analizate, instanțele nu au ținut cont de criteriile de individualizare a pedepsei, astfel cum sunt prevăzute la articolul 75 alineatul (1) CP.

DIAGRAMA nr. 10

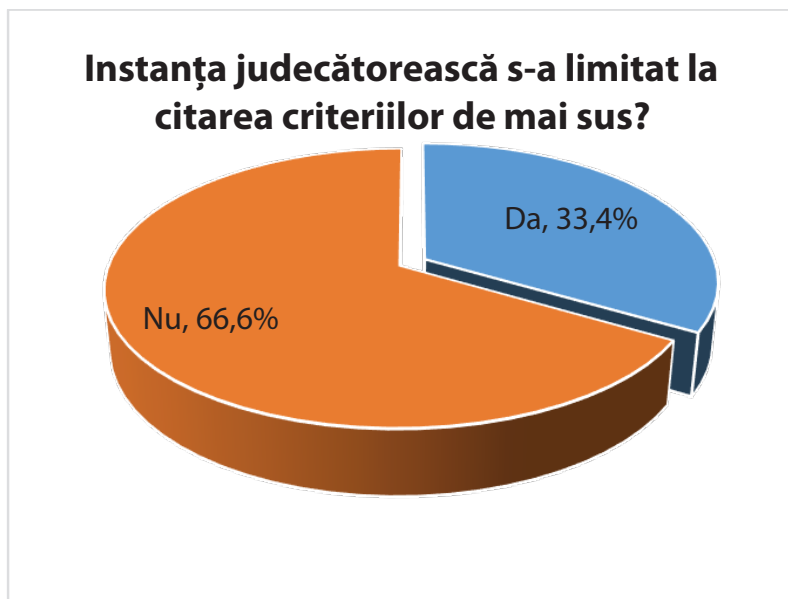
Dezagregarea datelor din Diagrama nr. 10 arată din nou că, judecătoriile și curțile de apel au un procent mai bun în acest sens, în timp ce **Curtea Supremă de Justiție nu a luat în considerare criteriile de individualizare a pedepsei în 44,8% din hotărârile sale**. Dezagregarea detaliată a datelor relevante este prezentată în Tabelul I de mai jos.

TABELUL I

		Da	Nu	Total
Total:		89,9%	10,1%	100,0%
Tip de instanță:	Curte de apel	94,4%	5,6%	100,0%
	Judecătorie	95,8%	4,2%	100,0%
	Curtea Supremă de Justiție	55,2%	44,8%	100,0%
Regiunea:	Chișinău	82,0%	18,0%	100,0%
	Raioane	95,7%	4,3%	100,0%
Anul:	2018	89,7%	10,3%	100,0%
	2019	88,4%	11,6%	100,0%
	2020	91,7%	8,3%	100,0%

Imagina începe să se schimbe când vine vorba despre modul în care au fost luate în considerare criteriile de individualizare a pedepsei. Datele din Diagrama nr. 11 arată că, aproape o treime dintre instanțele judecătorești citează pur și simplu criteriile de individualizare, fără a merge, astfel, mai departe și nu analizează de ce și care dintre aceste criterii sunt aplicabile cazului particular. Dezagregarea datelor din Tabelul IA arată că **judecătoriile au un procent mai scăzut în acest sens (38,7% dintre aceste instanțe citează pur și simplu criteriile), în timp ce Curtea Supremă de Justiție înregistrează cel mai ridicat procent (în 87,9% din hotărârile sale, Curtea Supremă de Justiție merge mai departe de simpla citare a criteriilor)**.

DIAGRAMA nr. 11

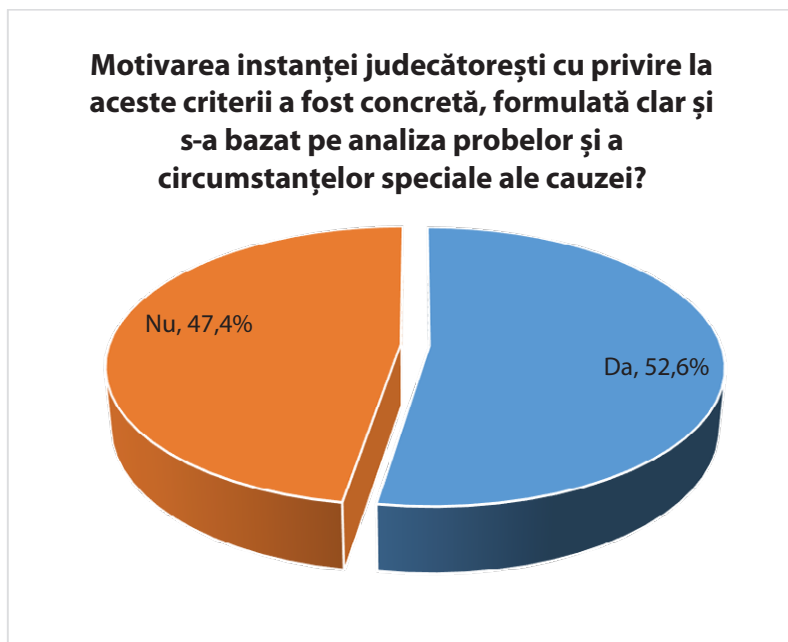

TABELUL IA

		Da	Nu	Total
Total:		33,4%	66,6%	100,0%
Tip de instanță:	Curte de apel	22,2%	77,8%	100,0%
	Judecătorie	38,7%	61,3%	100,0%
	Curtea Supremă de Justiție	12,1%	87,9%	100,0%
Regiunea:	Chișinău	39,5%	60,5%	100,0%
	Raioane	28,9%	71,1%	100,0%
Anul:	2018	40,4%	59,6%	100,0%
	2019	37,0%	63,0%	100,0%
	2020	22,6%	77,4%	100,0%

Următorul pas făcut pentru a analiza aplicarea criteriilor de individualizare de către instanțele judecătorești a fost analizarea motivării instanței cu privire la aceste criterii. **Situația în acest sens este problematică. Doar în 52,6% dintre hotărârile analizate, motivarea instanței judecătorești a fost concretă, clar formulată și s-a bazat pe analiza probelor și a circumstanțelor particulare ale cauzei. Curțile de apel obțin cel mai mare procent în acest sens, în timp ce Curtea Supremă de Justiție obține cel mai scăzut procent, cu peste 50% din deciziile sale conținând motivări care nu sunt concrete și clar formulate.** Datele exacte cu privire la motivarea criteriilor aplicate pentru individualizarea pedepsei sunt prezentate în Diagrama nr. 12 și Tabelul IB de mai jos.

DIAGRAMA nr. 12

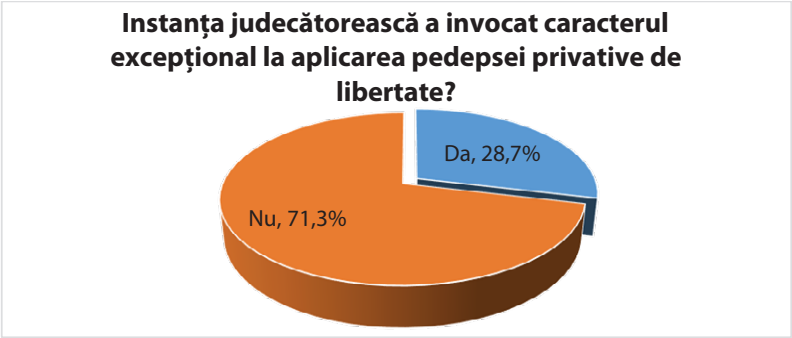
TABELUL IB

		Da	Nu	Total
Total:		80,6%	19,4%	100,0%
Tip de instanță:	Curte de apel	80,6%	19,4%	100,0%
	Judecătorie	50,8%	49,2%	100,0%
	Curtea Supremă de Justiție	44,8%	55,2%	100,0%
Regiunea:	Chișinău	45,9%	54,1%	100,0%
	Raioane	57,4%	42,6%	100,0%
Anul:	2018	44,1%	55,9%	100,0%
	2019	49,3%	50,7%	100,0%
	2020	64,7%	35,3%	100,0%

După cum s-a menționat deja la începutul acestei secțiuni, standardele Consiliului Europei impun ca atât legislația, cât și instanța judecătorească să acorde atenție individualizării pedepsei. Analiza de mai sus cu privire la individualizarea pedepsei de către instanțe conduce la concluzia că, **în general, instanțele judecătorești din Moldova sunt conștiente de importanța individualizării pedepsei și acordă o atenție specifică criteriilor relevante prevăzute la articolul 75 alineatul (1) CP. Cu toate acestea, în pofida acestei constatări pozitive, abordarea adoptată în ceea ce privește aplicarea criteriilor de individualizare pare a fi destul de formalistă. Acest lucru se reflectă în faptul că, o bună parte a instanțelor judecătorești citează pur și simplu aceste criterii în hotărârile lor, în timp ce aproape jumătate dintre instanțele judecătorești nu motivează în mod corespunzător aplicarea criteriilor de individualizare. Prin urmare, sunt necesare eforturi suplimentare pentru sensibilizarea și instruirea cu privire la motivarea adecvată a criteriilor de individualizare, cu un accent deosebit pe Curtea Supremă de Justiție.**

Situația pare a fi și mai problematică în ceea ce privește caracterul de ultimum remedium al pedepselor privative de libertate. Datele arată că 71,3% dintre hotărârile analizate nu au cuprins nicio argumentare cu privire la caracterul excepțional la aplicarea unei pedepse privative de libertate. Această tendință este stabilă pe întreaga perioadă abordată de prezenta cercetare. Dezagregarea datelor arată că, curțile de apel acordă mai multă atenție caracterului excepțional al pedepselor privative de libertate, în timp ce Curtea Supremă de Justiție este din nou instanța cu cel mai mic punctaj în acest sens, doar 24,1% dintre hotărârile sale conținând o argumentare a caracterului de ultimum remedium a pedepselor privative de libertate. Instanțele judecătorești din afara Chișinăului acordă, de asemenea, mai puțină atenție caracterului excepțional al pedepselor privative de libertate. Cifrele exacte privind problemele discutate mai sus sunt prezentate în Diagrama nr. 13 și în Tabelul J de mai jos. **Aceste cifre arată că, principiul caracterului excepțional al pedepsei privative de libertate, consacrat la articolul 75 alineatul (2) CP, este, în mare parte neimplementat în practică.**

Diagrama nr. 13

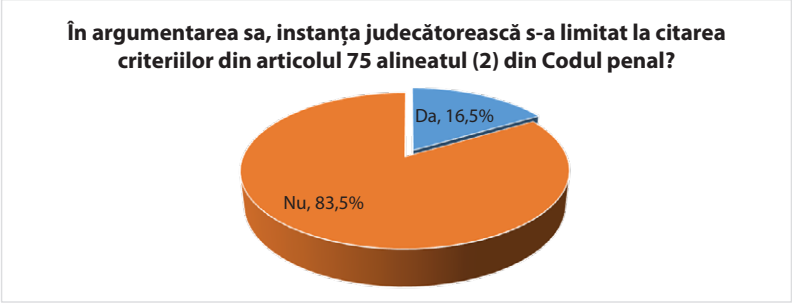

TABELUL J

		Da	Nu	Total
Total:		28,7%	71,3%	100,0%
Tip de instanță:	Curte de apel	41,7%	58,3%	100,0%
	Judecătorie	28,1%	71,9%	100,0%
	Curtea Supremă de Justiție	24,1%	75,9%	100,0%
Regiunea:	Chișinău	32,6%	67,4%	100,0%
	Raioane	26,0%	74,0%	100,0%
Anul:	2018	27,9%	72,1%	100,0%
	2019	23,2%	76,8%	100,0%
	2020	35,3%	64,7%	100,0%

În pofida cifrelor îngrijorătoare analizate mai sus, analiza unui procent relativ mic de hotărâri (28,7% în total), care conțin o argumentare cu privire la caracterul excepțional al pedepsei privative de libertate, arată că, în marea majoritate a acestor hotărâri (83,5% în total), argumentarea nu se limitează doar la simpla citare a criteriilor prevăzute la articolul 75 alineatul (2) CP. Această tendință pozitivă este stabilă pe parcursul întregii perioade luate în considerare și se observă la instanțele judecătorești de toate nivelele și în toate regiunile din Moldova. Cifrele în acest sens sunt prezentate mai jos în Diagrama nr. 14 și în Tabelul JA.

DIAGRAMA nr. 14

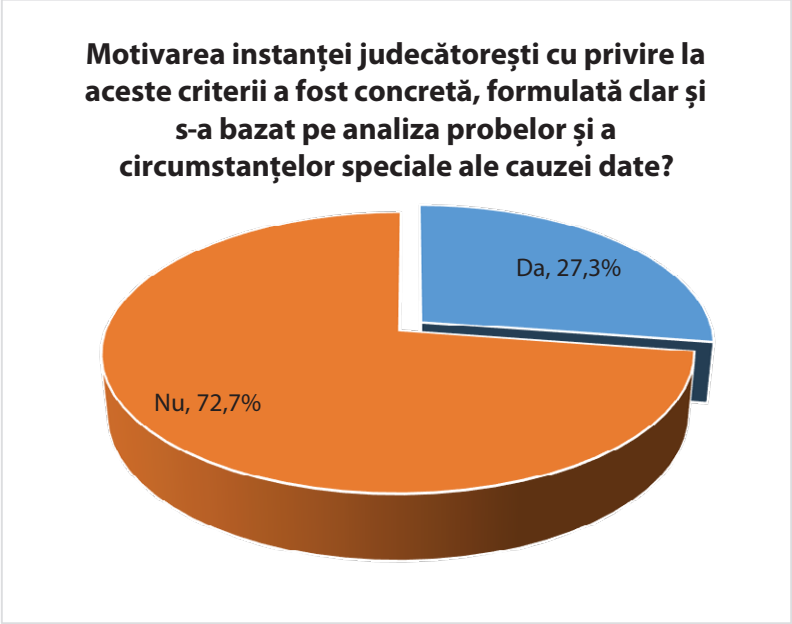

TABELUL JA

		Da	Nu	Total
Total:		16,2%	83,8%	100,0%
Tip de instanță:	Curte de apel	19,4%	80,6%	100,0%
	Judecătorie	18,2%	81,8%	100,0%
	Curtea Supremă de Justiție	5,2%	94,8%	100,0%
Regiunea:	Chișinău	15,7%	84,3%	100,0%
	Raioane	17,0%	83,0%	100,0%
Anul:	2018	16,2%	83,8%	100,0%
	2019	12,3%	87,7%	100,0%
	2020	21,1%	78,9%	100,0%

Chiar dacă instanțele judecătorești par să depășească simpla citare a criteriilor prevăzute la articolul 75 alineatul (2) CP, **motivarea instanțelor judecătorești pare să fie în majoritatea cauzelor, 72,7% în total, ambiguă, formulată neclar și nu se bazează pe analiza probelor și a circumstanțelor particulare ale cauzei date. Această tendință este stabilă pe întreaga perioadă luată în considerare și în toate regiunile din Moldova.** Diagrama nr. 15 și Tabelul JB de mai jos prezintă cifrele exacte.

DIAGRAMA nr. 15

TABELUL JB

		Da	Nu	Total
Total:		27,3%	72,7%	100,0%
Tip de instanță:	Curte de apel	41,7%	58,3%	100,0%
	Judecătorie	25,2%	74,8%	100,0%
	Curtea Supremă de Justiție	29,3%	70,7%	100,0%
Regiunea:	Chișinău	24,4%	75,6%	100,0%
	Raioane	29,4%	70,6%	100,0%
Anul:	2018	25,0%	75,0%	100,0%
	2019	24,6%	75,4%	100,0%
	2020	32,3%	67,7%	100,0%

Analiza de mai sus conduce la concluzia generală că instanțele judecătorești din Moldova în mare măsură **nu acordă atenție caracterului excepțional al pedepselor privative de libertate. Aceasta explică, de asemenea, constatarea de mai sus⁵⁷ că, indiferent de gravitatea infracțiunii comise, instanțele judecătorești din Republica Moldova tind să aplice pedepse privative de libertate. Chiar și atunci când este luat în considerare caracterul de ultimum remedium al pedepsei cu închisoarea, abordarea este formalistă, deoarece motivarea este neclară și ambiguă. Sunt necesare activități de sensibilizare și instruire, punând un accent deosebit pe Curtea Supremă de Justiție și instanțele judecătorești din afara Chișinăului.**

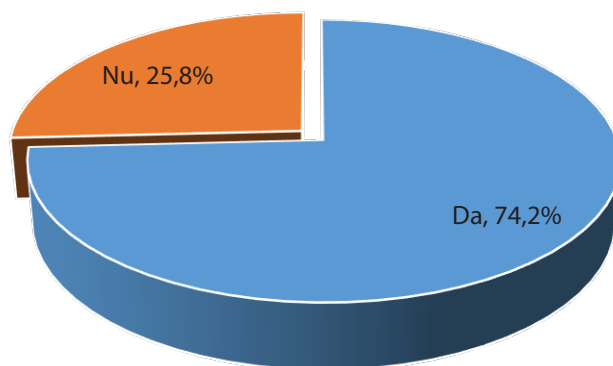
⁵⁷. A se vedea secțiunea 2.2.

3.2. Proportionalitatea

Trebuie să existe întotdeauna o proporționalitate căutată între gravitatea infracțiunii și scopul pedepsei aplicate.⁵⁸ ***Datele colectate din hotărârile selectate arată că, în general, instanțele judecătorești din Republica Moldova acordă atenție problemei proporționalității.*** O majoritate de aproape trei sferturi (74,2% în total) din toate hotărârile analizate au acordat atenție proporționalității pedepsei. Judecătoriile (79,9% în total), urmate de curțile de apel (72,2% în total), sunt instanțele judecătorești care acordă o atenție mai mare proporționalității, în timp ce Curtea Supremă de Justiție înregistrează procentul cel mai mic (44,8% în total)⁵⁹ ***și pare că este instanța judecătorească, care acordă mai puțină atenție proporționalității dintre gravitatea infracțiunii și scopul pedepsei.*** Această tendință este stabilă în toate regiunile din Moldova și pe toată perioada examinată, cu o ușoară creștere în 2020. Cifrele detaliate sunt prezentate în Diagrama nr. 16 și în Tabelul K de mai jos.

DIAGRAMA nr. 16

În hotărârea sa, instanța judecătorească a acordat atenție proporționalității dintre gravitatea infracțiunii și scopul pedepsei?

TABELUL K

		Da	Nu	Total
Total:		74,2%	25,8%	100,0%
Tip de instanță:	Curte de apel	72,2%	27,8%	100,0%
	Judecătoria	79,9%	20,1%	100,0%
	Curtea Supremă de Justiție	44,8%	55,2%	100,0%

58. Recomandarea nr. R(92)17, normele A.1, A.2 și A.6.

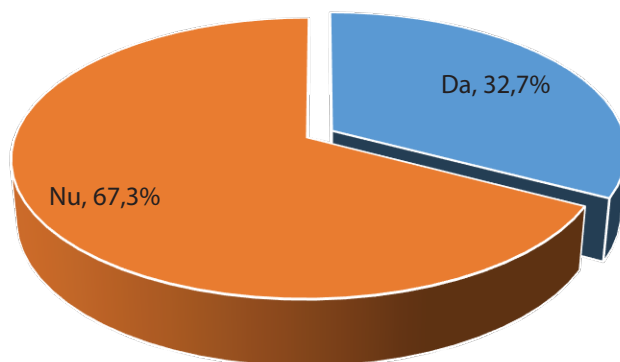
59. Cifrele aferente Curții Supreme de Justiție ar putea să se refere la faptul că, Curtea Supremă de Justiție ar fi putut analiza alte aspecte, care nu au fost acoperite de domeniul de aplicare al acestei cercetări.

		Da	Nu	Total
Regiunea:	Chișinău	73,8%	26,2%	100,0%
	Raioane	74,5%	25,5%	100,0%
Anul:	2018	67,6%	32,4%	100,0%
	2019	73,2%	26,8%	100,0%
	2020	82,0%	18,0%	100,0%

În pofida constatării pozitive a faptului că **instanțele judecătorești acordă atenție proporționalității, abordarea proporționalității pare să fie formalistă**. Hotărârile analizate și prezentate în Diagrama nr. 17 și în Tabelul KA de mai jos arată că majoritatea acestora, în total 67,3%, nu conțin o referință concretă și clar formulată la proporționalitate, iar referința respectivă nu s-a bazat pe analiza probelor și pe circumstanțele cauzei date. Din nou, curțile de apel au un scor mai bun decât celelalte instanțe judecătorești (52,8% cu o motivare adecvată), în timp ce motivarea Curții Supreme de Justiție pare să fie din nou problematică (34,5% cu o motivare adecvată). Judecătoriile sunt instanțele judecătorești, care par să acorde o atenție mai mică motivării adecvate a proporționalității (30% cu o motivare adecvată) și în special instanțele judecătorești din afara Chișinăului par a fi mai problematice. Această tendință este stabilă pe întreaga perioadă luată în considerare, cu o ușoară scădere în 2020. **Mecanismele prevăzute de legislație pentru asigurarea echilibrului între pericolul faptei și făptuitor, pe de o parte, și răspunderea și pedeapsa meritate, pe de altă parte, nu par să aibă efectul scontat. Prin urmare, sunt necesare campanii de sensibilizare și instruire, cu un accent deosebit asupra Curții Supreme de Justiție.**

DIAGRAMA nr. 17

Referința la proporționalitate a fost concretă, formulată clar și s-a bazat pe analiza probelor și a circumstanțelor speciale ale cauzei date?

TABELUL KA

		Da	Nu	Total
Total:		24,3%	75,7%	100,0%
Tip de instanță:	Curte de apel	52,8%	47,2%	100,0%
	Judecătorie	30,0%	70,0%	100,0%
	Curtea Supremă de Justiție	34,5%	65,5%	100,0%
Regiunea:	Chișinău	37,8%	62,2%	100,0%
	Raioane	28,9%	71,1%	100,0%
Anul:	2018	24,3%	75,7%	100,0%
	2019	27,5%	72,5%	100,0%
	2020	46,6%	53,4%	100,0%

3.3. Circumstanțele atenuante

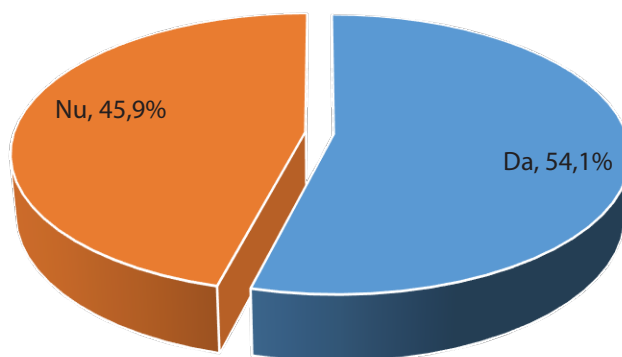
Circumstanțele atenuante ar trebui să fie formulate clar, fie în legislație, fie în jurisprudență. Inexistența unei circumstanțe atenuante ar trebui probată dincolo de orice îndoială rezonabilă.⁶⁰ Legislația Republicii Moldova pare să fie în conformitate cu standardele Consiliului Europei în ceea ce privește prevederea unei game largi de circumstanțe atenuante și a efectelor acestora.⁶¹ Cu toate acestea, analiza hotărârilor judecătorești selectate în cadrul prezentei cercetări prezintă o imagine diferită. După cum se arată în Diagrama nr. 18, circumstanțele atenuante prevăzute la articolul 76 CP sunt deseori invocate de părți sau luate în considerare *suo moto* de către instanțele judecătorești. Cu toate acestea, există o parte considerabilă a hotărârilor judecătorești analizate, 45,9% din numărul total, care nu au conținut nici un demers cu privire la circumstanțele atenuante, prezentat de părți sau luat în considerare *suo moto* de instanțele judecătorești. Acest lucru nu trebuie să fie problematic, deoarece o circumstanță atenuantă nu este neapărat prezentă în fiecare cauză.

60. Recomandarea nr. R(92)17, normele C.1, C.2, C.3.

61. A se vedea secțiunea 2.2.

DIAGRAMA nr. 18

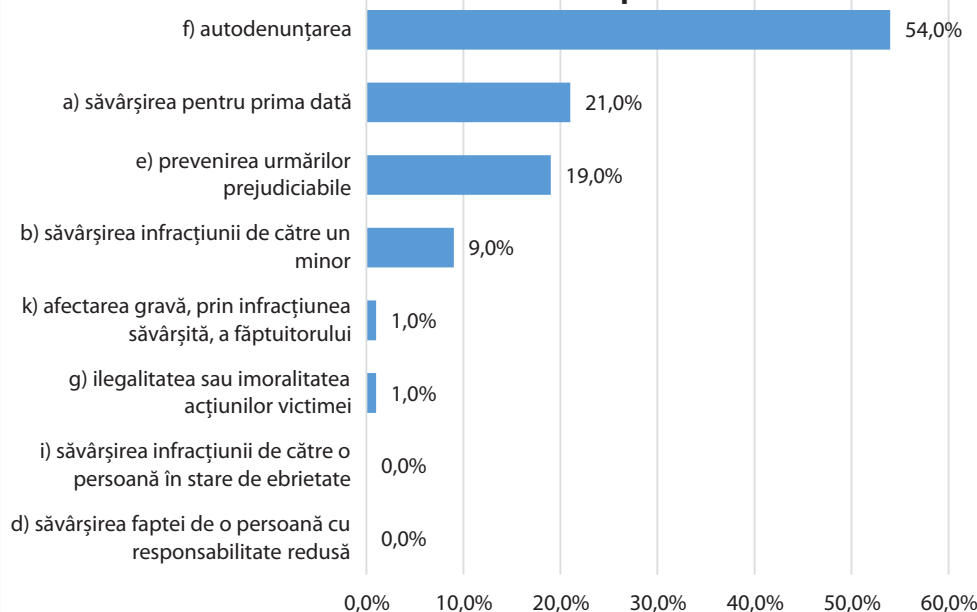
Au existat circumstanțe atenuante așa cum sunt prevăzute la articolul 76 din Codul penal, invocate de inculpat și/sau partea acuzării sau acestea au fost luate în considerare *suo moto* de către instanța judecătorească?

Tipul și frecvența circumstanțelor atenuante prezentate de părți sau luate în considerare *suo moto* de instanțele judecătorești sunt prezentate în Diagrama nr. 19 de mai jos.

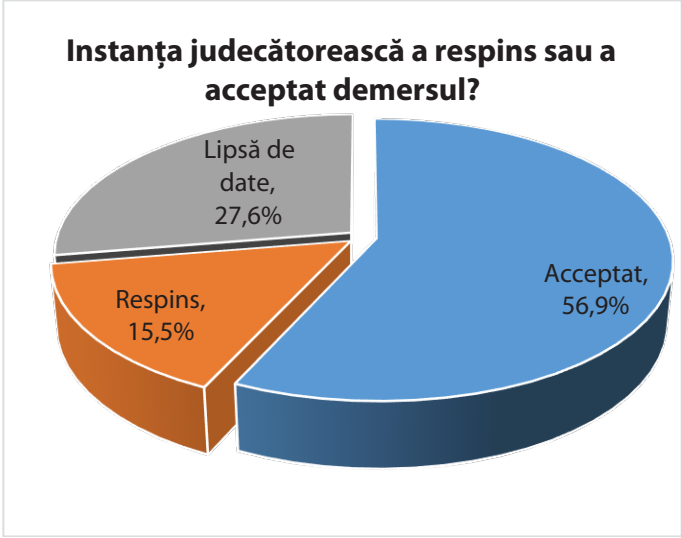
DIAGRAMA nr. 19

Circumstanța (circumstanțele) atenuantă(e) și alineatul (alineatele) corespunzător (corespunzătoare) de la articolul 76 din Codul penal

În cauzele în care un demers cu privire la circumstanțe atenuante a fost prezentat sau luat în considerare suo moto de către instanța judecătorească, tendința observată a fost că, în general, instanțele judecătorești acceptă circumstanțe atenuante (56,9% în total). Totuși, trebuie menționat aici că, cifrele prezentate în Diagrama nr. 20 de mai jos ar trebui analizate cu prudență din cauza unui procent considerabil de hotărâri judecătorești (27,6%) din care nu au putut fi colectate datele. Acest lucru se datorează faptului că **un număr mare de hotărâri au fost soluționate în conformitate cu procedura simplificată prevăzută la articolul 364' din Codul de procedură penală (CPP) și faptului că, motivarea instanței judecătorești, în general, și mai ales în cauzele cu procedură simplificată, este slabă.**

DIAGRAMA nr. 20

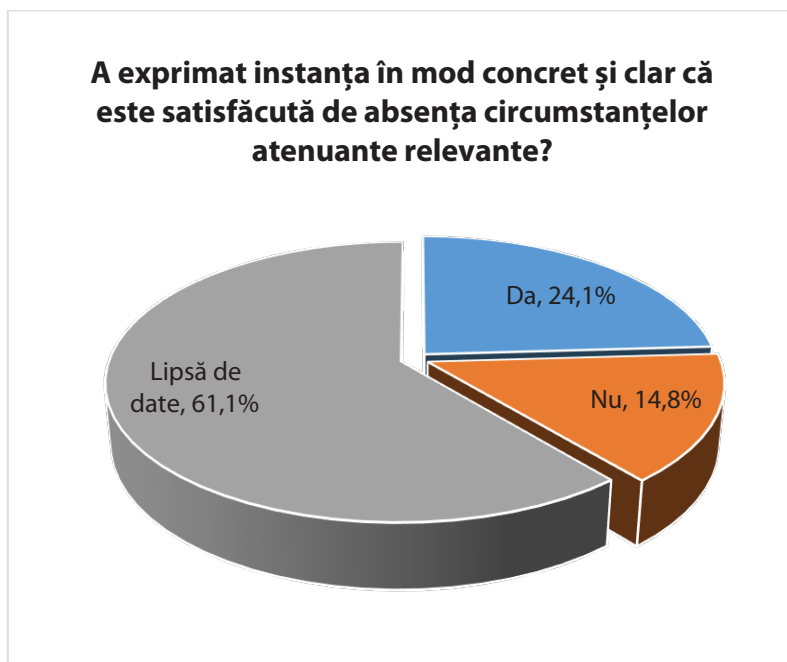
Dezagregarea datelor din Tabelul L de mai jos arată că **tendința pozitivă de acceptare a circumstanțelor atenuante este observată la toate instanțele judecătorești de la toate nivelele, Curtea Supremă de Justiție conducând în acest sens.** Tendința este, de asemenea, stabilă pe întreg parcursul perioadei examinate și în toate regiunile din Moldova.

TABELUL L

		Da	Nu	Nu există date	Total
Total:		56,9%	15,5%	27,6%	100,0%
Tip de instanță:	Curte de apel	56,3%	31,3%	12,5%	100,0%
	Judecătorie	53,4%	13,6%	33,0%	100,0%
	Curtea Supremă de Justiție	83,3%	8,3%	8,3%	100,0%
Regiunea:	Chișinău	60,0%	30,0%	10,0%	100,0%
	Raioane	55,3%	7,9%	36,8%	100,0%
Anul:	2018	48,6%	21,6%	29,7%	100,0%
	2019	66,7%	9,5%	23,8%	100,0%
	2020	54,1%	16,2%	29,7%	100,0%

Aceeași problemă a motivării slabe se observă și în ceea ce privește întrebarea dacă instanțele judecătorești afirmă în mod clar și concret că sunt satisfăcute de absența unei circumstanțe atenuante. Din cauza acestei probleme, în 61,1% din hotărârile în care instanța judecătorească a respins circumstanțele atenuante nu a fost posibil să se extragă date cu privire la modul în care instanța judecătorească a formulat motivarea. Cu toate acestea, în 24,1% din hotărârile în care circumstanțele atenuante nu au fost acceptate, formularea instanței judecătorești a fost clară și concretă. Datele privind aceste aspecte sunt prezentate mai jos în Diagrama nr. 21.

DIAGRAMA nr. 21

Următoarele două diagrame, și anume Diagrama nr. 22 și Diagrama nr. 23, prezintă tendințele cu privire la efectele circumstanțelor atenuante atunci când sunt acceptate de instanțele judecătorești. Se pare că **pedeapsa mai blândă nu este utilizată atât de des pe cât s-ar fi dorit și că efectele aplicării articolului 364¹ prevalează în mod obișnuit în practică.**

DIAGRAMA nr. 22

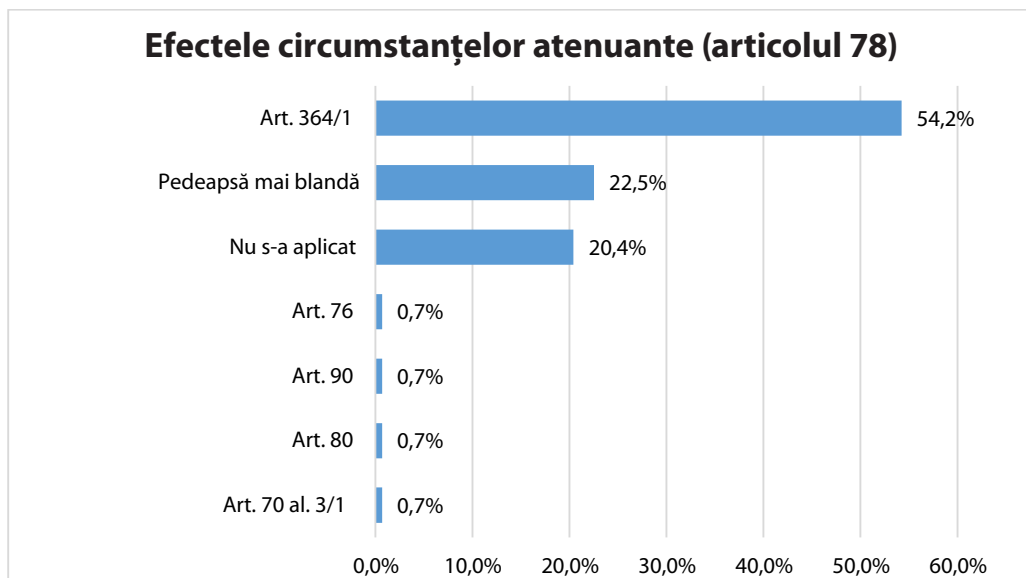
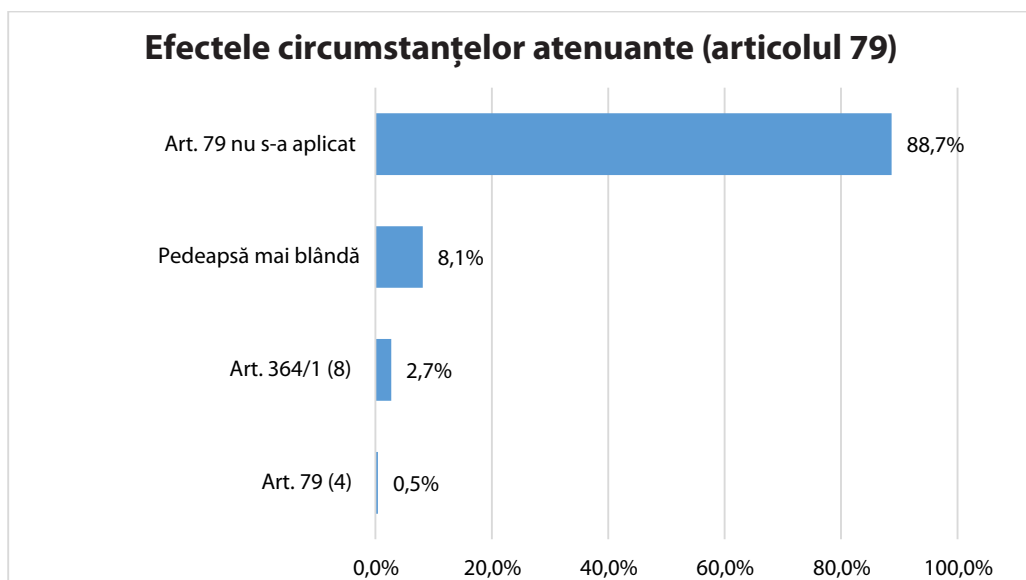

DIAGRAMA nr. 23

Pe baza analizei de mai sus, se poate concluziona că **instanțele judecătorești din Republica Moldova ar trebui să acorde o atenție sporită modului în care sunt motivate hotărârile acolo unde se mizează pe circumstanțe atenuante. Acest lucru ar permite învinutului să înțeleagă mai bine motivul respingerii și, în cele din urmă, să pregătească și să depună recursul necesar. Mai mult, aplicarea unei pedepse mai blânde trebuie promovată și aplicată mai frecvent. În acest scop sunt necesare activități de sensibilizare și instruire. Această situație se explică și**

prin problema deja semnalată⁶², conform căreia legislația Republicii Moldova nu face nicio mențiune expresă că standardul probei la respingerea unei circumstanțe atenuante este cel al probei dincolo de orice îndoială rezonabilă.

3.4. Circumstanțele agravante

Factorii agravanți ar trebui să fie formulați clar, fie în legislație, fie în jurisprudență. Existența unei circumstanțe agravante ar trebui probată dincolo de orice îndoială rezonabilă.⁶³ Legislația Republicii Moldova formulează în mod clar o gamă largă de circumstanțe agravante și efectele lor. Cu toate acestea, practica nu pare să urmeze aceeași claritate ca legislația. Analiza care urmează mai jos este structurată puțin diferit față de analiza circumstanțelor atenuante. Acest lucru se datorează faptului că, în general, acuzarea este cea care invocă un demers cu privire la circumstanțele agravante. Desigur, instanța judecătorească poate, de asemenea, să ia în considerare *suo moto* existența sau inexistența unor factori agravanți. Din aceste motive, se acordă o atenție deosebită acțiunilor întreprinse de procuror cu privire la circumstanțele agravante.

Problema motivărilor și redactărilor slabe a hotărârilor judecătorești devine clară de la bun început în analiza datelor colectate cu privire la circumstanțele agravante. Diagrama nr. 24 arată că întrebarea dacă acuzarea a prezentat un demers pentru circumstanțe agravante a avut un răspuns negativ în 45% din hotărârile analizate. Așa cum a fost și în cazul circumstanțelor atenuante, această cifră nu este foarte importantă în sine, deoarece circumstanțele agravante nu sunt neapărat prezente în fiecare cauză penală. Cu toate acestea, în 35,1% din hotărâri, nu au putut fi obținute date din cauza hotărârilor judecătorești neclare. ***Prin urmare, analiza care urmează cu privire la demersurile invocate de acuzare ar trebui examinată cu prudență din cauza datelor incomplete colectate.***

DIAGRAMA nr. 24

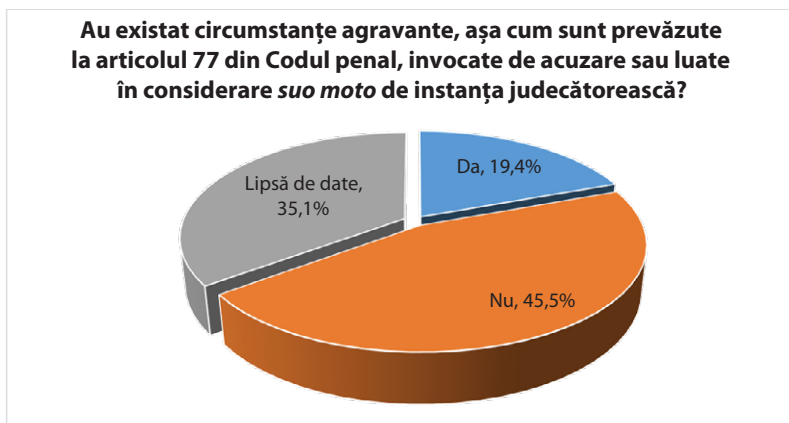
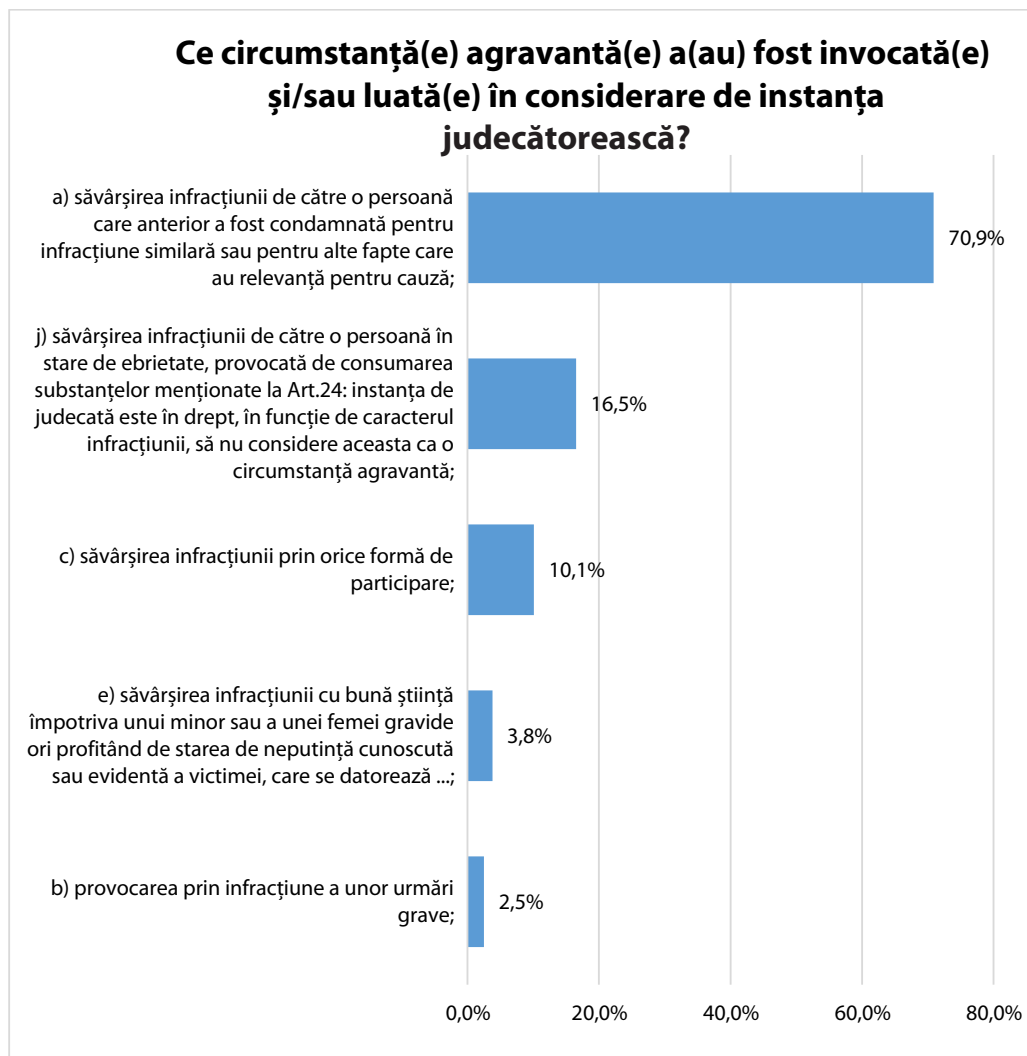

Diagrama nr. 25 de mai jos prezintă tipurile de circumstanțe agravante invocate de acuzare.

62. A se vedea secțiunea 2.2.

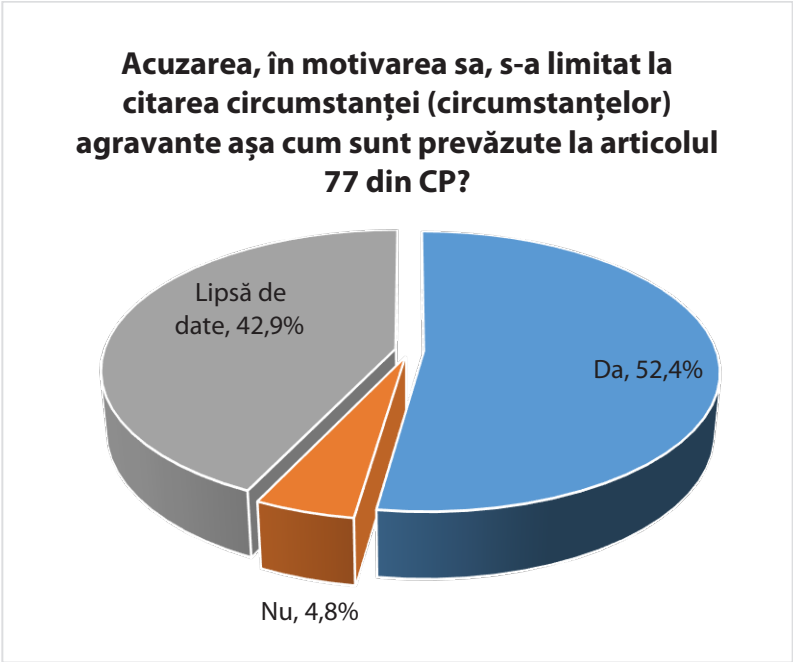
63. Recomandarea nr. R(92)17, normele C.1, C.2, C.3.

DIAGRAMA nr. 25

Ca urmare a motivării neclare a hotărârilor, întrebările referitoare la caracterul concret și claritatea motivării demersurilor acuzării pentru circumstanțe agravante se bazează pe un număr mic de hotărâri, așa cum se arată în Diagrama nr. 26, Tabelul M și Tabelul MA de mai jos și, prin urmare, ar trebui să fie examinate cu prudență. Cu toate acestea, cifrele indică aceste aspecte. În peste jumătate din hotărârile relevante în care ar putea fi identificat un demers al acuzării pentru circumstanțe agravante, demersul s-a bazat pe o simplă citare a articolului 77 CP. În 42,9% din hotărâri nu a fost clar dacă acuzarea a citat articolul 77 CP sau a depășit o simplă citare. În toate hotărârile în care acuzarea a citat articolul 77 CP, motivarea nu a fost nici concretă, nici clară, nici nu s-a bazat pe analiza probelor și a circumstanțelor cauzei particulare.

DIAGRAMA nr. 26

TABELUL M
Acuzarea, în motivarea sa, s-a limitat la citarea circumstanței (circumstanțelor) agravante așa cum sunt prevăzute la articolul 77 din CP?

	Nr.	%
Da	11	52,4%
Nu	1	4,8%
Nu există date	9	42,9%
Total	21	100,0%

TABELUL MA
Motivarea acuzării a fost concretă, formulată clar și s-a bazat pe analiza probelor și a circumstanțelor speciale ale cauzei date?

	Nr.	%
Da	0	0,0%
Nu	11	100,0%
Total	11	100,0%

Deși analiza datelor de mai sus ar trebui să fie luată în considerare cu precauția necesară, după cum s-a explicat deja, se poate observa că tendința este ca acuzarea să nu acorde atenția necesară probării existenței unor circumstanțe agravante dincolo de orice îndoială rezonabilă. În acest scop, sunt necesare activități de sensibilizare și instruire. Această situație se explică și prin problema deja semnalată⁶⁴ conform căreia legislația Republicii Moldova nu

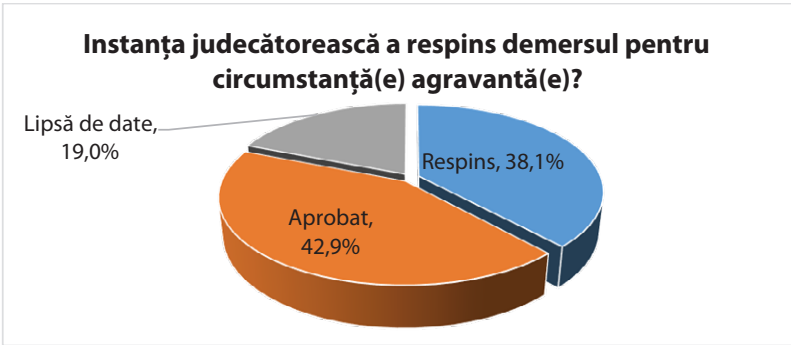
64. A se vedea secțiunea 2.2.

face nicio mențiune expresă că standardul probei pentru acceptarea unui factor agravant este cel al probei dincolo de orice îndoială rezonabilă.

Din același motiv al hotărârilor judecătorești neclare, descrise mai sus, reacția instanțelor judecătorești la demersurile prezentate de acuzare cu privire la circumstanțele agravante se bazează pe un număr mic de hotărâri. Pentru a reitera, există un număr considerabil de hotărâri, în categoria hotărârilor judecătorești în care ar putea fi identificat un demers al acuzării, din care nu au putut fi colectate date despre reacția instanței judecătorești. **Cu toate acestea, pe baza datelor disponibile, instanțele judecătorești au tendința de a aproba demersurile prezentate de acuzare cu privire la circumstanțele agravante. Conform Diagramei nr. 28, aprobarea circumstanțelor agravante nu se realizează în conformitate cu standardul probei dincolo de orice îndoială rezonabilă, așa cum cer standardele Consiliului Europei.** Cifrele privind reacția instanțelor la demersurile prezentate de acuzare cu privire la circumstanțe agravante sunt prezentate în Diagrama nr. 27 și în Diagrama nr. 28, precum și în Tabelul MB și Tabelul MC de mai jos.

DIAGRAMA nr. 27

În conformitate cu Tabelul 32 al eșantionului principal

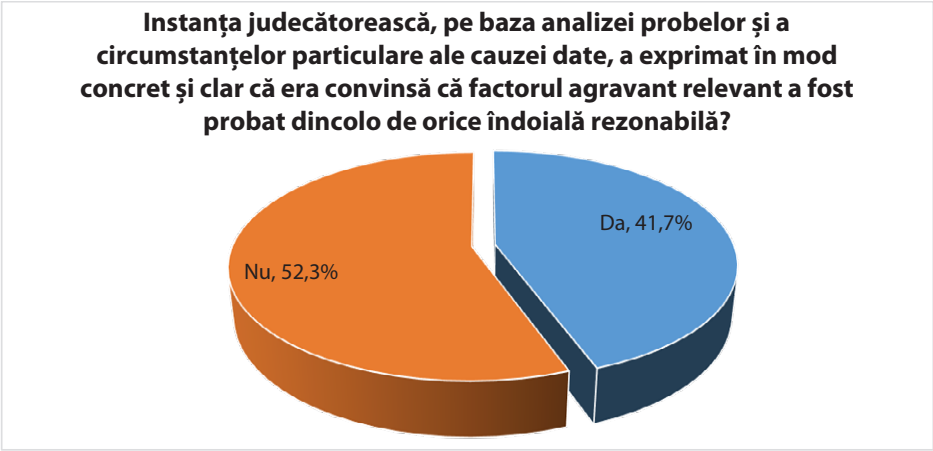

TABELUL MB

Instanța judecătorească a respins demersul pentru circumstanță(e) agravantă(e)?

	Nr.	%
Respins	8	38,1%
Aprobat	9	42,9%
Nu există date	4	19,0%
Total	21	100,0%

DIAGRAMA nr. 28

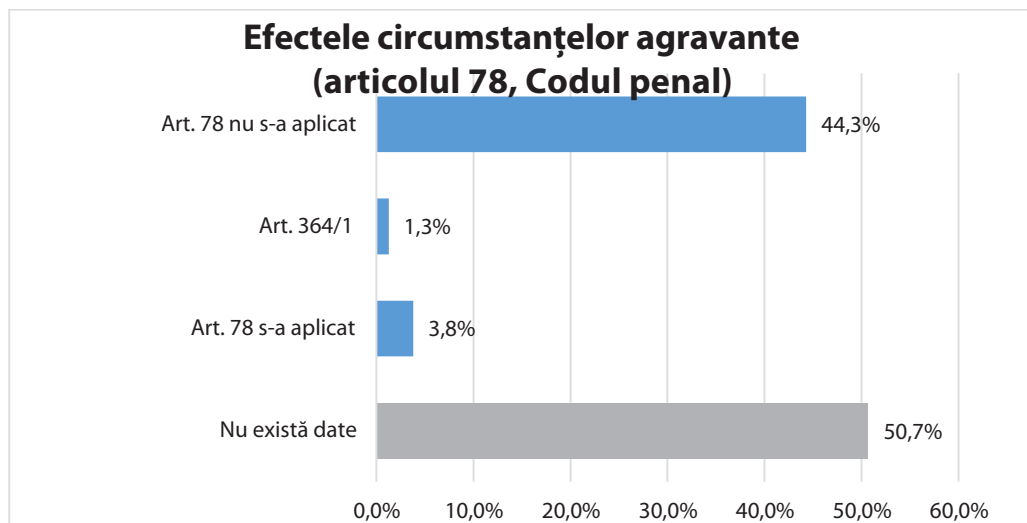
TABELUL MC

În cazul acceptării, instanța judecătorească, pe baza analizei probelor și a circumstanțelor particulare ale cazului dat, a exprimat în mod concret și clar că era convinsă că factorul agravant relevant a fost probat dincolo de orice îndoială rezonabilă?

	Nr.	%
Da	5	41,7%
Nu	4	52,3%
Total	9	100,0%

O altă constatare importantă, care rezultă din datele disponibile, este că, în 50% din hotărârile judecătorești, care includ un demers prezentat de acuzare și acceptat de instanța judecătorească, nu se poate înțelege care sunt efectele circumstanțelor agravante. Instanțele judecătorești trec direct la adoptarea sentinței fără a oferi explicații sau argumente cu privire la efectele circumstanțelor agravante, așa cum se arată în Diagrama nr. 29 de mai jos.

DIAGRAMA nr. 29

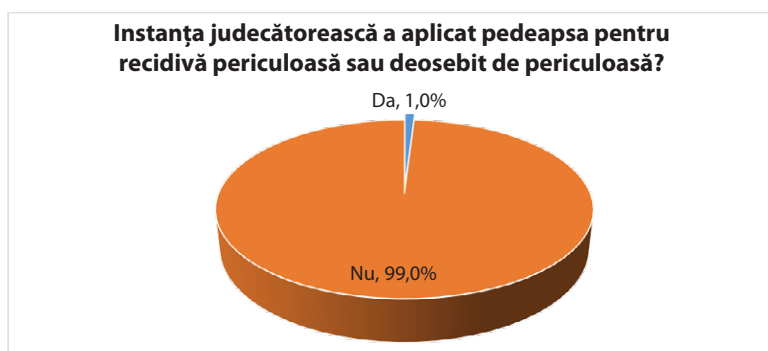

Trebuie de remarcat că, colectarea de date cu privire la aplicarea circumstanțelor agravante *suo moto* de către instanțe nu a fost posibilă. În pofida acestui fapt, analiza de mai sus, efectuată cu precauția necesară din cauza dificultăților deja descrise în colectarea datelor relevante, oferă un indiciu asupra situației privind aplicarea circumstanțelor agravante în Moldova.

3.5. Recidiva

Standardele Consiliului Europei impun ca recidiva nu ar trebui utilizată automat și mecanic ca factor împotriva inculpatului. Efectele recidivei ar trebui reduse sau anulate atunci când a existat o perioadă semnificativă fără infracțiuni înainte de infracțiunea curentă, infracțiunea curentă este ușoară sau infracțiunile anterioare au fost ușoare, dacă făptuitorul este un minor sau un tânăr.⁶⁵ Datele colectate și prezentate în Diagrama nr. 30 și Tabelul N de mai jos indică că, numai în 1% din hotărârile analizate sau în 4 din 407 de hotărâri judecătorești, instanțele judecătorești au aplicat pedeapsa pentru recidiva periculoasă și deosebit de periculoasă.

DIAGRAMA nr. 30

65. Recomandarea nr. R(92)17, normele D.1, D.3, D.3.

TABELUL N

Instanța judecătorească a aplicat pedeapsa pentru recidivă periculoasă sau deosebit de periculoasă?

	Nr.	%
Da	4	1,0%
Nu	403	99,0%
Total	407	100,0%

Întrebările corespunzătoare Tabelelor NA-NC de mai jos au fost concepute pentru a vedea dacă pedeapsa pentru recidivă se aplică automat și mecanic. Cifrele utilizate pentru a face dezagregarea în aceste tabele sunt foarte mici pentru a putea trage concluzii solide și corecte.

TABELUL NA

Instanța judecătorească a ținut cont de criteriile prevăzute la articolul 82 alineatul (1) din Codul penal?

	Nr.	%
Da	3	75,0%
Nu	1	25,0%
Total	4	100,0%

TABELUL NB

Instanța judecătorească s-a limitat la citarea criteriilor de mai sus?

	Nr.	%
Da	3	25,0%
Nu	1	75,0%
Total	4	100,0%

TABELUL NC

Motivarea instanței judecătorești cu privire la aceste criterii a fost concretă, formulată clar și s-a bazat pe analiza probelor și a circumstanțelor cauzei date?

	Nr.	%
Da	2	50,0%
Nu	2	50,0%
Total	4	100,0%

Întrebarea corespunzătoare Tabelului ND de mai jos a fost concepută pentru a verifica dacă instanțele judecătorești din Republica Moldova acordă atenție perioadei fără infracțiuni înainte de infracțiunea curentă și vârstei inculpatului, care, așa cum s-a menționat mai sus⁶⁶, sunt standarde ale Consiliului Europei, care nu sunt prevăzute în legislația Republicii Moldova. Cu toate acestea, din cauza cifrelor mici, nu este posibil să se tragă o concluzie solidă și corectă cu privire la această chestiune.

66. A se vedea secțiunea 1.2.2.

TABELUL ND

Instanța judecătorească a luat în considerare perioada fără infracțiuni înainte de infracțiunea curentă și vârsta inculpatului?

	Nr.	%
Da	0	0,0%
Nu	4	100,0%
Total	4	100,0%

Procentele și cifrele mici prezentate mai sus nu pot fi considerate drept un indiciu că instanțele judecătorești din Moldova aplică rar pedepse pentru recidivă. De asemenea, nu indică nici faptul că pedeapsa pentru recidivă nu este aplicată automat și mecanic în Moldova. Criteriile pentru selecția infracțiunilor descrise mai sus în metodologie nu s-au bazat pe recidivă și nici această cercetare nu se concentrează asupra acestui subiect. **Prin urmare, sunt necesare cercetări suplimentare pentru a stabili nivelul și modul de aplicare a pedepsei pentru recidivă în Moldova.**

3.6. Motivarea instanței judecătorești

După cum s-a discutat mai sus în capitolul I al prezentei cercetări,⁶⁷ jurisprudența bine stabilită a CtEDO, reflectând unu principiu legat de buna administrare a justiției, stipulează că hotărârile judecătorești și tribunalelor ar trebui să expună în mod adecvat motivele pe care se bazează, iar motivele prevăzute pentru hotărârile pronunțate de instanțele judecătorești nu ar trebui să fie automate sau stereotipice.⁶⁸ În special, ar trebui prezentate motive specifice atunci când se impune o pedeapsă privativă de libertate, în sensul că ar trebui să se ofere o motivare care să coreleze pedeapsa specială cu gama normală de pedepse pentru tipul de infracțiune și cu motivările pentru condamnare.⁶⁹ Secțiunile anterioare ale acestui capitol au ridicat deja îngrijorarea cu privire la motivarea deficitară a hotărârilor analizate în contextul circumstanțelor atenuante și agravante. Această secțiune aprofundează problema motivării hotărârilor judecătorești, ca fiind una dintre cele mai importante garanții pentru individualizare și consecvența în pronunțarea sentințelor.

67. A se vedea secțiunea 1.1.1.

68. *Moreira Ferreira v. Portugal*, Ap. nr. 19867/12, 11 iulie 2017, paragraful 84.

69. Recomandarea nr. R(92)17, normele E.1, E.2.

DIAGRAMA nr. 31

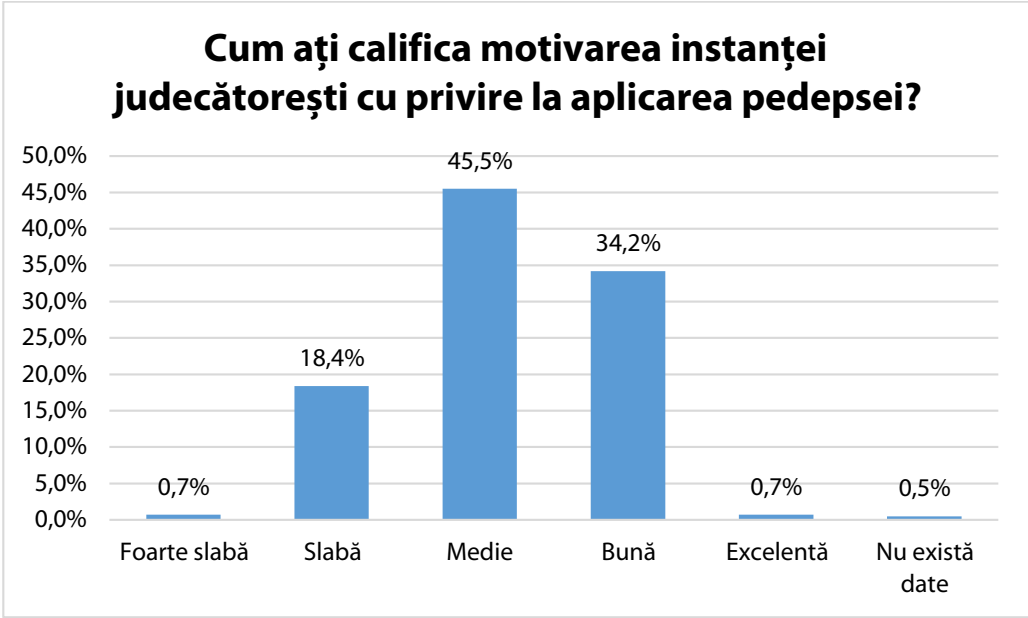

Diagrama nr. 31 de mai sus prezintă că în majoritatea hotărârilor analizate, 45% din numărul total, **motivarea a fost medie. Aceasta înseamnă că motivarea s-a bazat pe cadrul juridic și jurisprudență, fapt care este explicat. Terminologia juridică utilizată este corectă, iar structura hotărârilor este coerentă. Cu toate acestea, motivarea nu constă decât în complierea și explicarea prevederilor legale, jurisprudenței și autorității juridice, iar motivarea și evaluarea proprie lipsește.**

Într-un număr considerabil de hotărâri analizate, și anume 18,4% din numărul total, **motivarea a fost slabă. Aceasta înseamnă că motivarea a fost incoerentă. Instanțele au citat prevederile legale sau jurisprudența corectă, fără a le aplica faptelor și circumstanțelor cauzei. De asemenea, în cauză nu a fost aplicată nicio explicație a cadrului juridic și nu au fost oferite motive privind relevanța cadrului juridic. Jurisprudența și autoritățile de drept au fost citate fără nicio valoare adăugată și nu a fost prezentată nicio motivare proprie, cu excepția citatelor din prevederile legale și jurisprudenței sau a autorităților de drept.**

A existat, de asemenea, un număr semnificativ de hotărâri analizate, și anume 34,2% din numărul total, la care **motivarea a fost bună. Structura acestor hotărâri a fost consecventă, iar textul ușor de înțeles. A fost utilizată terminologia juridică corectă și un limbaj impecabil. Motivarea a fost concretă și clar formulată. Mai mult, motivarea a mers mai departe decât simpla citare și explicare a cadrului juridic, jurisprudenței și autorităților de drept, și s-a bazat pe analiza probelor și a circumstanțelor particulare ale cauzei date. Cu toate acestea, nu a fost oferită nicio reacție cu privire la argumentele părților.**

TABELUL O

	Foarte slabă	Slabă	Medie	Bună	Excelentă	Nu există date	Total
Total:	0,7%	18,4%	45,5%	34,2%	0,7%	0,5%	100,0%

		Foarte slabă	Slabă	Medie	Bună	Excelentă	Nu există date	Total
Tip de instanță:	Curte de apel	0,0%	11,1%	30,6%	55,6%	0,0%	2,8%	100,0%
	Judecătoria	1,0%	22,0%	42,5%	33,2%	1,0%	0,3%	100,0%
	Curtea Supremă de Justiție	0,0%	3,4%	70,7%	25,9%	0,0%	0,0%	100,0%
Regiunea:	Chișinău	1,7%	19,2%	50,6%	27,3%	0,6%	0,6%	100,0%
	Raioane	0,0%	17,9%	41,7%	39,1%	0,9%	0,4%	100,0%
Anul:	2018	0,0%	24,3%	51,5%	22,1%	0,7%	1,5%	100,0%
	2019	2,2%	21,0%	41,3%	35,5%	0,0%	0,0%	100,0%
	2020	0,0%	9,8%	43,6%	45,1%	1,5%	0,0%	100,0%

Dezagregarea datelor, așa cum sunt prezentate în Tabelul O de mai sus, arată că, în majoritatea hotărârilor Curții Supreme de Justiție, motivarea a fost medie, în timp ce motivarea pentru majoritatea hotărârilor curților de apel a fost satisfăcătoare. Situația în judecătoria este aceeași cu cea de la Curtea Supremă de Justiție, atât în instanțele judecătorești din Chișinău, cât și în cele din afara Chișinăului. Tendința unei motivări mai bine formulate și concrete la nivelul apelului a fost observată și în secțiunile de mai sus ale acestui capitol în contextul analizei circumstanțelor atenuante și agravante. Aceste tendințe sunt, de asemenea, stabile de-a lungul întregii perioade examinate.

Analiza de mai sus arată că **mai este încă de lucru în ceea ce privește motivarea instanțelor judecătorești din Moldova. Experiența Curții de Apel ar putea fi împărtășită cu alte instanțe judecătorești din Moldova și urmată ca bună practică. În general, sunt necesare mai multe activități de instruire și sensibilizare. De asemenea, ar putea fi elaborate modele de hotărâri în care elementele principale ale unei motivări bune sau excelente să fie elaborate și urmate de instanțele judecătorești în hotărârile lor.**

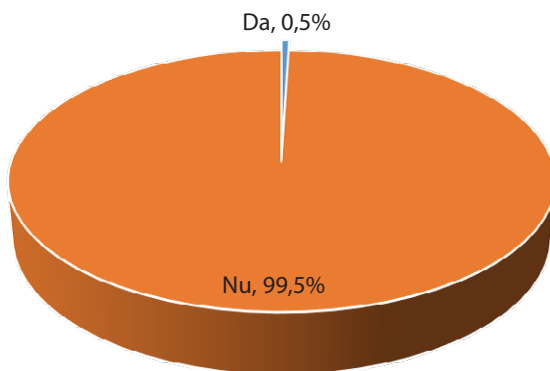
CAPITOLUL IV: LIBERAREA DE RĂSPUNDERE PENALĂ

4.1. Considerații generale

Analiza furnizată în secțiunea 2.2 din capitolul II de mai sus a arătat deja că liberarea de răspundere penală nu este utilizată pe scară largă în Moldova. Datele colectate și analizate în cadrul capitolului II se refereau la selecția prevederilor privind liberarea de răspundere penală. În prezentul capitol, datele colectate și analizate se referă doar la o selecție limitată de prevederi privind liberarea de răspundere penală în conformitate cu criteriile de selecție explicate în Metodologia de mai sus. Diagrama nr. 32 și Tabelul P de mai jos confirmă încă o dată constatarea că liberarea de răspundere penală nu este utilizată pe scară largă. În 2 hotărâri a fost aplicată liberarea de răspundere penală pentru prevederile relevante selectate. ***Prin urmare, aceleași comentarii și sugestii generale făcute în secțiunea 2.2 din capitolul II de mai sus se aplică și aici în mod egal.***

DIAGRAMA nr. 32

**Motivul (motivele) liberării de răspundere penală a(au) fost aplicat(e) în cauză?
(Articolele 54, 55 și 57-59 din Codul penal)**

TABELUL P

Motivul (motivele) liberării de răspundere penală a(au) fost aplicat(e) în cauză? (Articolele 54, 55 și 57–59 din Codul Penal)

	Nr.	%
Da	2	0,5%
Nu	405	99,5%
Total	407	100,0%

Lista de verificare a fost concepută pentru a colecta date care vor permite observarea comportamentului acuzării, apărării și al instanțelor judecătorești în ceea ce privește liberarea de răspundere penală. Cu toate acestea, în niciuna dintre cele două cauze în care s-a aplicat liberarea de răspundere penală, acuzarea nu a înaintat un demers. Prin urmare, nu s-au putut face alte comentarii sau considerații aici.

Ambele hotărâri în care s-a aplicat liberarea de răspundere penală au vizat demersurile înaintate de apărare. În una dintre cauze, apărarea a citat pur și simplu cadrul juridic și criteriile relevante, în timp ce în celălalt demers s-a depășit de o simplă citare, iar argumentarea acestuia s-a bazat pe o analiză a probelor și a circumstanțelor particulare ale cauzei.

În niciuna dintre hotărâri, instanța judecătorească nu a motivat liberarea de răspundere penală *suo moto*. Cu toate acestea, instanța judecătorească a reacționat la demersurile prezentate de apărare și le-a acceptat.

CAPITOLUL V: ALTERNATIVELE LA PEDEAPSA CU ÎNCHISOAREA

În capitolul II de mai sus, a existat deja un semnal de alarmă că așteptările reformei din 2017, dar și așteptările altor reforme și eforturile depuse în această direcție nu sunt îndeplinite în ceea ce privește aplicarea alternativelor la pedeapsa cu închisoare.⁷⁰ Acest capitol va aprofunda subiectul și va analiza amploarea acestei probleme pe baza aplicării a două tipuri de alternative la pedeapsa cu închisoare, în conformitate cu criteriile de selecție explicate în metodologia de mai sus. Analiza se bazează din nou pe Lista de verificare și urmărește să analizeze compatibilitatea practicii instanțelor judecătorești din Republica Moldova cu standardele Consiliului Europei.

5.1. Condamnare cu suspendarea condiționată a executării pedepsei

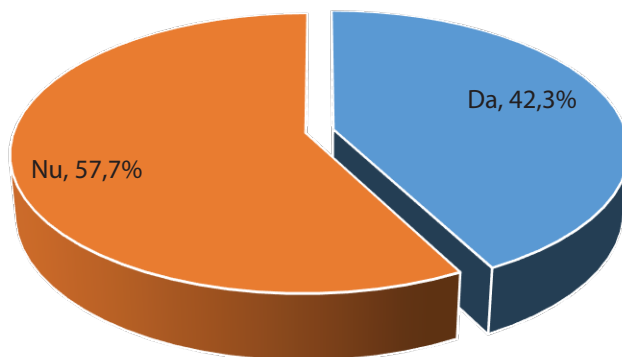
Considerații generale

Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei este reglementată la articolul 90 CP și, așa cum arată Diagrama nr. 33, este aplicată de către instanțele judecătorești din Moldova destul de des, și anume în 42,3% din total. Cu toate acestea, în majoritatea cauzelor, respectiv 57,7%, măsura nu este aplicată. Aceasta nu este neapărat un indiciu al unei tendințe conform căreia nivelurile de aplicare a alternativei sunt scăzute, deoarece cercetarea nu s-a concentrat asupra întrebărilor dacă au fost îndeplinite condițiile de aplicare.

⁷⁰. A se vedea secțiunea 2.2.

DIAGRAMA nr. 33

Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei a fost aplicată în cauză?

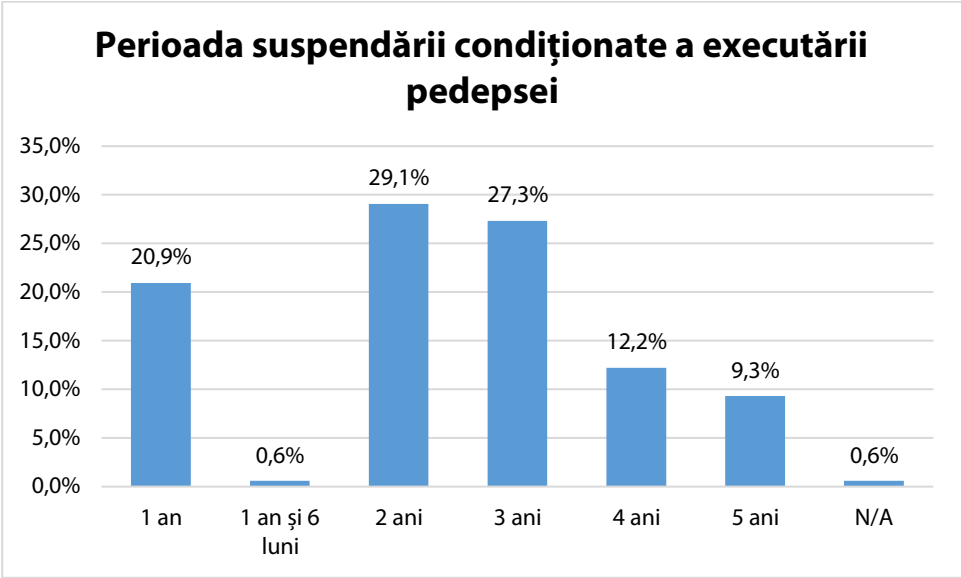
Dezagregarea datelor din Tabelul Q de mai jos arată că judecătoriile aplică alternativa cel mai mult, în timp ce Curtea Supremă de Justiție, cel mai puțin. Tendințele sunt stabile în toate regiunile și pe întreaga perioadă examinată, cu excepția **anului 2020, utilizarea alternativei este considerabil redusă.**

TABELUL Q

		Da	Nu	Total
Total:		42,3%	57,7%	100,0%
Tip de instanță:	Curte de apel	41,7%	58,3%	100,0%
	Judecătorie	47,3%	52,7%	100,0%
	Curtea Supremă de Justiție	15,5%	84,5%	100,0%
Regiunea:	Chișinău	36,6%	63,4%	100,0%
	Raioane	46,4%	53,6%	100,0%
Anul:	2018	25,0%	75,0%	100,0%
	2019	35,9%	64,1%	100,0%
	2020	19,2%	80,8%	100,0%

Datele prezentate în Diagrama nr. 34 prezintă faptul că, perioada de probațiune impusă cel mai des de instanțele judecătorești variază între 1 an (20,9%) până la 2 și 3 ani (29,1% și, respectiv, 27,3%). Variația perioadei de probațiune în funcție de gravitatea infracțiunii, așa cum este prezentată în Tabelul QA de mai jos, este incoerentă și, prin urmare, este dificil să se stabilească o tendință în acest sens și să se înțeleagă raportul acestei distribuții.

DIAGRAMA nr. 34

TABELUL QA

	1 an	1 an și 6 luni	2 ani	3 ani	4 ani	5 ani	Nu există date	Total
Total	20,9%	0,6%	29,1%	27,3%	12,2%	9,3%	0,6%	100,0%
Mai puțin gravă	50,0%	0,0%	23,7%	10,5%	7,9%	7,9%	0,0%	100,0%
Gravă	12,1%	0,8%	31,1%	32,6%	12,9%	9,8%	0,8%	100,0%
Extrem de gravă	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	100,0%

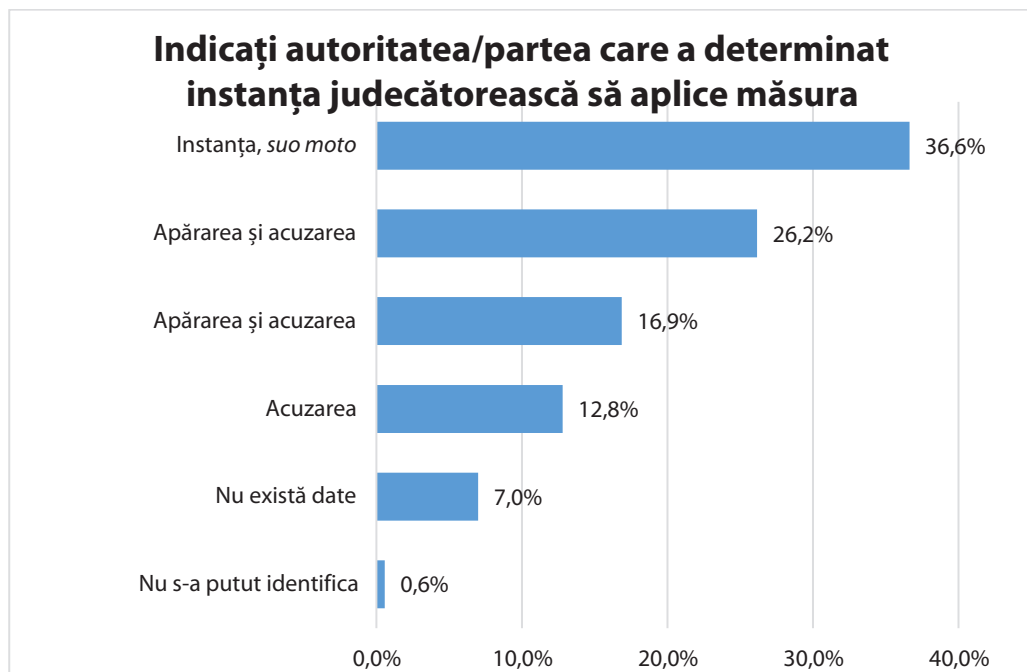
Analiza datelor generale de mai sus necesită **mai multe cercetări pentru a analiza abordarea instanțelor judecătorești în ceea ce privește condițiile de aplicare a suspendării condiționate a executării pedepsei și relația dintre durata perioadei de probațiune și gravitatea infracțiunii.**

Acțiunea și reacția instanței judecătorești

Lista de verificare prevede întrebări legate de părțile/autoritățile care au inițiat procesul și reacția instanței judecătorești în legătură cu acesta. Aceste date ar putea oferi informații cu privire la existența unui interes asupra aplicării alternativei, care, la rândul său, este o indicație privind conștientizarea cu privire la alternativă și dacă aplicarea acesteia este iluzorie sau practică.

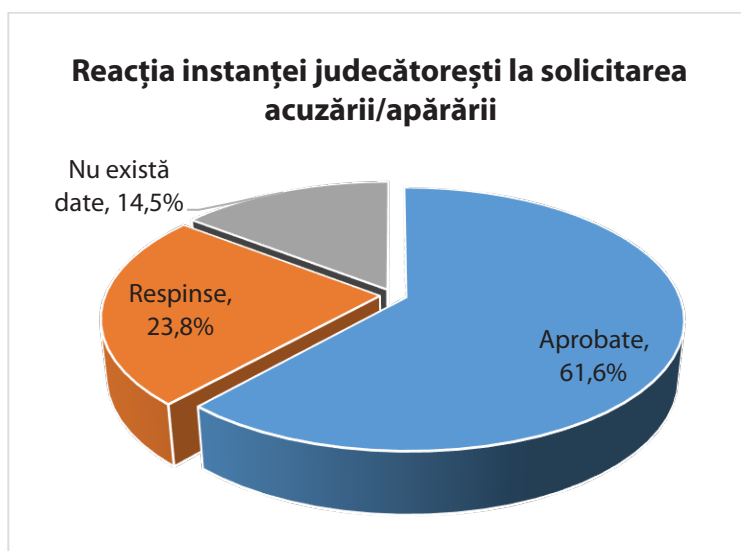
Datele prezentate în Diagrama nr. 35 de mai jos arată că, în majoritatea cauzelor (36,6%), instanța judecătorească aplică *suo moto* suspendarea condiționată a executării pedepsei. Apărarea și acuzarea au prezentat, de asemenea, destul de des demersuri pentru aplicarea alternativei (26,2% și, respectiv 16,9%). **Aceste tendințe pozitive trebuie aplaudate și încurajate. Acestea reprezintă un indiciu că conștientizarea cu privire la suspendarea condiționată a executării pedepsei este satisfăcătoare și că aplicarea acesteia este practică, dar nu iluzorie.**

DIAGRAMA nr. 35

Aceeași tendință pozitivă poate fi observată în ceea ce privește reacția instanțelor judecătorești față de demersurile prezentate de acuzare sau apărare. În 14,5% dintre hotărârile analizate, nu a fost posibil să se identifice cine a înaintat demersul. Acest lucru a fost determinat din nou de motivarea slabă și de calitatea slabă a hotărârilor. Totuși, în pofida acestui fapt, Diagrama nr. 36 de mai jos arată că **tendința în rândul instanțelor judecătorești este de a accepta demersurile prezentată de părți (61,6% din numărul total)**. Aceasta confirmă din nou constatarea că **aplicarea suspendării condiționate a executării pedepsei este reală și se aplică în practică**.

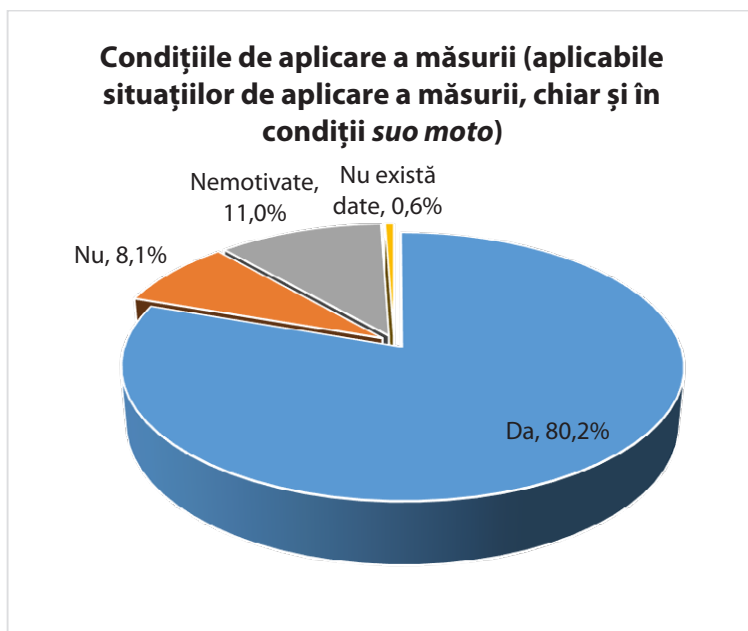
DIAGRAMA nr. 36

Condițiile de aplicare a măsurii

Întrebarea la care s-a răspuns în ceea ce privește condițiile de aplicare a măsurii nu a fost modul în care instanța judecătorească a aplicat aceste condiții, ci dacă instanța judecătorească a indicat în hotărârea sa motivele aplicării acesteia, inclusiv perioada de probațiune sau, dacă este cazul, termenul de probă. Din nou, după cum se arată în Diagrama nr. 37 de mai jos, ***aici se observă o tendință pozitivă, deoarece, în marea majoritate a hotărârilor analizate (80,2%), instanțele judecătorești au acordat atenție condițiilor de aplicare a alternativei, inclusiv perioada și/ sau termenul de probă. Problema legată de calitatea hotărârilor este prezentă aici și de aici rezultatul lipsei de date sau lipsa motivării.***

DIAGRAMA nr. 37

Obligații și pedepse complementare

Datele prezentate în Diagrama nr. 38 de mai jos confirmă așteptarea că aplicarea suspendării condiționate a executării pedepsei implică, de regulă, și impunerea de obligații și/sau pedeapsă complementară. Cu toate acestea, după cum se arată mai jos în Diagrama nr. 39, obligațiile și/ sau pedeapsa complementară aplicate sunt cele „clasice” și nu depășesc așteptările legitime în astfel de cazuri.

DIAGRAMA nr. 38

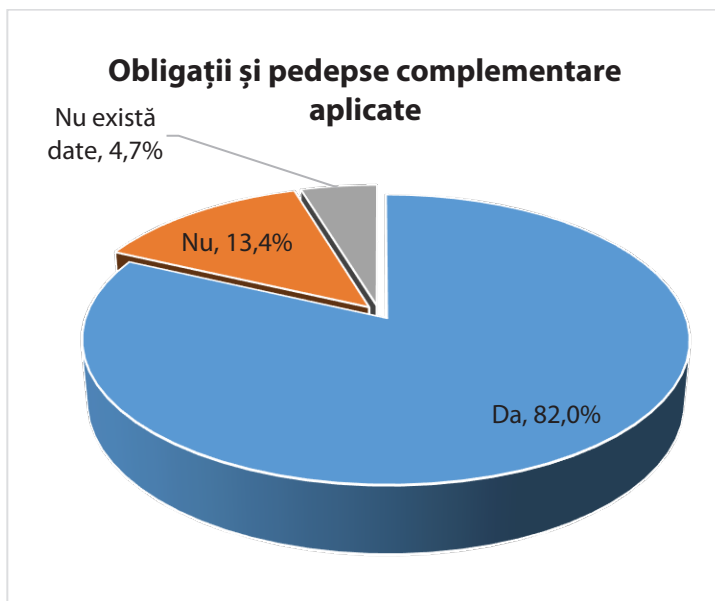
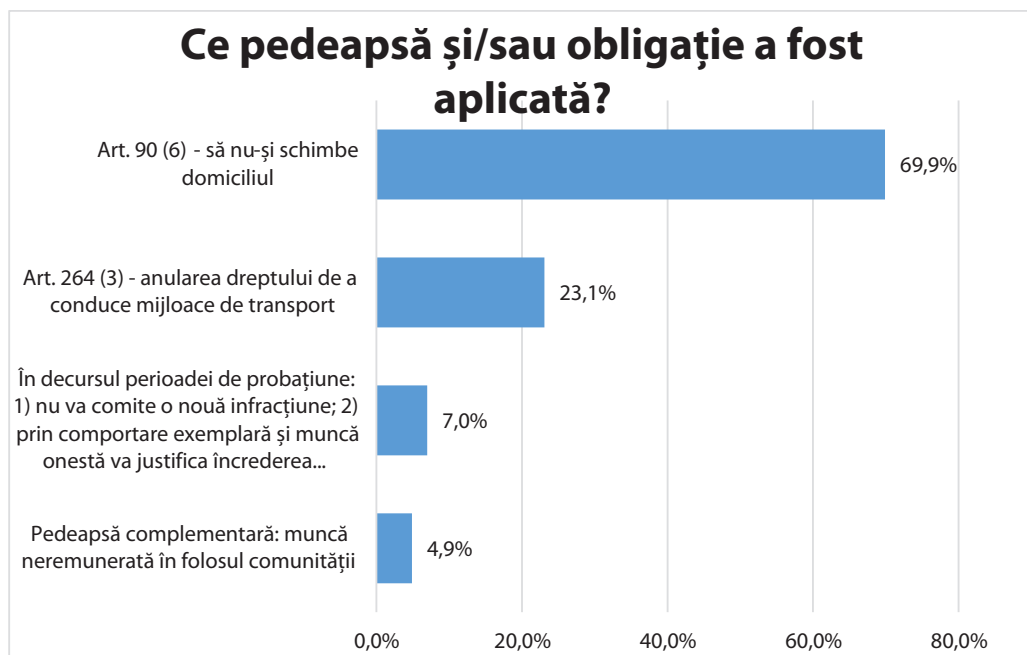

DIAGRAMA nr. 39

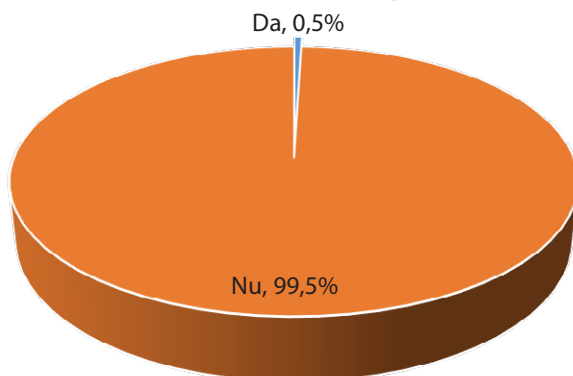
Anularea pedepsei și a măsurii

Articolul 90 alineatul (8) CP prevede posibilitatea de a anula condamnarea și de a stinge antecedentele penale, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute în acesta. Datele prezentate în Diagrama nr. 40 de mai jos arată că o **astfel de prevedere pare a fi iluzorie și aproape niciodată pusă în practică. Prin urmare, sunt necesare cercetări suplimentare pentru a înțelege mai bine**

de ce posibilitatea de a anula condamnarea și a stinge antecedentele penale este foarte rar utilizată de instanțele judecătorești din Republica Moldova sau de serviciile de probațiune.

DIAGRAMA nr. 40

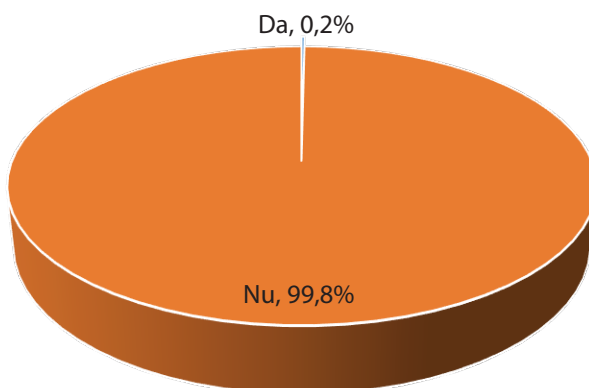
Anularea condamnării și stingerea antecedentelor penale a fost aplicată (articolul 90 alineatul (8), Codul penal)

*Anularea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, așa precum este prevăzut la articolul 90 alineatele (9)–(11) CP, pare să nu se aplice automat. De fapt, după cum se arată în Diagrama nr. 41 de mai jos, **anularea alternativei nu este aproape niciodată folosită. Aceasta este o tendință pozitivă, în conformitate cu standardele Consiliului Europei,**⁷¹ care trebuie să fie încurajată și salută.*

DIAGRAMA nr. 41

Anularea măsurii aplicate (articolul 90 alineatele (9), (10), (11), Codul penal)

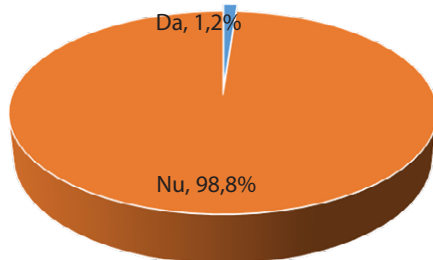
⁷¹. A se vedea secțiunea 1.1.2.

5.2. Condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoarea

Condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare este reglementată la articolul 90¹ CP și a fost introdusă în timpul reformei din 2017 cu speranța că aceasta va contribui la umanizarea și liberalizarea legii penale și la scăderea populației închisorilor.⁷² Cu toate acestea, datele colectate și prezentate în Diagrama nr. 42 și în Tabelul R de mai jos arată că aceste **așteptări nu sunt deloc îndeplinite. Condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare este cu greu aplicată de instanțele judecătorești.** În doar 5 din cele 407 de hotărâri analizate, instanțele judecătorești au aplicat articolul 90¹ CP.

DIAGRAMA nr. 42

Condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare (articolul 90¹ din Codul penal, aplicabil doar infracțiunilor mai puțin grave și grave) a fost aplicată în cauză

TABELUL R

Condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare (articolul 90¹ din Codul penal, aplicabil doar infracțiunilor mai puțin grave și grave) a fost aplicată în cauză

	Nr.	%
Da	5	1,2%
Nu	402	98,8%
Total	407	100,0%

Cifrele înregistrate sunt prea mici pentru a trage concluzii solide și corecte, și pentru a stabili orice tendințe privind aplicarea condamnării cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare. Cu toate acestea, dacă sunt analizate cu precauția necesară, datele pot oferi un indiciu atent cu privire la nivelul de conștientizare a părților care iau parte la procedurile judiciare și a instanțelor judecătorești, precum și abordarea instanțelor judecătorești față de această alternativă. După cum se arată în Tabelul RA de mai jos, în 2 din 5 cauze, alternativa a fost aplicată *suo moto* de instanța judecătorească, în alte 2, a fost înaintat un demers de către apărare, iar într-o cauză, apărarea a solicitat aplicarea alternativei.

72. A se vedea secțiunea 1.2.1.

TABELUL RA

Inițierea procesului de către acuzare, apărare sau *suo moto* de către instanța judecătorească.

	Nr.	%
Apărarea	2	40,0%
<i>Suo moto</i> de către instanța judecătorească	2	40,0%
Acuzarea	1	20,0%
Total	100,0%	

TABELUL RB

Reacția instanței judecătorești la solicitarea acuzării/apărării

	Nr.	%
Da	3	60,0%
Nu se aplică	2	40,0%
Total	5	100,0%

Instanța judecătorească a reacționat la demersurile prezentate de apărare și acuzare și le-a acceptat.

TABELUL RC

Condițiile de aplicare a măsurii (aplicabile situațiilor care a fost aplicată măsura, chiar și în condiții *suo moto*)

	Nr.	%
Da	5	100%
Nu	0	0%
Total	5	100,0%

Instanțele judecătorești au indicat, de asemenea, în hotărâre, motivele condamnării cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare, astfel cum se prevede la articolul 90¹ CP.

TABELUL RD

Obligațiile impuse

	Nr.	%
Da	1	20,0%
Nu	2	40,0%
Nu se aplică	2	40,0%
Total	5	100,0%

Doar în una din trei cauze s-a impus o obligație clară. Aceasta se referea la obligația de a participa la un program special de tratament sau consiliere pentru a reduce comportamentul violent și la programe de probațiune. În alte 2 cauze nu au fost impuse obligații, în timp ce în celelalte 2 cauze nu a fost clar dacă a fost impusă sau nu o obligație. Nu s-au putut obține date cu privire la anularea condamnării cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare.

Pe baza analizei de mai sus, se poate spune că **este necesară sensibilizarea și instruirea cu privire la aplicarea condamnării cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare. De asemenea, sunt necesare cercetări pentru a înțelege cauzele profunde ale nivelului scăzut al aplicării acestei alternative.**

ANEXA I: LISTA DE VERIFICARE PENTRU ANALIZA HOTĂRĂRIILOR JUDECĂTOREȘTI PRIVIND SANCTIUNILE PENTRU INFRAȚIUNILE MAI PUȚIN GRAVE, GRAVE ȘI DEOSEBIT DE GRAVE

Instrucțiuni:

- Utilizați această Listă de verificare pentru fiecare hotărâre/dosar al instanței judecătorești. Utilizați DOAR O SINGURĂ Listă de verificare pentru fiecare hotărâre judecătorească.
- Utilizați o Listă de verificare separată pentru hotărârile Curții de Apel.
- Utilizați o Listă de verificare separată pentru hotărârile Curții Supreme de Justiție.
- Completați și generați câte un fișier separat pentru fiecare Listă de verificare.
- Completați doar datele verificate conform cerințelor din celula relevantă.
- Nu copiați și lipiți text din hotărârile/dosarele instanței judecătorești. Nu angajați personalul instanței judecătorești, procurorii, judecătorii sau avocații apărării în examinarea documentelor necesare pentru completarea Listei de verificare.
- Contactați Echipa de proiect pentru orice întrebări sau îndoieli suplimentare cu privire la analiza hotărârilor/dosarelor instanței judecătorești și/sau completarea Listei de verificare.

DATE LOGISTICE/STATISTICE GENERALE

1	Lista de verificare nr.	Introduceți un număr de ordine pentru Lista de verificare curentă. A NU se confunda cu numărul hotărârii judecătorești.	
2	Informații privind instanțele judecătorești		
2a	Judecătorie	Indicați judecătoria care a adoptat hotărârea.	
2b	Data și numărul hotărârii judecătoreiei	Completați data și numărul hotărârii judecătoreiei.	

2c	Curtea de Apel	Indicați curtea de apel. Completați informațiile solicitate DOAR dacă hotărârea Curții de Apel a fost examinată în conformitate cu această Listă de verificare.	
2d	Data și numărul hotărârii Curții de Apel	Completați data și numărul hotărârii Curții de Apel.	
2e	Curtea Supremă de Justiție	Completați data și numărul hotărârii Curții Supreme de Justiție.	
3	Calificarea juridică a infracțiunii pentru care a fost condamnat inculpatul, la fel ca în hotărâre	Indicați articolul, inclusiv alineatul exact, din Codul penal.	
3a	A fost o infracțiune mai puțin gravă?	Dacă da, bifați caseta.	
3b	A fost o infracțiune gravă?	Dacă da, bifați caseta.	
3c	A fost o infracțiune deosebit de gravă?	Dacă da, bifați caseta.	
4	Informații privind pedeapsa		
4a	Hotărârea judecătorească a dispus o pedeapsă privativă de libertate?	Dacă da, bifați caseta. NOTĂ: prin „hotărâre judecătorească definitivă” se înțelege fie o hotărâre a judecătorei, care nu a fost atacată cu recurs, fie o hotărâre a Curții de Apel sau a Curții Supreme de Justiție, după caz.	
4b	Durata pedepsei privative de libertate aplicate	Indicați în ani, luni și zile durata pedepsei privative de libertate.	
4c	Hotărârea judecătorească a constituit o liberare de răspundere penală? (Capitolul VI, Partea generală a Codului penal)	Dacă da, bifați caseta. NOTĂ: prin „hotărâre judecătorească definitivă” se înțelege fie o hotărâre a judecătorei, care nu a fost atacată cu recurs, fie o hotărâre a Curții de Apel sau a Curții Supreme de Justiție, după caz.	
4d	Hotărârea judecătorească conținea o alternativă la pedeapsa cu închisoare? (Articolul 90 ¹ din Cod penal)	Dacă da, bifați caseta. NOTĂ: prin „hotărâre judecătorească definitivă” se înțelege fie o hotărâre a judecătorei, care nu a fost atacată cu recurs, fie o hotărârea curții de apel sau a Curții Supreme de Justiție, după caz.	
5	Procuratura	Ce oficiu/filială a Procuraturii a adus acuzațiile?	
6	Apărarea	Acuzatul a fost reprezentat de un avocat? Dacă da, bifați caseta.	
6a	Asistență juridică garantată de stat	Acuzatul a fost reprezentat de un avocat desemnat din sistemul de asistență juridică garantată de stat? Dacă da, bifați caseta.	
6b	Avocat propriu	Acuzatul a fost reprezentat de un avocat ales de el? Dacă da, bifați caseta.	

6c	Atât asistență juridică garantată de stat, cât și avocat propriu	Acuzatul a fost reprezentat atât de un avocat din sistemul de asistență juridică garantată de stat (de obicei la începutul procesului), cât și de un avocat ales de el? Dacă da, bifați caseta.	
6d	Niciuna de mai sus		
CONSECVENȚA ÎN PRONUNȚAREA SENTINȚELOR			
Prezenta secțiune urmează logica și structura Recomandării nr. R(92)17 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei referitoare la consecvența în pronunțarea sentințelor. Recomandarea implică standardele Consiliului Europei legate de aspecte precum individualizarea pedepsei, proporționalitatea pedepsei cu gravitatea infracțiunii, circumstanțele agravante și atenuante, recidiva și motivarea pedepsei. La propunerea sau dispunerea de pedepse, ar trebui să se țină seama de impactul probabil al pedepsei asupra făptuitorului individual, pentru a evita greutățile neobișnuite și pentru a evita afectarea posibilei reabilitări a făptuitorului. Disproporționalitatea dintre gravitatea infracțiunii și pedeapsă ar trebui evitată, iar practica de aplicare a pedepselor ar trebui să fie supusă reevaluării critice pentru a evita o severitate nejustificată. În cazul în care o instanță judecătorească dorește să ia în considerare, ca circumstanțe agravante, unele aspecte care nu fac parte din definiția infracțiunii, ar trebui să se asigure că circumstanța agravantă este probată dincolo de orice îndoială rezonabilă și, înainte ca o instanță judecătorească să refuze să țină cont de o circumstanță atenuantă, ar trebui să se asigure că circumstanța respectivă nu există. Condamnările anterioare nu ar trebui, în nicio etapă a sistemului de justiție penală, să fie utilizate mecanic, ca factor care acționează împotriva inculpatului. Orice efect al infracțiunilor anterioare ar trebui să fie redus sau anulat, atunci când a existat o perioadă semnificativă fără infracțiuni înainte de infracțiunea curentă; infracțiunea actuală este ușoară sau infracțiunile anterioare erau ușoare; făptuitorul este încă tânăr. În general, instanțele judecătorești ar trebui să expună motive concrete, în particular pentru aplicarea pedepselor. Ar trebui prezentate motive specifice mai ales atunci când se impune o pedeapsă privativă de libertate. Un „motiv” este o motivare care leagă pedeapsa specială de gama normală de pedepse pentru tipul de infracțiune și de motivările declarate pentru aplicarea sentinței. Prevederile relevante sunt articolele 75–79 și 82 din Codul penal. Această secțiune se aplică infracțiunilor mai puțin grave, grave și deosebit de grave, selectate pentru cercetare.			
7	Criteriile generale de individualizare a pedepsei		
7a	Aplicarea articolului 75 din Codul penal	Instanța judecătorească a făcut trimitere expresă la articolul 75 din Codul penal? Dacă da, bifați caseta.	
7b	Circumstanțe generale individuale pentru stabilirea termenului și a tipului de pedeapsă [articolul 75 alineatul (1) din Codul penal]	Instanța judecătorească a luat în considerare gravitatea infracțiunii săvârșite, motivul, personalitatea inculpatului, influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării inculpatului, precum și condițiile de viață ale familiei acestuia? Dacă da, bifați caseta.	
		Instanța judecătorească s-a limitat la citarea criteriilor de mai sus? Dacă da, bifați caseta.	
		Motivarea instanței judecătorești cu privire la aceste criterii a fost concretă, formulată clar și s-a bazat pe analiza probelor și a circumstanțelor speciale ale cauzei date? Dacă da, bifați caseta.	

7c	Motivele pedepsei privative de libertate [articolul 75 alineatul (2) din Codul penal]	<i>Instanța judecătorească a motivat caracterul excepțional la aplicarea pedepsei privative de libertate? Dacă da, bifați caseta.</i>	
		<i>În motivarea sa, instanța judecătorească s-a limitat la citarea criteriilor prevăzute la articolul 75 alineatul (2) din Codul penal? Dacă da, bifați caseta.</i>	
		<i>Motivarea instanței judecătorești cu privire la aceste criterii a fost concretă, formulată clar și s-a bazat pe analiza probelor și a circumstanțelor speciale ale cauzei date? Dacă da, bifați caseta.</i>	
8	Proportionalitatea	<i>În hotărârea sa, instanța judecătorească a acordat atenție proporționalității dintre gravitatea infracțiunii și scopul pedepsei? Dacă da, bifați caseta.</i>	
		<i>Referința la proporționalitate a fost concretă, a fost formulată clar și s-a bazat pe analiza probelor și a circumstanțelor particulare ale cauzei date? Dacă da, bifați caseta.</i>	
9	Circumstanțele agravante (articolul 76, Codul Penal)	<i>Au existat circumstanțe atenuante prevăzute la articolul 76 din Codul penal, invocate de acuzat și/ sau de procuror? Dacă da, bifați caseta.</i>	
9a	Ce circumstanță(e) atenuantă(e) a(au) fost invocată(e) și/sau luată(e) în considerare de instanța judecătorească?	<i>Indicați circumstanța (circumstanțele) atenuantă(e) exactă(e) și alineatul (alineatele) corespunzător (corespunzătoare) de la articolul 76 din Codul penal.</i>	
a	săvârșirea pentru prima dată a unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave;		
b	săvârșirea infracțiunii de către un minor sau de către o persoană care a atins vârsta de 18 ani, dar nu a atins vârsta de 21 de ani;		
c	săvârșirea infracțiunii ca urmare a unui concurs de împrejurări grele de ordin personal sau familial;		
d	săvârșirea faptei de o persoană cu responsabilitate redusă;		
e	prevenirea de către vinovat a urmărilor prejudiciabile ale infracțiunii săvârșite, repararea benevolă a pagubei pricinuite sau înlăturarea daunei cauzate;		
f	autodenunțarea, contribuirea activă la descoperirea infracțiunii sau la identificarea infractorilor ori recunoașterea vinovăției;		
g	ilegalitatea sau imoralitatea acțiunilor victimei, dacă ele au provocat infracțiunea;		
h	săvârșirea infracțiunii ca rezultat al constrângerii fizice sau psihice, ce nu înlătură caracterul penal al faptei, sau dată fiind dependența materială, de serviciu sau de altă natură;		
i	săvârșirea infracțiunii de către o persoană în stare de ebrietate, provocată de consumarea involuntară sau forțată a substanțelor menționate la art. 24 sau de consumarea de aceste substanțe fără a fi conștientă de efectul lor;		

j	săvârșirea infracțiunii cu depășirea limitelor legale ale legitimei apărări, reținerii infractorului, stării de extremă necesitate, riscului întemeiat sau ca rezultat al executării ordinului sau dispoziției superiorului;	
k	afectarea gravă, prin infracțiunea săvârșită, a făptuitorului acesteia sau greutatea poverii pedepsei, aplicată pentru el, din cauza vârstei înaintate a acestuia, stării sănătății lui sau altor circumstanțe;	
l	expirarea, de la momentul comiterii infracțiunii, a cel puțin 2/3 din termenul de prescripție pentru tragerea la răspundere penală, prevăzut pentru această infracțiune, sau depășirea termenului rezonabil pentru examinarea cazului, ținându-se cont de natura faptei, dacă tergiversarea nu a fost provocată de făptuitor.	
9b	Cine a prezentat demersul pentru circumstanță(e) atenuantă(e)?	Acuzarea. Dacă da, bifați caseta.
		Apărarea. Dacă da, bifați caseta.
9c	Instanța judecătorească a răspuns demersului pentru circumstanță(e) agravantă(e)?	Instanța judecătorească a respins demersul? Dacă da, bifați caseta.
		Instanța judecătorească a acceptat demersul? Dacă da, bifați caseta.
		În caz de respingere, instanța judecătorească, pe baza analizei probelor și a circumstanțelor particulare ale cauzei date, a exprimat în mod concret și clar că a fost convinsă că circumstanța atenuantă relevantă nu există? Dacă da, bifați caseta.
9d	Instanța judecătorească a luat în considerare o circumstanță atenuantă/circumstanțe atenuante suo moto?	Dacă da, bifați caseta.
9e	Efectele circumstanțelor atenuante (articolele 78, 79, Codul penal)	Indicați efectele circumstanței (circumstanțelor) atenuante asupra pedepsei inculpatului, așa cum este prevăzut la articolul 78 din Codul penal.
		Indicați, de asemenea, dacă a fost aplicat articolul 79 din Codul penal. În acest caz, indicați ce pedeapsă mai blândă a aplicat instanța judecătorească și din ce motiv.
10	Circumstanțele agravante (articolul 77, Codul penal)	Au existat circumstanțe agravante prevăzute la articolul 77 din Codul penal, invocate de acuzare? Dacă da, bifați caseta.
10a	Ce circumstanță(e) agravantă(e) a(au) fost invocată(e) și/sau luată(e) în considerare de instanța judecătorească?	Indicați circumstanța (circumstanțele) agravantă(e) exactă(e) și alineatul (alineatele) corespunzător (corespunzătoare) de la articolul 77 din Codul penal.
a	săvârșirea infracțiunii de către o persoană care anterior a fost condamnată pentru infracțiune similară sau pentru alte fapte care au relevanță pentru cauză;	
b	provocarea prin infracțiune a unor urmări grave;	

c	săvârșirea infracțiunii prin orice formă de participare;	
d	săvârșirea infracțiunii din motive de ură socială, națională, rasială sau religioasă;	
e	Săvârșirea infracțiunii cu bună știință împotriva unui minor sau a unei femei gravide ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, dizabilității ori altui factor;	
f	săvârșirea infracțiunii asupra unei persoane în legătură cu îndeplinirea de către ea a obligațiilor de serviciu sau obștești;	
g	săvârșirea infracțiunii prin intermediul sau în prezența minorilor, persoanelor aflate în dificultate, persoanelor retardate mintal sau dependente de făptuitor;	
h	săvârșirea infracțiunii prin acte de o deosebită cruzime sau prin batjocorirea victimei;	
i	săvârșirea infracțiunii prin mijloace care prezintă un pericol social sporit;	
j	săvârșirea infracțiunii de către o persoană în stare de ebrietate, provocată de consumarea substanțelor menționate la art. 24. Instanța judecătorească este în drept, în funcție de caracterul infracțiunii, să nu considere aceasta ca o circumstanță agravantă;	
k	Săvârșirea infracțiunii cu folosirea armei, a munițiilor, a substanțelor explozive ori a dispozitivelor ce le imită, a mijloacelor tehnice special pregătite, a substanțelor nocive și radioactive, a preparatelor medicamentoase și a altor preparate chimico-farmacologice, precum și cu aplicarea constrângerii fizice sau psihice;	
m	Săvârșirea infracțiunii profitând de starea excepțională, de calamitățile naturale, precum și de dezordini de masă;	
n	Săvârșirea infracțiunii cu folosirea încrederii acordate.	
10b	Motivarea acuzării	<i>Acuzarea, în motivarea sa, a citat pur și simplu circumstanța (circumstanțele) agravantă(e) prevăzută(e) la articolul 77 din Codul penal? Dacă da, bifați caseta.</i>
		<i>Motivarea acuzării a fost concretă, formulată clar și s-a bazat pe analiza probelor și a circumstanțelor particulare ale cauzei date? Dacă da, bifați caseta.</i>
10c	Instanța judecătorească a răspuns demersului pentru circumstanță(e) agravantă(e)?	<i>Instanța judecătorească a respins demersul? Dacă da, bifați caseta.</i>
		<i>Instanța judecătorească a acceptat demersul? Dacă da, bifați caseta.</i>
		<i>În cazul acceptării, instanța judecătorească, pe baza analizei probelor și a circumstanțelor particulare ale cauzei date, a exprimat în mod concret și clar că era convinsă că circumstanța agravantă relevantă a fost probată dincolo de orice îndoială rezonabilă? Dacă da, bifați caseta.</i>

10d	Instanța judecătorească a luat în considerare <i>suo moto</i> circumstanțe agravante?	<i>Dacă da, bifați caseta.</i>	
		<i>Instanța judecătorească, pe baza analizei probelor și a circumstanțelor particulare ale cauzei date, a formulat în mod concret și clar că era convinsă că circumstanța agravantă relevantă a fost probată dincolo de orice îndoială rezonabilă? Dacă da, bifați caseta.</i>	
10e	Efectele circumstanțelor agravante (articolul 78, Codul penal)	<i>Indicați efectele circumstanței (circumstanțelor) agravante asupra pedepsei inculpatului, așa cum este prevăzut la articolul 78 din Codul penal.</i>	
11	Recidiva	<i>Instanța judecătorească a aplicat pedeapsa pentru recidivă periculoasă sau deosebit de periculoasă? Dacă da, bifați caseta.</i>	
11a	Criterii pentru aplicarea pedepsei pentru recidivă	<i>Instanța judecătorească a luat în considerare criteriile prevăzute la articolul 82 alineatul (1) din Codul penal? Dacă da, bifați caseta.</i>	
		<i>Instanța judecătorească a citat pur și simplu criteriile de mai sus? Dacă da, bifați caseta</i> <i>NOTĂ: dacă instanța judecătorească a citat pur și simplu criteriile, atunci se poate motiva că pedeapsa pentru recidivă este automată.</i>	
		<i>Motivarea instanței judecătorești cu privire la aceste criterii a fost concretă, formulată clar și s-a bazat pe analiza probelor și a circumstanțelor particulare ale cauzei date? Dacă da, bifați caseta.</i>	
		<i>Instanța judecătorească a acordat atenție și perioadei fără infracțiuni anterioare infracțiunii curente și vârsta inculpatului? Dacă da, bifați caseta.</i> <i>NOTĂ: Acestea sunt standardele CoE incluse în Recomandarea nr. R(92)17, dar care nu sunt prevăzute la articolul 82 alineatul (1) din Codul penal.</i>	
12	Motivarea instanței judecătorești: Cum ați califica motivarea instanței judecătorești cu privire la aplicarea pedepsei? <i>Bifați caseta relevantă.</i>		
12a	Foarte slabă	<i>Utilizarea unei terminologii juridice vagi și neclare; limbaj sărac și eronat; structură incoerentă și motivare neinteligibilă; exprimare ambiguă și neclară; citarea formală a jurisprudenței sau a legislației irelevante, fără a fundamenta motivarea pe analiza probelor și a circumstanțelor particulare ale cauzei date; limbaj autoritar și arbitrar; etc.</i>	

12b	Slabă	Motivare incoerentă; citarea prevederilor juridice sau a jurisprudenței corecte, fără a le aplica faptelor și circumstanțelor cauzei; nicio explicație a cadrului juridic aplicat în cauză și niciun motiv relevant, dat de acel cadru juridic; jurisprudența și autoritățile juridice citate fără să aducă valoare adăugată; nu a fost prezentată nicio motivare proprie, cu excepția citatelor de prevederi juridice și a jurisprudenței sau a autorităților juridice.	
12c	Medie	Motivare bazată pe cadrul juridic și jurisprudența care este explicată; terminologia juridică utilizată este corectă, iar structura coerentă; motivarea nu merge mai departe de compilarea și explicarea prevederilor juridice, a jurisprudenței și a autorității legale; lipsesc propriile motivări și evaluări.	
12d	Bună	Structură bună, coerentă și ușor de înțeles; terminologie juridică corectă și utilizarea impecabilă a limbajului; formularea clară și concretă; motivarea merge mai departe decât simpla citare și explicare a cadrului juridic, a jurisprudenței și a autorităților de drept; motivare, bazată pe analiza probelor și a circumstanțelor particulare ale cauzei date; elaborarea clară a motivării proprii și aplicarea în cauză; nicio reacție la argumentele părților.	
12e	Excelentă	Structură consecventă și text inteligibil; terminologie juridică corectă și utilizarea impecabilă a limbajului; formularea clară și concretă; motivarea merge mai departe de simpla citare și explicare a cadrului juridic, a jurisprudenței și a autorităților de drept; motivare bazată pe analiza probelor și a circumstanțelor particulare ale cauzei date; motivarea elaborează argumentele tuturor părților și elaborează propriile motivări clare cu privire la toate probele și circumstanțele cauzei.	

LIBERAREA DE RĂSPUNDERE PENALĂ

Prezenta secțiune urmărește să colecteze informații cu privire la aplicarea unei selecții de instrumente referitoare la liberarea de răspundere penală, prezentă în Codul penal al Republicii Moldova. Importanța studierii acestor instrumente este dublă. În primul rând, ele contribuie direct la reducerea populației închisorilor și, în al doilea rând, au un impact asupra resocializării și reintegrării individului. După cum s-a explicat în analiza selecției infracțiunilor care urmează să fie studiate, **articolele relevante pentru Lista de verificare sunt articolele 54, 55 și 57–59 din Codul penal. Această secțiune se aplică numai infracțiunilor mai puțin grave selectate pentru cercetare.**

13	Motivul (motivele) liberării de răspundere penală a (au) fost aplicat(e) în cauză? (Articolele 54, 55 și 57–59 din Codul penal)	Dacă da, bifați caseta.	
		Indicați motivul exact, articolul și alineatul corespunzătoare din Codul penal.	

14	Demersul prezentat de acuzare.	<i>Dacă da, bifați caseta.</i>	
		<i>Acuzarea, în argumentarea sa, a citat pur și simplu cadrul juridic și criteriile relevante? Dacă da, bifați caseta.</i>	
		<i>Motivarea acuzării s-a bazat pe analiza probelor și a circumstanțelor speciale ale cauzei date? Dacă da, bifați caseta.</i>	
15	Demersul prezentat de apărare.	<i>Dacă da, bifați caseta.</i>	
		<i>Apărarea, în argumentarea sa, a citat pur și simplu cadrul juridic și criteriile relevante? Dacă da, bifați caseta.</i>	
		<i>Motivarea apărării s-a bazat pe analiza probelor și a circumstanțelor particulare ale cauzei date? Dacă da, bifați caseta.</i>	
16	Instanța judecătorească a răspuns la demersul (demersurile) prezentată(e) de părți?	<i>Dacă da, bifați caseta.</i>	
		<i>În caz de respingere, instanța judecătorească, pe baza analizei probelor și a circumstanțelor particulare ale cauzei date, a exprimat în mod concret și clar că era convinsă că nu există motivul relevant pentru liberarea de răspundere penală? Dacă da, bifați caseta.</i>	
17	Motivul liberării de răspundere penală suo moto de către instanța judecătorească?	<i>Dacă da, bifați caseta.</i>	

ALTERNATIVE LA PEDEAPSA CU ÎNCHISOARE

Această secțiune urmărește să colecteze informații cu privire la aplicarea unei selecții de alternative la pedeapsa cu închisoare. Este de la sine înțeles că alternativele la pedeapsa cu închisoare stau la baza resocializării și reintegrării individului. Acestea sunt considerate ca principalele măsuri care vizează umanizarea legii penale. Standardele Consiliului Europei sunt elaborate în Recomandarea CM/Rec (2017) 3 a Comitetului Miniștrilor către statele membre cu privire la normele europene privind sancțiunile și măsurile comunitare. Capitolele I-VI din recomandare au o importanță deosebită pentru cercetare și Lista de verificare. Regulile elaborate aici sunt foarte detaliate și cuprinzătoare și este greu să le rezumăm în introducerea acestei secțiuni a Listei de verificare. Prin urmare, este extrem de important ca cercetătorii să cunoască regulile menționate înainte de completarea acestei secțiuni a Listei de verificare. **Articolul 90 (aplicabil doar infracțiunilor mai puțin grave și grave), 90¹ (aplicabil doar infracțiunilor mai puțin grave și grave) din Codul penal sunt relevante în sensul prezentei secțiuni.**

18	Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei aplicate în cauză (articolul 90 din Codul penal, aplicabil doar infracțiunilor mai puțin grave și grave)	<i>Dacă da, bifați caseta.</i>	
18a	Inițierea procesului de către acuzare, apărare sau suo moto de către instanța judecătorească.	<i>Indicați autoritatea/partea care a determinat instanța judecătorească să aplice măsura.</i>	

18b	Reacția instanței judecătorești la solicitarea acuzării/apărării.	<i>Dacă da, bifați caseta.</i>	
		<i>În caz de respingere a solicitării acuzării/apărării, instanța judecătorească a oferit motive justificatoare pentru respingere? Dacă da, bifați caseta.</i>	
18c	Condițiile de aplicare a măsurii (aplicabile situațiilor de dispunere a măsurii, chiar și <i>suo moto</i>)	<i>Instanța judecătorească a indicat în hotărâre motivele condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei și a perioadei de probațiune sau, dacă este cazul, a termenului de probă? Dacă da, bifați caseta.</i>	
18d	Obligațiile și pedepsele complementare aplicate.	<i>Dacă da, bifați caseta și indicați ce pedeapsă și/sau obligație a fost aplicată.</i>	
18e	A fost aplicată anularea condamnării și stingerea antecedentelor penale [articolul 90 alineatul (8), Codul penal].	<i>Dacă da, bifați caseta.</i>	
18f	Anularea măsurilor aplicate (articolul 90, alineatele (9), (10) și (11), Codul penal]	<i>Dacă da, bifați caseta.</i>	
		<i>Instanța judecătorească a indicat în hotărâre motivul (motivele) pentru anulării? Dacă da, bifați caseta.</i>	
		<i>Instanța judecătorească a citat pur și simplu propunerea autorității de supraveghere/criteriile legislative? Dacă da, bifați caseta.</i>	
		<i>Instanța judecătorească și-a bazat decizia pe analiza probelor și a circumstanțelor particulare ale cauzei date? Dacă da, bifați caseta.</i>	
19	Condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare aplicată în cauză (art. 90¹ Cod penal, aplicabil doar infracțiunilor mai puțin grave și grave)	<i>Dacă da, bifați caseta.</i>	
19a	Inițierea procesului de către acuzare, apărare sau <i>suo moto</i> de către instanța judecătorească.	<i>Indicați autoritatea/persoana care a determinat instanța judecătorească să aplice măsura.</i>	
19b	Reacția instanței judecătorești la solicitarea acuzării/apărării.	<i>Dacă da, bifați caseta.</i>	
		<i>În caz de respingere a solicitării acuzării/apărării, instanța judecătorească a furnizat motive justificatoare pentru respingere? Dacă da, bifați caseta.</i>	
19c	Condițiile de aplicare a măsurii (aplicabile situațiilor care acordă măsura, chiar și <i>suo moto</i>)	<i>Instanța judecătorească a indicat în hotărâre motivele condamnării cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoare? Dacă da, bifați caseta.</i>	

19d	Obligațiile impuse	<i>Dacă da, bifați caseta și indicați ce obligație a fost impusă.</i>	
19e	Anularea măsurii aplicate	<i>Dacă da, bifați caseta și indicați motivul anulării.</i>	
		<i>Instanța judecătorească a indicat în hotărâre motivul (motivele) de anulare? Dacă da, bifați caseta.</i>	
		<i>Instanța judecătorească a citat pur și simplu propunerea autorității de supraveghere/criteriile legislative? Dacă da, bifați caseta.</i>	
		<i>Instanța judecătorească și-a bazat decizia pe analiza probelor și a circumstanțelor particulare ale cauzei date? Dacă da, bifați caseta.</i>	

ANEXA II: DISTRIBUȚIA EȘANTIONULUI

NUMĂRUL TOTAL DE HOTĂRĂRI (2017–2020)															
Articolul	147	151	164	165	171	172	186	187	188	190	201	217	264	287	TOTAL
Chișinău	0	83	8	81	40	15	1926	480	88	836	37	1148	447	548	5737
Griuleni	0	21	8	2	24	11	155	27	13	20	17	26	85	58	467
Hâncești	0	26	6	6	28	14	321	48	14	65	18	49	99	200	894
Orhei	1	31	17	6	51	12	621	69	28	88	60	89	225	160	1458
Strășeni	0	20	6	9	24	12	228	33	4	26	37	57	109	60	625
Anenii-Noi	0	7	1	3	7	4	138	17	4	27	5	20	61	65	359
Căușeni	0	20	7	3	20	4	159	32	9	21	37	29	80	139	560
Ungheni	0	23	1	8	20	5	190	8	5	18	24	54	146	152	654
Bălți	1	41	2	5	32	8	717	167	42	253	52	305	207	251	2083
Drochia	1	31	6	5	30	8	430	77	20	70	31	170	147	101	1127
Edineț	0	20	13	4	23	8	384	65	11	91	29	118	227	61	1054
Soroca	0	25	4	7	22	6	332	24	11	49	21	77	159	67	804
Cahul	0	22	3	6	40	15	185	41	11	18	45	74	237	148	845
Comrat	0	14	4	0	15	5	167	42	18	27	17	106	180	137	732
Cimișlia	0	14	2	0	23	4	142	20	6	19	32	29	92	60	443
Total pentru primul nivel	3	398	88	145	399	131	6095	1150	284	1628	1340	2351	2765	2207	18984
Curtea de apel Chișinău	0	110	84	21	70	12	384	175	59	269	73	162	420	292	2131
Curtea de apel Bălți	0	32	39	6	38	4	185	64	32	93	59	54	261	91	958
Curtea de apel Cahul	0	12	6	3	30	1	29	15	10	11	34	12	72	39	274
Curtea de apel Comrat	0	4	6	3	13	2	22	4	7	5	5	15	60	23	169
Total curți de apel	0	158	135	33	151	19	620	258	108	378	171	243	813	445	3532
Curtea Supremă de Justiție	1	212	63	86	221	139	568	311	200	480	297	495	694	552	4318

NUMĂRUL TOTAL DE HOTĂRĂRI (2017–2020)																
Articolul	147	151	164	165	171	172	186	187	188	190	201	217	264	287	TOTAL	
DISTRIBUȚIA EȘANTIONULUI																
Articolul	147	151	164	165	171	172	186	187	188	190	201	217	264	287		
Chișinău		1		1	1		27	6	1	11	1	16	17	7	91	
Criuleni							2				1		3	1	7	
Hîncești					1	1	4	1		1	1	1	4	3	16	
Orhei	1				1		8	1	1	1	2	1	8	2	27	
Strășeni				1			3				1	1	4	1	11	
Anenii-Noi							2			1			2	1	6	
Căușeni							2	1			1		3	2	9	
Ungheni							3				1	1	5	2	11	
Bălți		1			1		9	2	1	3	2	4	8	3	34	
Drochia		1					6	1	1	1	1	2	5	1	20	
Edineț			1				5	1		1	1	2	8	1	20	
Soroca							4			1	1	1	6	1	13	
Cahul		1			1	1	2	1			2	1	9	2	20	
Comrat							2	1		1	1	1	7	2	15	
Cimișlia							2	0		1	1		3	1	9	
Total pentru primul nivel	0	5	1	2	5	2	81	15	4	22	17	31	93	29	307	
Curtea de apel Chișinău		1		1	1		4	2	1	3	1	2	5	3	24	
Curtea de apel Bălți		1			1		1	1		1	1	1	3	1	11	
Curtea de apel Cahul							1						1	1	3	
Curtea de apel Comrat													1		1	
Total curți de apel	0	2	0	1	2		7	3	1	4	2	3	10	5	39	
Curtea Supremă de Justiție		3	1	1	3	2	7	4	2	6	4	6	9	7	53	
TOTAL	0	10	2	4	10	4	95	22	7	31	23	41	112	41	400	

Raportul privind aplicarea sancțiunilor penale în Republica Moldova prezintă constatările și recomandările cercetării în urma examinării hotărârilor judecătorești selectate referitoare la aplicarea diverselor tipuri de sancțiuni penale în Republica Moldova.

Raportul începe cu o descriere detaliată a metodologiei cercetării. Ulterior, acesta oferă o descriere a standardelor Consiliului Europei, urmată de o analiză a cadrului juridic al Republicii Moldova vis-a-vis de aceste standarde. Raportul oferă o imagine de ansamblu a constatărilor cercetării și o analiză a problemelor legate de consecvența în pronunțarea sentințelor, liberarea de răspundere penală și, respectiv, alternativele la pedeapsa cu închisoarea.

RON

www.coe.int

Consiliul Europei este organizația lider în domeniul drepturilor omului pe continentul european. Aceasta include 47 de state membre, inclusiv toate statele membre ale Uniunii Europene. Toate statele membre ale Consiliului Europei au semnat Convenția Europeană a Drepturilor Omului, un tratat conceput să protejeze drepturile omului, democrația și preeminența dreptului. Curtea Europeană a Drepturilor Omului supraveghează punerea în aplicare a Convenției în statele membre.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE